

Lokalna Strategia Rozwoju

stowarzyszenie
bydgoska **lokalna** grupa **działania**
DWIE RZEKI

Bydgoszcz, luty 2016 r.

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD	3
Nazwa LGD i forma prawna	3
Opis obszaru	3
Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR	4
Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia Leader/osi 4 PO RYBY bądź w przypadku nowej LGD podejmowane przez nią/podmioty ją tworzące działania pozytywnie oddziałujące na dany obszar, w szczególności dotyczące realizacji projektów o zakresie podobnym do realizacji LSR.	5
Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków potwierdzającą, iż skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców.....	6
Opis składu organu decyzyjnego	6
Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.....	7
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	9
Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności	11
Demografia	12
Przedsiębiorczość, gospodarka, pracodawcy	13
Rynek pracy	15
Problemy społeczne, wykluczenie społeczne, ubóstwo	20
Przedsiębiorczość społeczna	24
Społeczeństwo obywatelskie	25
Edukacja	29
Kultura.....	32
Sport	34
Niepełnosprawni.....	35
Wewnętrzna spójność obszaru LSR.	36
Rozdział IV Analiza SWOT.....	38
Rozdział V Cele i wskaźniki.....	45
Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.	45
Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.	46
Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.	47
Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS, wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.	47
Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć	48
Źródła pozyskania danych do pomiaru.....	49
Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych.....	49
Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.	50
Stan docelowy wskaźnika (rok 2023) oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.	50
Powiązanie wskaźników ze wskaźnikami rezultatu Strategii Rozwoju	50
TABELA - Cele i wskaźniki LSR.....	51

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	54
Rozdział VII Plan działania	56
Rozdział VIII Budżet LSR	56
Rozdział IX Plan komunikacji	56
Rozdział X Zintegrowanie	57
Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami LSR i wykazanie ich spójności	57
Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.....	59
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	60
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	61
Wykaz wykorzystanej literatury	62
Procedura aktualizacji LSR	64
Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu wskazujące m.in.:	65
Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu.....	69
Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia tj. realizację operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizację.....	80
Plan komunikacji	81

Rozdział I Charakterystyka LGD

Nazwa LGD i forma prawna

Nazwa LGD - Stowarzyszenie Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”

Formą prawną partnerstwa, jakim jest Stowarzyszenie Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” jest stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną. Z połączonych inicjatyw Miasta Bydgoszczy, Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Bydgoszczy, lokalnych organizacji pozarządowych, mieszkańców i przedsiębiorców, 15 października 2015 r. odbyło się zebranie założycielskie, natomiast z dniem 21 grudnia 2015 roku Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego.

W odróżnieniu od stowarzyszenia "zwykłego", w tej formie prawnej, członkami zwyczajnymi obok osób fizycznych są także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego (z wyłączeniem województw). W przypadku Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” jednym z członków założycieli jest Miasto Bydgoszcz. Nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji LSR. W stowarzyszeniu obok Walnego Zebrania Członków, Zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ zwany Radą, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

Opis obszaru

Misją Stowarzyszenia jest wzmacnianie oraz pobudzanie potencjału lokalnej społeczności Miasta Bydgoszczy dla pełniejszego zaspokojenia potrzeb, a także aspiracji mieszkańców, z zastosowaniem zasad i założeń Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. W celu realizacji tej misji Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” skupia swoje działania na rzecz obszaru miasta najbardziej wymagającego działań z zakresu rewitalizacji społecznej. Obszar ten (zwany dalej obszarem objętym LSR) obejmuje 7 jednostek urbanistycznych: Błonie, Bocianowo, Fordon I, Fordon II, Okole, Śródmieście, Wilczak.

Wg danych GUS na dzień 31.12.2013 r. Bydgoszcz zamieszkiwało 359 428 osób, z czego populacja obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju wynosiła 135 432 osoby, co stanowiło 38% ogółu mieszkańców miasta.

Całkowita powierzchnia Bydgoszczy wynosi 175,98 km², natomiast powierzchnia obszaru objętego LSR wynosi 38,56 km², co stanowi 22% powierzchni całkowitej miasta. Szczegółowe zestawienie liczby mieszkańców oraz powierzchni zajmowanej przez poszczególne jednostki urbanistyczne Miasta Bydgoszczy zawiera poniższa tabela. Gęstość zaludnienia wynosi 2 847 osób/km².

Jednostki urbanistyczne objęte oddziaływaniem LSR są uwarunkowanymi historycznie częściami miasta wyznaczonymi dla celów programowych i przestrzennych, mającymi określony charakter z dominującą funkcją.

Błonie – umiejscowione w południowo-zachodniej części Bydgoszczy, a zgodnie z danymi statystycznymi jest „najstarszą” pod względem odsetka osób w wieku poprodukcyjnym spośród dzielnic objętych Strategią.

Bocianowo – położone w tzw. Dolnym Tarasie i sąsiadujące bezpośrednio ze Śródmieściem.

Nowy Fordon – usytuowany na północnym-wschodzie miasta, najbardziej oddalony od centrum miasta, uznawany za jego część sypialnianą (ze względu na specyfikę zabudowy wielorodzinnej oraz odległość od pozostałych części miasta).

Stary Fordon – jedna z dwóch najbardziej oddalonych części obszaru LSR. Do 1973 roku było to odrębne miasteczko, z odrębną infrastrukturą, choć silnie związane z Bydgoszczą.

Śródmieście – centralny obszar Bydgoszczy pod kątem położenia, uwarunkowań historycznych oraz organizacji życia miejskiego. Ze względu na swoją lokalizację można uznać, że jego mieszkańcy są uprzywilejowani w kontekście dostępności do instytucji kultury, usług i wydarzeń kulturalnych.

Okole – zlokalizowane w zachodniej części Bydgoszczy, nad Brdą, w sąsiedztwie Kanału Bydgoskiego. Okole jest jednym z obszarów miasta najchętniej zamieszkiwanym przez ludność pochodzenia romskiego (różnorodność etniczna i kulturowa).

Wilczak – obszar położony w zachodniej części Bydgoszczy nad Kanałem Bydgoskim.

O spójności terytorialnej obszarów administracyjnych objętych LSR stanowi sieć wzajemnych powiązań wynikająca z:

1. funkcjonowania osób je zamieszkujących na terenie Bydgoszczy we wspólnej przestrzeni życiowej. Mieszkańcy poszczególnych osiedli korzystają z tych samych zasobów przestrzeni publicznej tj. sieć transportu; służba zdrowia; budynki użyteczności publicznej, instytucje publiczne, instytucje edukacyjne i kulturalne, centra rozrywkowe, parki oraz tereny zielone itp.
2. deficytów społeczno-gospodarczych oraz przyrodniczo-kulturowych dotyczących mieszkańców obszaru objętego LSR. Na wszystkich obszarach objętych LSR mamy do czynienia z problemem ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz zjawiskami patologii.

Elementem łączącym poszczególne jednostki jest konieczność rewitalizacji zdegradowanej zabudowy i terenów zaniedbanych, zwłaszcza w śródmieściu i na obrzeżach miasta. Zidentyfikować można znaczną degradację substancji budynków, w tym mieszkalnych w reprezentacyjnej strefie śródmiejskiej. Rewitalizacji wymagają także Bocianowo, Fordon, Okole, Wilczak, Błonie. Na obszarach objętych LSR układ przestrzenny terenów przeznaczonych do rekreacji jest nierównomierny oraz charakteryzuje się brakiem ciągłości. Znaczny potencjał, ale także deficyty widoczne są w zagospodarowaniu na cele rekreacyjno-wypoczynkowe pasma zlokalizowanego wzdłuż Kanału Bydgoskiego i rzeki Brdy. Tereny zieleni koncentrują się głównie na obszarze śródmiejskim. Jednostki urbanistyczne położone na peryferiach są na ogół bardzo ubogie w zielen i przestrzenie użyteczności publicznej sprzyjającej integracji społecznej i aktywizacji środowiskowej. Układ terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w Bydgoszczy nie tworzy spójnego systemu. W wielu rejonach miasta istnieje poważne niedoinwestowanie w tym zakresie. Zauważalne są także braki w skomunikowaniu istniejącej bazy obszarów i obiektów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Wśród najważniejszych czynników wpływających na spójność terytorialną obszaru LGD (w tym przypadku całej gminy):

- rozbudowana sieć układów komunikacyjnych;
- infrastruktura techniczna zapewniająca sprawne funkcjonowanie i rozwój poszczególnych osiedli;
- planistyczne i techniczne przygotowanie nowych inwestycji;
- urządzenie nowych centrów usługowych i terenów otwartych;
- rewitalizację zdegradowanej zabudowy i terenów zaniedbanych, zwłaszcza w śródmieściach i na ich obrzeżach.

Podjęmowane na terenie Bydgoszczy działania w zakresie transportu (np. poprzez uruchomienie linii tramwajowej do Fordonu) zwiększają mobilność miejską, przez co ułatwiają podejmowanie zatrudnienia, edukację, jak również integrację społeczną.

[Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia Leader/osi 4 PO RYBY bądź w przypadku nowej LGD podejmowane przez nią/podmioty ją tworzące działania pozytywnie oddziałujące na dany obszar, w szczególności dotyczące realizacji projektów o zakresie podobnym do realizacji LSR.](#)

Inicjatywa powołania LGD jest wynikiem połączenia starań lokalnych organizacji pozarządowych i Urzędu Miasta Bydgoszczy. 2 lipca 2015 roku odbyło się posiedzenie Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Bydgoszczy działającej przy Urzędzie Miasta Bydgoszczy, na którym pracownicy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego przedstawili materiał informacyjny dot. instrumentu RLKS w naszym regionie. W ślad za tym 16 oraz 28 lipca 2015 roku RDPP zorganizowała szkolenie dla przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców z terenu Bydgoszczy dotyczące tej tematyki oraz inicjatywy powstania LGD na terenie Bydgoszczy.

Odpowiedzią był wspólny wniosek Stowarzyszenia Miłośników Starego Fordonu, Fundacji dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Fundacji Fordońska Moc, Fordońskiego Klubu Sportowego Wisła Fordon skierowany na ręce Rafała Bruskiego - Prezydenta Miasta Bydgoszczy dotyczące zawiązania Lokalnej Grupy Działania, której jednym z członków założycieli będzie Miasto Bydgoszcz. Z biegiem czasu grono grupy inicjatywnej LGD uległo poszerzeniu także o organizacje i instytucje z innych niż Fordon jednostek urbanistycznych, tj. Błonia, Bocianowa, Fordonu, Okola, Śródmieścia i Wilczaka. Na jednym ze spotkań grupy inicjatywnej wybrano lidera grupy (Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Oddział w Bydgoszczy), którego zadaniem było przygotowanie do utworzenia Stowarzyszenia i opracowanie wspólnie z pozostałymi podmiotami Lokalnej Strategii Rozwoju.

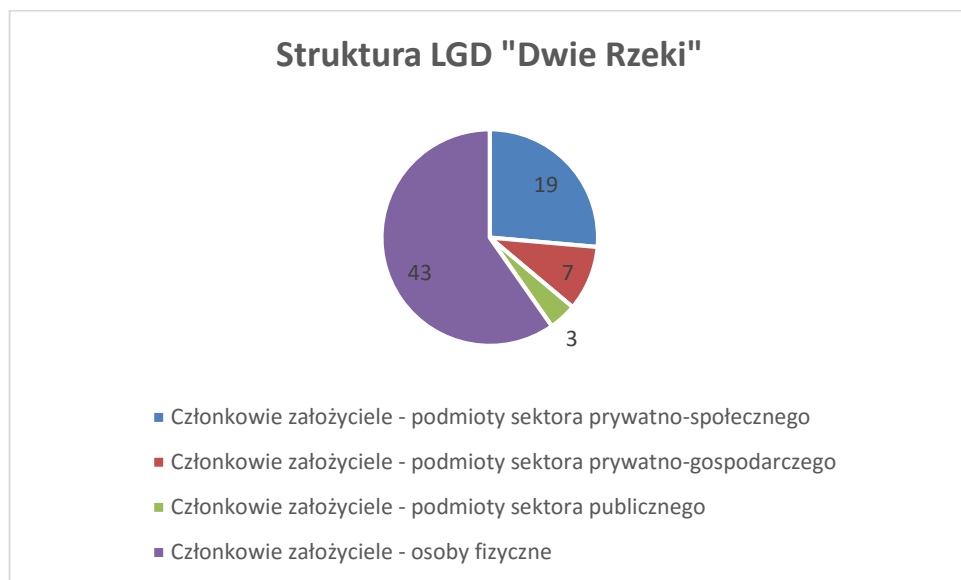
Kolejne spotkania mające na celu tworzenie partnerstwa odbyły się w sierpniu, wrześniu i październiku 2015 roku. Organizowane i prowadzone były przez PTE. Doprowadziły do zebrania założycielskiego, które odbyło się 15.10.2015 roku. Udział w nim wzięło 45 osób fizycznych i 27 reprezentantów osób prawnych. Podczas zebrania podjęto m.in. uchwałę o powołaniu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”.

Podmioty tworzące LGD posiadają doświadczenie kluczowe dla wdrażania planowanej LSR. Miasto Bydgoszcz – jako jeden z członków założycieli LGD, za pośrednictwem jednostek miejskich realizuje liczne inicjatywy na rzecz lokalnej społeczności, w tym również na rzecz osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród osób prawnych tworzących stowarzyszenie są m.in. podmioty działające na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej, promocji przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości społecznej. Członkowie LGD realizują przedsięwzięcia m.in. o charakterze kulturalnym, wychowawczym, edukacyjnym, sportowym i obywatelskim. Co więcej członkowie od lat współpracują ze sobą w kwestii rozwiązywania problemów społecznych, przygotowując uczestników projektów do wejścia na rynek pracy poprzez szkolenia zawodowe, płatne staże a także zajęcia podnoszące kompetencje interpersonalne i umiejętności poruszania się po rynku pracy. Działania te w znaczący sposób wpływają na ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego na obszarze objętym LSR. Członkowie LGD posiadają doświadczenie w realizacji projektów współfinansowanych m.in. z EFS, EFRR, Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, a także środków krajowych. Podczas realizacji projektów członkowie wykorzystywali metody partycypacji, w tym partycypacji oddolnej, a same projekty wywierały istotny wpływ na sytuację regionu, miasta, jak również obszaru objętego LSR. Łącznie zrealizowali oni ponad 300 projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych. Potwierdzenie potencjału tkwiącego w członkach i ich doświadczenia było warunkiem przystąpienia do Stowarzyszenia.

Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków potwierdzającą, iż skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców.

W skład LGD wchodzi przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańcy. Struktura LGD potwierdza, że jej skład jest reprezentatywny dla charakteru lokalnej społeczności. Partnerstwo w ramach LGD jest otwartym i dynamicznym podmiotem, który będzie się dostosowywać do specyfiki lokalnej.

Poniższy wykres przedstawia strukturę członków LGD z uwzględnieniem reprezentowanego sektora wg. stanu na dzień 15 października 2015 r. (data Zebrania Założycielskiego). W strukturze LGD wyodrębniamy 43 osoby fizyczne oraz 29 reprezentantów osób prawnych, w tym 19 przedstawicieli sektora prywatno-społecznego, 7 przedstawicieli sektora prywatno-gospodarczego oraz 3 podmioty sektora publicznego.

Grupami defaworyzowanymi wynikającymi z analizy SWOT, które wymagają szczególnego wsparcia poprzez realizację operacji realizowanych w ramach LSR są:

- Osoby 50+
- Osoby niepełnosprawne
- Osoby samotnie wychowujące dzieci, w tym osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi
- Dzieci i młodzież zagrożona ubóstwem i wykluczeniem społecznym
- Osoby starsze (60+).

LGD „Dwie Rzeki” wykazuje duży potencjał w zakresie animowania przedsiębiorczości społecznej. Wśród członków są bowiem podmioty działające w obszarze ekonomii społecznej, w tym spółdzielnia socjalna. W związku z powyższym działania LGD będą komplementarne do działań zgodnych z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Opis składu organu decyzyjnego

Zgodnie ze Statutem Bydgoskiego Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” Rada jest jednym z organów Stowarzyszenia. Jej członkowie są wybierani i odwoływani przez Walne Zebranie Członków spośród członków Stowarzyszenia. W jej skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańcy.

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Zarządu, Komisji Rewizyjnej lub pracownikiem Stowarzyszenia.

Radę Bydgoskiej Lokalnej Grupy Działania „Dwie Rzeki” tworzy 15 osób/podmiotów (8 osób prawnych i 7 osób fizycznych). W składzie organu decyzyjnego znajduje się 1 przedsiębiorca – właściciel spółdzielni socjalnej, 9 kobiet oraz 4 osoby poniżej 35 roku życia. 1 członek Rady reprezentuje sektor publiczny, 4 podmioty reprezentują sektor gospodarczy. Pozostali członkowie są przedstawicielami sektora społecznego, w tym mieszkańców obszaru objętego LSR. Żadna z grup nie posiada więcej niż 49% praw głosu. Pracownicy biura LGD prowadzić będą rejestr interesów członków organu decyzyjnego.

Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Członkowie Rady:

- będący osobami fizycznymi – uczestniczą w jej pracach, w tym biorą udział w głosowaniu nad jej uchwałami osobiście;
- będący osobami prawnymi – uczestniczą w jej pracach przez organ uprawniony do reprezentowania tej osoby prawnej albo pełnomocnika umocowanego do uczestniczenia w jej pracach. Udzielenie dalszego pełnomocnictwa do uczestniczenia w pracach Rady jest niedopuszczalne.

W procesie decyzyjnym Rada jest odpowiedzialna za wybór operacji na poziomie lokalnym i ma zapewnić, że wybrane operacje są zgodne ze strategią. Proces decyzyjny w LGD nie będzie zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów.

W składzie organu decyzyjnego - ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny.

Organami Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” są:

- Walne Zebranie Członków
- Zarząd Stowarzyszenia
- Rada
- Komisja Rewizyjna.

Najwyższą władzą Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków. Do jego kompetencji należy m.in. uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, wybór, odwołanie i uzupełnianie składu członków organów LGD, a także zatwierdzanie sprawozdań. Szczegółowy wykaz kompetencji WZC zawiera § 18-22 Statutu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”.

Do kompetencji Zarządu należy m.in. przyjmowanie nowych członków Stowarzyszenia i reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu. Zarząd zwołuje Walne Zebranie Członków. Szczegółowy wykaz kompetencji Zarządu zawiera §23 Statutu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie rzeki”.

Do zadań Komisji Rewizyjnej należy natomiast przede wszystkim kontrola działalności statutowej i finansowej Stowarzyszenia. Ich szczegółowy wykaz znajduje się § 25 Statutu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie rzeki”.

§ 24 Statutu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” szczegółowo precyzuje kompetencje Rady. Głównym jej zadaniem jest wybór operacji, czyli projektów, które mają być realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

Organ decyzyjny Stowarzyszenia formowany jest w sposób gwarantujący, że żadna grupa interesu (w szczególności władze publiczne), nie mogą mieć w nim więcej niż 49% praw głosu przy podejmowaniu decyzji. Szczegółowe regulacje dotyczące funkcjonowania LGD, oprócz omówionego wyżej Statutu, zawarte są w następujących dokumentach:

- Regulamin Rady Stowarzyszenia
- Regulamin pracy biura Stowarzyszenia

Aktualizację powyższych dokumentów opracowuje Zarząd, na podstawie raportów z ewaluacji i przedstawia do konsultacji społecznych na stronie internetowej, a następnie – po uwzględnieniu korekt przekazuje do akceptacji Walnemu Zebraniu Członków z wyłączeniem aktualizacji Regulaminu Biura, której dokonuje Zarząd uchwałą. Aktualizacja dokumentów wynikająca bezpośrednio ze zmiany otoczenia prawnego niezależnego od LGD nie wymaga konsultacji społecznych i przeprowadzana jest niezwłocznie po zaistniałej przesłance poprzez uchwalenie zmian przez odpowiedni organ (WZC lub Zarząd).

Zgodnie z Procedurami wyboru i oceny, w procesie decyzyjnym zostały zastosowane rozwiązania gwarantujące:

- zachowanie określonego parytetu poszczególnych sektorów przy ocenie i wyborze operacji
- bezstronność w podejmowaniu decyzji poprzez składanie w toku procedury oceniania i wyboru operacji tzw. Deklaracji bezstronności i poufności
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej (na stronie internetowej LGD, w wersji papierowej do wglądu w biurze LGD; poprzez doradztwo telefoniczne, drogą e-mail, osobiste, omawianie procedur w trakcie szkoleń czy warsztatów dla potencjalnych beneficjentów);
- uwzględnienie sytuacji szczególnych, które mogą zaistnieć w procesie wyboru i oceny operacji, oraz określenie sposobów ich rozwiązania
- możliwość odwołania się wnioskodawców od niekorzystnych dla nich decyzji Rady;
- wybór najlepszych operacji, w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich lokalnych kryteriów wyboru oraz kryteriów premiujących.

Zasady funkcjonowania LGD regulowane są przez poniższe dokumenty wewnętrzne:

Lp.	Dokument wewnętrzny	Sposób uchwalania i aktualizacji	Opis regulowanych kwestii
1.	Statut Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”	Uchwalenia i zmiany statutu dokonuje Walne Zebranie Członków zwykłą większością głosów w obecności 2/3 głosów członków przy obecności co najmniej 1/2 ogólnej liczby członków	Zgodny z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym. Poza tym reguluje kwestie związane z: <ul style="list-style-type: none"> wskazaniem organu nadzoru i wskazaniem właściwego Marszałka Województwa, wprowadzeniem organu odpowiedzialnego za wybór operacji, określeniem organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru.
2.	Regulamin Rady Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”	Uchwalenia i aktualizacji dokonuje Rada	Regulamin reguluje: <ul style="list-style-type: none"> zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny, zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
3.	Regulamin Biura Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”	Uchwalenia i aktualizacji dokonuje Zarząd Stowarzyszenia zwykłą większością głosów	Regulamin reguluje: <ul style="list-style-type: none"> zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia kierownika biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji przetwarzania danych osobowych, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa
4.	Regulamin WZC	Uchwalenia i aktualizacji dokonuje Walne Zebranie Członków zwykłą większością głosów	Regulamin reguluje: <ul style="list-style-type: none"> Szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, Zasady protokołowania posiedzeń WZC.
5.	Regulamin Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”	Uchwalenia i aktualizacji dokonuje Komisja Rewizyjna zwykłą większością głosów	<ul style="list-style-type: none"> sposób zwoływania posiedzeń organu, szczegółowe kompetencje Komisji, przebieg prac tryb obradowania.
6.	Regulamin Zarządu Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki”	Uchwalenia i aktualizacji dokonuje Zarząd zwykłą większością głosów	Regulamin reguluje podział zadań pomiędzy członków Zarządu

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” posiadają/posiadać będą odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Osoby zasiadające w Zarządzie są doświadczonymi działaczami społecznymi oraz przedsiębiorcami. Ich wiedza i doświadczenie odpowiada zakresowi merytorycznemu Lokalnej Strategii Rozwoju:

- Prezes - Grzegorz Grześkiewicz – certyfikowany trener ekonomii społecznej, ekspert z zakresu funduszy europejskich, prezes bydgoskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, wieloletni kierownik Regionalnego Ośrodka EFS w Bydgoszczy;
- Wiceprezes - Paweł Biały - instruktor harcerski, wychowawca dzieci i młodzieży z obszaru objętego LSR, działacz na rzecz edukacji ekonomicznej, nauczyciel akademicki, trener NGO, zrealizował i rozliczył projekty adresowane do bezrobotnych i na rzecz ekonomii społecznej;

- Wiceprezes - Przemysław Byś – dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Biura Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, realizator projektów z zakresu współpracy z samorządem terytorialnym, rozwoju przedsiębiorczości, aktywizacji zawodowej oraz partycypacji społecznej;
- Członek Zarządu - Dominika Heller Kawalerska – przedsiębiorca, psycholog, w swoich działaniach wykorzystujący infrastrukturę miasta np. Hortiterapię; doświadczony doradca zawodowy i osoba prowadząca warsztaty terapii zajęciowej;
- Członek Zarządu - Szymon Muszyński – architekt, przedsiębiorca, fundator „Fundacji Kamienica 12”; autor licznych projektów z zakresu architektury, aranżacji wnętrz, wzornictwa i grafiki.

Odpowiednimi kompetencjami, wykształceniem i doświadczeniem zawodowym będą musiały wykazać się podczas procesu rekrutacji osoby ubiegające się o pracę w biurze LGD oraz członkowie Rady. Szczegółowe warunki, jakie będą musieli spełnić jej członkowie szczegółowo określone są w Regulaminie Rady.

W biurze LGD planuje zatrudnić się docelowo minimum 3 osoby tj. dyrektora biura, specjalistę ds. projektów i pracownika administracyjnego.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Dla zagwarantowania udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia strategii podjęto szereg działań umożliwiających partycypację mieszkańców obszaru LSR grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem, podmiotów gospodarczych, reprezentantów władz publicznych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych. Działania w sferze partycypacyjnej zostały poprzedzone analizą społeczności lokalnej każdej z jednostek urbanistycznych objętych obszarem LSR, tak aby poznać jej strukturę, głównych aktorów i kluczowe grupy społeczne. Na podstawie analizy społeczności lokalnych wskazano katalog możliwych do zastosowania metod partycypacyjnych na każdym etapie tworzenia strategii, jej konsultacji oraz wdrażania i ewaluacji. Dobór właściwych metod partycypacji zakładał przede wszystkim dostępność społeczności lokalnej oraz narzędzia jakimi dysponuje. Zaplanowano zatem działania partycypacyjne zarówno w siedzibie LGD, na obszarze poszczególnych jednostek urbanistycznych wchodzących w skład LGD oraz konsultacje on-line. Element partycypacyjny uwzględniono zarówno na etapie tworzenia diagnozy (problemy, potencjał, cele LSR), jak i konstruowania strategii, jej wdrażania i aktualizacji oraz ewaluacji.

W rezultacie główny **proces tworzenia diagnozy partycypacyjnej** i opracowywania strategii obejmował następujące narzędzia partycypacji:

- W zakresie badań własnych: kwestionariusz ankiety realizowany on-line, wywiady indywidualne i zogniskowane wywiady grupowe z przedstawicielami sektorów istotnych z punktu tworzenia i realizacji strategii (np. z przedsiębiorcami, przedstawicielami organizacji pozarządowych czy osobami wykluczonymi, czy niepełnosprawnymi), analizę dokumentów oraz pogłębione wywiady w trakcie dyżurów konsultacyjnych.
- W zakresie pozostałych działań konsultacyjnych: partycypacyjne warsztaty przyszłościowe organizowane w każdej z jednostek urbanistycznych składających się na obszar LSR, prowadzenie punktu konsultacyjnego, panele ekspertów.

W przygotowywaniu strategii uwzględniono wyniki badań własnych oraz prowadzonej ewaluacji ex-ante. Opracowanie strategii oparto na konsultacjach społecznych oraz analizach przygotowanych przez zespół ekspercki. Strategia nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny.

Charakterystyka poszczególnych metod partycypacyjnych, wdrażanych na etapie formułowania diagnozy oraz konsultacji strategii, jej wdrażania i ewaluacji:

1) Kwestionariusz ankiety on-line

Celem kwestionariusza ankiety było wskazanie najważniejszych problemów danego obszaru badanego, identyfikację grup defaworyzowanych oraz ustalenie hierarchii celów i proponowanych rozwiązań. Kwestionariusz zawierał zarówno pytania zamknięte (rozstrzygające), wielokrotnego wyboru (także ze skalowaniem i rangowaniem) oraz pytania otwarte, umożliwiające swobodną wypowiedź respondenta. Ankieta została podzielona na osiem obszarów tematycznych: rynek pracy, przedsiębiorczość i gospodarka, wykluczenie społeczne, społeczeństwo obywatelskie oraz kultura, edukacja, sport i problemy osób niepełnosprawnych. Kwestionariusz został opublikowany on-line, a informację o możliwości jego wypełnienia upowszechniano na spotkaniach konsultacyjnych, warsztatach, dyżurach oraz za pośrednictwem mediów społecznościowych. Ankieta umożliwiała gromadzenie opinii przez ponad sześć tygodni prowadzenia konsultacji społecznych. Łącznie zgromadzono 183 wypełnione ankiety, których wyniki uwzględniono przy opracowywaniu diagnozy poszczególnych obszarów problemowych oraz budowaniu analizy SWOT zwartej w LSR określaniu celów i wskaźników planowanych działań. Dzięki metodzie ankietowej udało się zebrać niezbędne dane do projektowania kolejnych metod włączenia społecznego oraz opracowania kolejnych rozdziałów LSR. Dzięki zastosowanej metodzie, możliwość wypowiedzi mieli potencjalnie wszyscy mieszkańcy obszaru LSR, przedstawiciele społeczni oraz podmioty gospodarcze. Dodatkowo ankieta stanowiła formę partycypacji skierowaną do osób nie mogących uczestniczyć w warsztatach lub konsultacjach otwartych.

2) Partycypacyjne warsztaty przyszłościowe

W każdej z wyodrębnionych jednostek urbanistycznych wchodzących w skład LGD przeprowadzono konsultacje społeczne w postaci partycypacyjnych warsztatów przyszłościowych. Warsztaty odbywały się na obszarze danej jednostki i prowadzone było przez dwóch moderatorów. Warsztaty przebiegały zgodnie ze scenariuszem, który zakładał: etap definiowania potrzeb i problemów danej społeczności lokalnej, etap formułowania zasobów i potencjałów obszaru (w tym analiza SWOT) oraz etap ustalania celów, sposobów ich realizacji i identyfikacji grup docelowych proponowanych działań. Informacja o planowanych warsztatach upowszechniana była wielotorowo, zarówno za pośrednictwem bezpośrednich zaproszeń wysyłanych drogą mailową, ogłoszeń na obszarze funkcjonowania LGD jak i rozmów telefonicznych i *face to face* z mieszkańcami i podmiotami funkcjonującymi na konsultowanym terenie. W celu zwiększenia efektywności procesu rekrutacji, zaangażowano lokalnych liderów mających wiedzę na temat funkcjonowania a społeczności lokalnej i cieszących się zaufaniem mieszkańców. Łącznie przeprowadzono siedem warsztatów partycypacyjnych dedykowanych danej jednostce urbanistycznej 26.11.2015 - Śródmieście, 03.12.2015 - Okole, 07.12.2015 - Błonie, 10.12.2015 - Wilczak, 14.12.2015 - Bocianowo, 16.12.2015 - Fordon I, 17.12.2015 - Fordon II. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele sektora społecznego, publicznego, gospodarczego oraz mieszkańcy. Podczas pięciogodzinnych spotkań partycypacyjnych wykorzystywano metodę warsztatową (warsztaty przyszłościowe), która pozwoliła na wskazanie problemów i potencjałów obszarów, także określenie celów i działań, które powinny zostać podjęte dla ich realizacji. Metoda warsztatów i spotkań skierowana była w szczególności do grup defaworyzowanych i osób zagrożonych wykluczeniem na diagnozowanym obszarze, także działających liderów społecznych, organizacji pozarządowych oraz podmiotów gospodarczych i władz publicznych.

3) Punkt konsultacyjny i dyżury terenowe

Kolejną formą umożliwiającą społeczności lokalnej partycypację w procesie określania zakresu i sposobu realizacji LSR, były indywidualne dyżury konsultacyjne. Dyżury realizowano zarówno w postaci stacjonarnej (w siedzibie Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego), jak i w postaci terenowej – na obszarze jednostek urbanistycznych wchodzącej w skład obszaru LGD. Dyżury stacjonarne pełniono od poniedziałku do czwartku, min. w wymiarze czterech godzin. Narzędziem konsultacji stosowanym na dyżurach konsultacyjnych był scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego. Scenariusz skonstruowano w taki sposób, aby odpowiadał poszczególnym obszarom merytorycznym zarówno tym o charakterze podstawowym jak i uzupełniającym. Moduły wywiadu umożliwiały wypowiedź na wybrany przez zainteresowanego temat, zarówno w zakresie najważniejszych problemów społeczności lokalnej, jak i sposobów ich rozwiązywania. Łącznie na dyżurach przeprowadzono 23 konsultacje indywidualne w postaci wywiadów pogłębionych. Konkluzje i wnioski z materiałów sprawozdawczych włączone zostały do diagnozy i analizy SWOT zawartej w strategii. Konsultacje okazały się szczególnie wartościowe na etapie definiowania potrzeb i problemów, poszukiwaniu rozwiązań stanowiących sposoby realizacji strategii oraz identyfikacji grup docelowych strategii. Stacjonarny punkt konsultacyjny oraz terenowe dyżury na obszarze realizacji LSR stanowiły metodę partycypacyjną kierowaną głównie do mieszkańców obszaru, w tym grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (szczególnie dla tych osób, które nie czuły potrzeby uczestnictwa w warsztatach grupowych) oraz podmiotów społecznych i gospodarczych.

4) Panele ekspertów

Panele ekspertów organizowano na wszystkich etapach przygotowywania Strategii. Panel ekspertów stanowiło zgromadzenie osób kompetentnych w danej dziedzinie (np. rynek pracy, gospodarka, wykluczenie społeczne, kultura, wsparcie osób niepełnosprawnych itd.) oraz przedstawicieli sektora publicznego i członków zarządu LGD. Zakres obowiązków ekspertów obejmował przygotowanie i przedyskutowanie diagnozy oraz analizy SWOT na podstawie zgromadzonych danych zastanych, przeprowadzonych badań pierwotnych (w tym indywidualnych wywiadów pogłębionych, wyników realizowanej ankiety i spotkań konsultacyjnych). Łącznie zorganizowano siedem paneli eksperckich w trakcie których, na podstawie zgromadzonych materiałów i konsultacji społecznych określono, definiowano potrzeby i problemy obszaru, wskazywano cele i wskaźniki planowanych działań, wypracowano zasady wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru oraz opracowano zasady monitorowania i ewaluacji. Panele ekspertów realizowano na każdym etapie opracowywania RLKS: 12.11.2015, 19.11.2015, 21. 12. 2015, 04.02.2016, 15.02.2016, 18.02.2016 oraz panel zamykający proces konsultacji 22.02.2016 roku.

5) Indywidualne wywiady pogłębione i zogniskowane wywiady grupowe

Eksperci oraz osoby opracowujące LSR opierały swoje diagnozy na podstawie realizowanych badań własnych, z zastosowaniem wywiadu indywidualnego, zogniskowanego wywiadu grupowego oraz obserwacji. Przeprowadzono badania z przedsiębiorcami, podmiotami rynku pracy, osobami wykluczonymi społecznie i korzystającymi z opieki społecznej oraz osobami niepełnosprawnymi, liderami społecznymi i menedżerami kultury. Wnioski i wskazania z tak realizowanych konsultacji zawarto w poszczególnych rozdziałach diagnozy obszaru LSR.

6) Konsultacje strategii: konsultacje on-line i otwarte spotkanie konsultacyjne

Na kolejnym etapie tworzenia strategii, jej pełną wersję poddano konsultacjom społecznym, zarówno z mieszkańcami obszaru LGD członkami przedstawicielami instytucjonalnymi władz samorządowych, liderami społeczności lokalnych, przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz reprezentantami sektora gospodarczego. Konsultacje odbywały się także drogą elektroniczną (**konsultacje on –line, pisemne w formie formularza konsultacji**), wielotorowo: poprzez rozesłanie propozycji strategii drogą mailową, upowszechnienie za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz materiał upubliczniono na oficjalnej stronie Lokalnej Grupy Działania oraz portalu stacja-konsultacja. W ramach konsultacji gromadzono pisemne opinie z pośrednictwem formularza

głoszeń. Strategię upubliczniono 16 lutego 2016 roku. W kolejnym etapie zorganizowano spotkanie z Członkami Rady i ekspertami znającymi się na procedurach wyboru LGD (18.02.2015) i a 19 lutego zorganizowane otwarte spotkanie konsultacyjne w sprawie całego LSR. Na tym etapie, szczególnie dyskutowano cele i wskaźniki działań planowanych w ramach LSR-u, plan działania oraz zasady wyboru operacji i kryteriów wyboru, zasady monitoringu i ewaluacji. Proces konsultacji proponowanej strategii zamknął panel ekspertów zorganizowany 22.02.2016 roku, na którym dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji i nadano ostateczny kształt strategii.

Opis etapów przygotowania LSR (na każdym etapie w konsultacjach brali udział: mieszkańcy, sektor gospodarczy, sektor publiczny, sektor społeczny, reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na wykluczenie społeczne)

Etap	Rodzaj podjętych działań	Opis
Diagnoza i analiza SWOT	wywiady indywidualne, wywiady zogniskowane, ankieta on-line, warsztaty partycypacyjne, spotkanie konsultacyjne, punkt konsultacyjny, panele eksperckie	W ramach diagnozy i analizy SWOT zebrano informacje poprzez zastosowanie wielu partycypacyjnych stosowanych wielotorowo i jednocześnie. Dzięki temu uwzględniono zdanie wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także mieszkańców obszarów i osób defaworyzowanych. W pierwszej kolejności przeprowadzono spotkania ekspertów na których dyskutowano scenariusze badań oraz warsztatów, w następnej kolejności realizowano warsztaty partycypacyjne oraz otwarte spotkania konsultacyjne. Jednocześnie eksperci realizowali badania własne, a w ramach punktu konsultacyjnego prowadzono wywiady indywidualne. Materiał gromadzono także z wykorzystaniem ankiety on-line.
Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	wywiady indywidualne, wywiady zogniskowane, ankieta on-line, warsztaty partycypacyjne, otwarte spotkanie konsultacyjne, punkt konsultacyjny, panele eksperckie	Na tym etapie przygotowania strategii także przeprowadzono konsultacje wielotorowe i za pośrednictwem metod zróżnicowanych. Realizowano wywiady, warsztaty partycypacyjne, spotkania konsultacyjne, dyżury oraz gromadzono dane na podstawie ankiety on-line. Dodatkowe narzędzie stanowił panel ekspercki.
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	Punkt konsultacyjny (i dyżury terenowe), Konsultacje on-line, panel ekspercki, otwarte spotkanie konsultacyjne, spotkanie Rady LGD	W ramach opracowania zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru, gromadzono opinie w ramach punktu konsultacyjnego i dyżurów terenowych, dodatkowo organizowano otwarte spotkania konsultacyjne, konsultacje on-line z formularzem opinii oraz panel ekspercki.
Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Punkt konsultacyjny, Konsultacje on-line, panel ekspercki, otwarte spotkanie konsultacyjne, warsztaty partycypacyjne, spotkanie Rady LGD	Kwestie związane z zasadami monitoringu i ewaluacji konsultowano za pośrednictwem punktu konsultacyjnego (w tym dyżurów terenowych) i konsultacji otwartych. W dalszej kolejności po sformułowaniu zasad poddano je konsultacji on-line (formularz opinii) oraz dyskusji na spotkaniu członków Rady LGD i panelu ekspertów.
Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	Punkt konsultacyjny, warsztaty partycypacyjne Konsultacje on-line, panel ekspercki, otwarte spotkanie konsultacyjne, spotkanie Rady LGD	Plan komunikacyjny przygotowano w oparciu o wnioski z indywidualnych konsultacji w punkcie konsultacyjnym, postulaty zgłaszane w trakcie warsztatów partycypacyjnych i paneli eksperckich. Opracowaną wersję poddano dyskusji na otwartym spotkaniu konsultacyjnym, w konsultacjach pisemnych on line oraz na spotkaniu Rady LGD i powtórnie panelu eksperckim.

Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności

Prezentowana diagnoza ma charakter partycypacyjny i opiera się zarówno na zgromadzonych danych wtórnych (badania *desk research*), badaniach własnych, realizowanych zarówno metodami jakościowym (wywiady indywidualne i grupowe), jak i ilościowymi (ankieta on –line) oraz wynikach konsultacji społecznych i warsztatów partycypacyjnych przeprowadzonych z przedstawicielami sektora gospodarczego, społecznego, reprezentantami władz publicznych i grup defaworyzowanych, w tym zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poszczególne części opracowania definiują zakres merytoryczny diagnozowanego zagadnienia, przytaczają statystyki, których celem jest wskazanie potencjału obszaru i jego głównych problemów, a także uwzględniają wyniki prowadzonych konsultacji społecznych (wyniki ankiet, wywiadów, paneli eksperckich) i warsztatów partycypacyjnych. Dodatkowo rozdział zamyka lista wniosków zgromadzonych w trakcie konsultacji, które po uprzedniej analizie zostały odrzucone w trakcie odbywających się spotkań eksperckich i zebrania członków LGD.

Demografia

W strukturze ludności według płci utrzymuje się przewaga kobiet, które stanowią ponad 52,9% ogółu mieszkańców miasta. Współczynnik feminizacji, na przestrzeni ostatnich 10 lat, nieznacznie zmalał i osiągnął prawie 112,5 kobiet na 100 mężczyzn. Wg danych na dzień 31 grudnia 2013 roku mieszkańców w wieku:

- przedprodukcyjnym było 56 451 osób, co stanowiło 15,7% mieszkańców miasta,
- produkcyjnym było 225 507 osób, co stanowiło 62,7% mieszkańców miasta,
- poprodukcyjnym było 77 470 osób, co stanowiło 21,6% mieszkańców miasta.

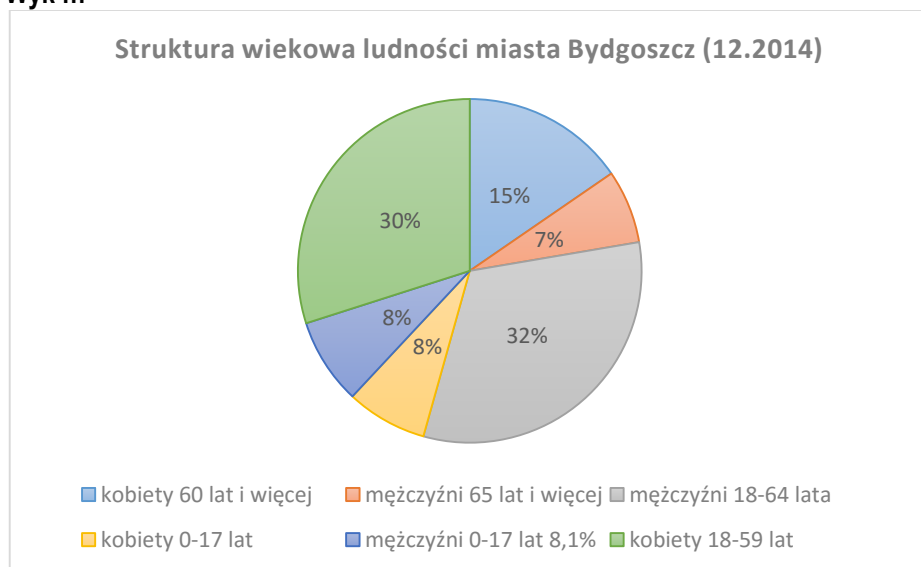
Poniższe tabelaryczne zestawienie zawiera dynamikę zmian w strukturze demograficznej na przestrzeni lat 2010-2014.

Tab....

	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba ludności	364 443	363 020	361 254	359 428	357 652
w tym kobiety	192 905	192 173	191 214	190 313	189 346
Liczba ludności na 1km ²	2 071	2 063	2 053	2 042	2 032
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	112,5	112,5	112,5	112,5	112,5
Przyrost rzeczywisty	+6 793	-1 423	-1 766	-1 826	-1 776
w %	+1,86	-0,39	-0,49	-0,51	-0,50
Ludność w wieku:					
przedprodukcyjnym	59 141 (16,2%)	57 835 (15,9)	56 860 (15,7%)	56 451 (15,7%)	56 135 (15,7%)
produkcyjnym	234 990 (64,5%)	232 327 (64%)	229 244 (63,5%)	225 507 (62,7%)	221 523 (61,9%)
poprodukcyjnym	70 312 (19,3%)	72 858 (20,1%)	75 150 (20,8%)	77 470 (21,6%)	79 994 (22,4%)

Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Urzędu Miasta Bydgoszczy

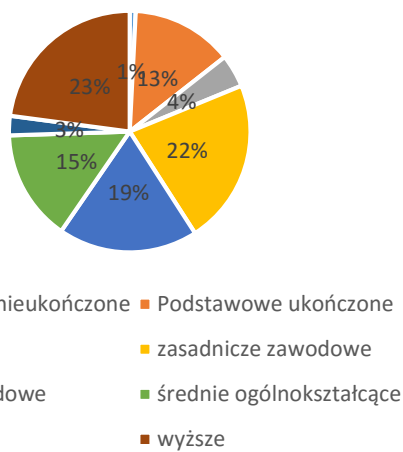
Wyk ...

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyk ...

Wykształcenie mieszkańców Bydgoszczy 13 lat i więcej

Narodowy spis powszechny, 2011

Przedsiębiorczość, gospodarka, pracodawcy

Syntetyczna charakterystyka przedsiębiorczości w Bydgoszczy

Bydgoszcz jest ośrodkiem o największym potencjale gospodarczym w regionie kujawsko-pomorskim. Występuje tu silna struktura społeczno-gospodarcza wynikająca z dostępu do pracowników, infrastruktury społecznej i komunikacyjnej, zróżnicowanej oferty uczelni wyższych. Nie brakuje też możliwości pracy i kooperacji z lokalnymi firmami, wśród których dominuje sektor MŚP skoncentrowany na handlu i usługach. Podmioty Ekonomii Społecznej (PES) oraz osoby chcące rozpocząć działalność gospodarczą mają tu sprzyjające otoczenie do realizacji swoich działań. Stosunkowo silna reprezentacja Instytucji Otoczenia Biznesu daje im stały dostęp do usług wspierających rozwój biznesu, w tym do informacji gospodarczej o potencjalnych kooperantach. Zakres działalności PES jest jednak wciąż mały. Niewielki udział w ich funkcjonowaniu ma na razie działalność gospodarcza i rynkowe powiązania z lokalnymi firmami. Z kolei przedsiębiorczość mieszkańców wykazuje niską trwałość podjętych działań. W Bydgoszczy zauważany jest brak systemowych rozwiązań wspierających animację przedsięwzięć biznesowych podmiotów ekonomii społecznej i aktywizację rynkową mieszkańców o niewystarczających kwalifikacjach oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Najważniejsze branże przemysłu i usług

Bydgoszcz stanowi główny ośrodek gospodarczy regionu kujawsko-pomorskiego. W 2013 r. działały tu 43430 podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON, co stanowi 22,71% wszystkich podmiotów w województwie kujawsko-pomorskim. Wśród bydgoskich podmiotów gospodarczych 41598 stanowiły zatrudniające od 0-9 pracowników, 1404 - od 10-49 pracowników, 364 - od 50-249 pracowników oraz 64 - zatrudniające 250 pracowników i więcej. Sektor prywatny obejmował tu 42517 podmiotów, wśród których dominowała działalność w dziedzinie handlu i usług. Ze względu na rodzaj działalności (klasyfikacja PKD 2007) dominują podmioty sklasyfikowane w następujących sekcjach:

Tab ...

vv	vv	vv
sekcja C	przetwórstwo przemysłowe	3769
sekcja F	budownictwo	4313
sekcja G	handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	11422
sekcja M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, w tym obsługa prawna, rachunkowo-księgowa, doradztwo podatkowe i związane z zarządzaniem, badania i analizy techniczne, reklama	4313
sekcja Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	3393

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród nowo zarejestrowanych 3707 podmiotów gospodarczych w 2013 r. w Bydgoszczy przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które stanowiły 3208. Wystąpiły tu jednocześnie podmioty działające w sferze społecznej - 20 spółdzielni, 20 fundacji, 33 stowarzyszenia i organizacje społeczne. W 2014 r. dynamika rejestrowanych podmiotów miała już tendencję malejącą. W Bydgoszczy powstało 3428 podmiotów, wśród których osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły 2852, spółdzielnie - 5, fundacje - 22, stowarzyszenia i organizacje społeczne - 52. Na koniec 2015 r. funkcjonuje 10 spółdzielni socjalnych z siedzibą w Bydgoszczy, z czego większość z nich zarejestrowana przed 2013 r.

Uwarunkowania dla trwałości biznesowej są w Bydgoszczy coraz gorsze. Udział podmiotów wyrejestrowanych w Bydgoszczy w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON ma tendencję rosnącą – 7,2% w 2012 r., 8% w 2013 r., 9,4% w 2014 r. Oznacza to, że czynniki utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej są nadal silne.

Bydgoszcz posiada dziedziny gospodarcze wskazujące na dobrą koniunkturę. Branże kluczowe dla rozwoju gospodarczego miasta Bydgoszczy ujęte zostały w założeniach strategicznych dla województwa kujawsko-pomorskiego. Należą do nich: przetwórstwo rolno-spożywcze, sektor usług nowoczesnych, przemysł elektromaszynowy (w tym produkcja wyrobów mechanicznych, metalowych, automatyka), logistyka, przetwórstwo tworzyw sztucznych i produkcja narzędzi, ochrona zdrowia, przemysł elektroniczny i elektrotechniczny, przemysł obronny, technologie informatyczne i komunikacyjne, biotechnologia i energetyka.

Dla rozwoju gospodarczego Bydgoszczy kluczowe znaczenie ma przetwórstwo tworzyw sztucznych odznaczające się dużym potencjałem innowacyjnym. W sektorze tym funkcjonuje w Bydgoszczy 187 firm. Bydgoszcz jest też silnym ośrodkiem dla branży IT. Sektor ten dynamicznie rozwija się w kraju i regionie kujawsko-pomorskim. Wraz z większym wykorzystaniem Internetu wzrasta zapotrzebowanie na infrastrukturę oraz oprogramowanie umożliwiające wykorzystanie potencjału sieci. Działy gospodarki zajmujące się tą sferą będą się zatem rozwijać – w tym produkcja komputerów i urządzeń peryferyjnych, produkcja oprogramowania, produkcja sprzętu telekomunikacyjnego, doradztwo informatyczne, przetwarzanie danych, hosting.

Szczególną uwagę warto też zwrócić na sektor usług nowoczesnych. Bydgoszcz stała się ośrodkiem outsourcingu usług dla biznesu (sektor BPO lub SCC), zwłaszcza w zakresie potrzeb księgowo- finansowych, IT, obsługi klienta, zarządzania zasobami ludzkimi. Wysokie znaczenie ma także sektor usług medycznych i opiekuńczych, rośnie zapotrzebowanie na usługi ukierunkowane na potrzeby osób starszych (rozwój sektorów gospodarki związanych z obsługą seniorów (usługi zdrowotne, rehabilitacyjne, opiekuńcze, kosmetyczne (np. fryzjer), remontowe, finansowe, edukacyjne, rozrywkowe, turystyczne). W Bydgoszczy 14 szpitali z czego 5 będących przedsiębiorcami), 1 szpital psychiatryczny, 1 ośrodek leczenia uzależnień, 20 zakładów/oddziałów opiekuńczo-leczniczych, 3 zakłady/oddziały opiekuńczo-lecznicze psychiatryczne, 11 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych i 2 hospicja stacjonarne. W Bydgoszczy ma siedzibę Collegium Medicum UMK, co dodatkowo pozytywnie wpływa na rozwój usług medycznych w sektorze prywatnym (stosunkowo łatwy dostęp do kadry, w tym nielekaarskiej, absolwentów Wydziału Nauk o Zdrowiu).

Kondycja przedsiębiorstw. Bariery i potrzeby rozwojowe.

Aby określić czynniki rozwoju przedsiębiorstw przeprowadzono konsultacje społeczne, badania ankietowe oraz wywiady indywidualne. Wynika z nich, że dla wzrostu dynamiki swojego rozwoju przedsiębiorcy wskazują na konieczność rozwoju miasta Bydgoszczy, zwłaszcza w ujęciu metropolitalnym z wykorzystaniem potencjału ośrodków sąsiadujących, w tym miasta Torunia. Jedną z identyfikowanych luk rozwojowych Bydgoszczy jest brak rozwiniętych wydarzeń targowych o charakterze branżowym. Wskazywana była również niewystarczająca promocja obszaru BiT w kraju i zagranicą. Badani przedsiębiorcy planują rozwój działalności (wzrost zamówień, rozszerzenie rynku zbytu, rozszerzenie asortymentu i portfela usług), a w związku z tym również wzrost zatrudnienia – zarówno w perspektywie jednego roku, jak i trzech lat. W związku z rozwojem firmy dostrzegają niedobory kapitału ludzkiego a rynek pracy (sektor IT, BPO) boryka się z problemem odpływu wysoko wykwalifikowanych pracowników do większych aglomeracji). W rekrutacji nowych pracowników firmy zwracają uwagę na doświadczenie zawodowe, komunikatywność, znajomość języków obcych, chęć rozwoju osobistego. Profil planowanych stanowisk pracy często pozwala na zaangażowanie osób z wykształceniem średnim (np. handlowiec, kurier, doradca techniczny). Miejsce zamieszkania potencjalnego pracownika nie ma wpływu na decyzję pracodawcy o podjęciu współpracy. Firmy rzadko korzystają w prowadzonej rekrutacji z instytucji „polecenia”. Tylko część badanych, do tego sporadycznie, nawiązuje współpracę z profesjonalnymi instytucjami rynku pośrednictwa pracy.

Istnieje na rynku duża podaż kursów i szkoleń nieadekwatnych do potrzeb artykułowanych przez Pracodawców. Z jednej strony ilość kursów i szkoleń oferowanych na rynku jest wysoka, z drugiej zaś przedsiębiorcy nie mają wpływu na zakres merytoryczny i organizacyjny tej oferty. Jakość prowadzonych kursów i szkoleń jest często niewystarczająca, a umiejętności pozyskane przez uczestników nie odpowiadają kompetencjom poszukiwanym przez pracodawców na rynku pracy. Ścieżka wsparcia dotacyjnego osób bezrobotnych przebiega w taki sposób, że ostateczny pracodawca ma niewielki wpływ na tematykę i rodzaj szkoleń, jakim poddawany jest kandydat na pracownika. Pracodawcy postulują zmianę kolejności interwencji. Najpierw zapoznanie kandydata z miejscem pracy, następnie praktyka/staż, a dopiero na podstawie rezultatów takiej próby propozycja podniesienia kwalifikacji w postaci szkolenia zawodowego (pozwalającego na zdobycie pożądaných na rynku pracy kompetencji, poświadczonych certyfikatami i uprawnieniami).

Osoby uczestniczące w konsultacjach społecznych wskazywały na niewykorzystany potencjał osób 50+ i osób młodych, w tym powracających z emigracji. Pracodawcy sugerują, że chętnie zatrudnią osoby starsze, ale te w zasadzie nie zgłaszają się na ogłoszenia o poszukiwaniu pracowników. Pokutujące stereotypy prowadzą do „niespotykania” się tych ofert.

Niski poziom postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców diagnozują również mieszkańcy niebędący pracodawcami. Wskazują na niedostateczne wsparcie i zachęty dla Przedsiębiorców i Przedsiębiorczości. Osoby, które planują podjęcie działalności gospodarczej oczekują, poza oczywistym wsparciem prawno-księgowym, również mentoringu doświadczonych doradców, wskazywania dobrych praktyk, pomocy w poszukiwaniu nowych obszarów działalności i animacji kontaktów biznesowych z większymi pracodawcami, dla których mogliby świadczyć usługi bądź wytwarzać produkty. Takie podejście znacząco zwiększyłoby trwałość nowopowstałych firm. Mieszkańcy Bydgoszczy są zainteresowani założeniem własnego biznesu, ale mają świadomość, że ich wiedza i umiejętności w tym zakresie są niewystarczające. Odstrasza ich też brak wystarczających środków finansowych.

Wzrasta tendencja przedsiębiorców do realizacji inicjatyw odnoszących się do idei społecznej odpowiedzialności biznesu (z ang. CSR – *Corporate Social Responsibility*), włączających interesy społeczne i relacje z różnymi grupami interesariuszy do ich strategii działania. Przedsiębiorcy z regionu kujawsko-pomorskiego w znikomym zakresie przekazują publicznie informacje o prowadzonych działaniach CSR. Z prezentowanych przez nieliczne firmy informacji wynika, iż aktywność ta dotyczy odpowiedzialności za środowisko, działań na rzecz społeczeństwa lokalnego, działań na rzecz pracowników (szczególne poszanowanie zasady równości szans, wprowadzenie kodeksu etycznego). biznesu. Współpraca z lokalnymi organizacjami pozarządowymi w zasadzie nie występuje. Nie oznacza to jednak, że przedsiębiorcy nie są otwarci na taką aktywność. Oceniają jednak słabo zaangażowanie organizacji pozarządowych w zakresie nawiązania kontaktu i przedstawienia ciekawej koncepcji współpracy (przeważnie propozycje te sprowadzają się do sponsoringu lub wsparcia charytatywnego, nie dają możliwości zaangażowani się przedsiębiorcy w innym wymiarze). Aktywność w obszarze CSR jest raczej domeną dużych przedsiębiorstw o rozwiniętej kulturze organizacyjnej. W Bydgoszczy takimi doświadczeniami wykazują się np.: Innowacyjne Materiały Przemysłowe HORUS, Alcatel - Lucent, Budlex. W popularyzację działań związanych z CSR w regionie kujawsko-pomorskim coraz częściej włączają się organizacje społeczne i zawodowe, w tym m. in. Forum Związków Zawodowych, „Pracodawcy Pomorza i Kujaw” Związek Pracodawców, Kujawsko-Pomorska Organizacja Pracodawców Lewiatan. Celem tej aktywności jest uświadomienie przedsiębiorcom, iż w działalności firmy należy rozwijać relacje z różnymi grupami interesów i uwzględniać ich oczekiwania, aby obok korzyści ekonomicznej rozwijały się również wartości społeczne. Promowanie idei CSR w lokalnym biznesie może mieć istotne oddziaływanie na prospołeczne postawy bydgoskich firm. Potrzeba jest animowania i popularyzacji dobrych praktyk, upowszechniania pozytywnych społecznie skutków podejmowania kooperacji z przedsiębiorstwami społecznymi nie tylko przez Przedsiębiorców, ale także przez instytucje publiczne.

Instytucje otoczenia biznesu

Na rozwój regionalnych firm istotny wpływ wywierają instytucje otoczenia biznesu. W Bydgoszczy funkcjonuje Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny sp. z o.o. z kompleksową ofertą infrastruktury dla inwestorów, powierzchni biurowej w ramach inkubatora przedsiębiorczości oraz powierzchni targowo – wystawienniczej (w 2015 r. BPPT uruchomił Bydgoskie Centrum Targowo-Wystawiennicze). Działalność wspierającą rozwój lokalnego biznesu i napływ nowych inwestorów rozpoczęła Bydgoska Agencja Rozwoju Regionalnego sp. z o.o. Wzrasta standard usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu, w tym związki pracodawców i izby gospodarcze, których główną rolą jest reprezentowanie interesów przedsiębiorców wobec administracji i związków zawodowych („Pracodawcy Pomorza i Kujaw” Związek Pracodawców, Kujawsko-Pomorska Organizacja Pracodawców Lewiatan, Business Centre Club Łoża Bydgoska, Kujawsko-Pomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Kujawsko-Pomorskie Zrzeszenie Handlu i Usług, Pomorsko-Kujawska Izba Budownictwa, Izba Przemysłowo-Handlowa Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne). Dla rozwoju innowacyjnego firm duże znaczenie ma również działalność klastrów. Celem ich działania jest proinnowacyjna współpraca firm, które równolegle konkurują ze sobą w danym sektorze i koncentracji geograficznej. W Bydgoszczy szczególnie aktywny jest Bydgoski Klaster Przemysłowy skupiający przetwórców tworzyw sztucznych i producentów narzędzi. Rozwijają się również inne inicjatywy klastrowe, w tym m.in.: Kujawsko-Pomorski Klaster Pojazdów Szynowych, Klaster Turystyki Medycznej i Uzdrowiskowej w ramach Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Pracodawców Lewiatan oraz Klaster Turystyki Medycznej i Uzdrowiskowej Sp. z o.o., Bydgoski Klaster Informatyczny, Bydgoski Klaster Rzemiosła i Handmade'u, Klaster Przemysłów Kreatywnych, Klaster Turystyczny Obszaru BiT, Agro –Klaster Kujawy, Klaster ZACHEM, Kujawsko-Pomorski Klaster ICT. Istotną cechą oferty tych instytucji otoczenia biznesu niewygórowana cena realizowanych usług (działają one w wymiarze non- profit). Przedsiębiorcy deklarują, iż są zainteresowani wsparciem ze strony otoczenia biznesu, zwłaszcza w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich, wdrażania nowych technologii, szkolenia kadry oraz doradztwa w prowadzeniu firmy. Potencjał ten powinien być wykorzystany również dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i samorealizacji osób zakładających własny biznes.

W obszarze gospodarczym zidentyfikowano kilka podstawowych problemów, które negatywnie wpływają na rozwój firm i ich aktywność biznesowo-społeczną, a co za tym idzie mają niekorzystny wpływ na powstawanie nowych miejsc pracy i integrację Pracodawców ze społecznym otoczeniem prowadzenia działalności i brak współpracy z podmiotami ekonomii społecznej (PES). Są to:

- niewystarczające kwalifikacje pracowników,
- mały poziom postaw przedsiębiorczych,
- mały udział podmiotów ekonomii społecznej w gospodarce lokalnej,
- mały poziom współpracy podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorcami,
- duże uzależnienie tempa rozwoju sektora gospodarczego w Bydgoszczy od dostępności funduszy unijnych (w szczególności dot. MŚP).

Rynek pracy

Poziom bezrobocie i ogólna struktura bezrobocia w na terenie Bydgoszczy i obszaru LSR

Według danych z Powiatowego Urzędu Pracy (PUP Bydgoszcz), od 2012 r. do chwili obecnej obserwujemy systematyczny spadek rejestrowanego poziomu bezrobocia na terenie miasta Bydgoszczy. Aktualnie poziom ten jest istotnie niższy, niż wskaźnik dla całego województwa (tab.1.)

Tab. ... Wskaźnik poziomu bezrobocia w latach 2011-2014 na terenie Bydgoszczy

Miesiąc	Bydgoszcz	stopa bezrobocia
XII. 2011 r.	12.886	7,9
XII. 2012 r.	13.917	8,5
XII. 2013 r.	14.233	8,8
XII. 2014 r.	12.114	7,5

(oprac. na podst. danych PUP Bydgoszcz oraz Bank Danych Lokalnych GUS)

Powyższa tabela zawiera ogólne dane na temat poziomu bezrobocia na terenie całego miasta. Dla celów opracowania LSR przygotowano uszczegółowienie, zawierające dokładną liczbę zarejestrowanych osób bezrobotnych mieszkających na terenie poszczególnych jednostek urbanistycznych wchodzących w obszar objęty LSR (tab. 2).

Tab. Liczba osób bezrobotnych mieszkających na terenie działania LGD „Dwie rzeki” w latach 2013-2014.

Nazwa jednostki urbanistycznej	2014	2013
Błonie	580	653
Bocianowo	552	651
Stary i Nowy Fordon	1845	2 258
Okole	485	557
Śródmieście	1219	1 413
Wilczak	423	479
RAZEM	5 104	6 011

Oprac. na podstawie danych PUP Bydgoszcz

W latach 2011-2014 na terenie miasta Bydgoszczy obserwujemy utrzymującą się niewielką przewagę kobiet (stanowią one ok 51,9% w grupie osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Bydgoszcz). W ostatnich trzech latach daje się również zaobserwować spadek procentowy osób bezrobotnych w wieku do 25 r.ż. (w ogólnej liczbie osób bezrobotnych stanowiły one na koniec 2014 roku 10,3% (w latach poprzednich odpowiednio: 12,3%-2013 r.; 13,7%-2012 r.). Pomimo wspomnianej tendencji spadkowej mamy do czynienia z relatywnie wysokim poziomem bezrobocia w tej grupie wiekowej, co pośrednio potwierdza zasadność podjęcia działań wspierających i aktywizacyjnych skierowanych do tej grupy. Warto podkreślić, że wg danych PUP Bydgoszcz udział osób bezrobotnych w wieku do 34 lat wyniósł łącznie 36,7% wszystkich osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Bydgoszcz w 2014 roku.

Spadek nastąpił również w przypadku osób rejestrowanych jako bezrobotne maksymalnie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki (odpowiednio: 4,6% w 2012 r. oraz w 2013 r.; 2,9% w 2014 r.) oraz osób dysponujących wyższym wykształceniem w wieku poniżej 27 lat (1,7% w 2012 r.; 1,6 w 2013 r.; 1,3% w 2014 r.).

Odwrotną – wzrostową tendencję odnotowano w Bydgoszczy w przypadku poziomu bezrobocia kobiet, które nie podejmują zatrudnienia po urodzenia dziecka. W latach 2012-2014 obserwuje się wzrost udziału tej grupy w ogólnej liczbie osób bezrobotnych (odpowiednio: 9,2% w 2012 r.; 9,6% w 2013 r.; 11,5% w 2014 r.). Podobnie niekorzystną tendencję w Bydgoszczy obserwujemy w przypadku osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia. Na koniec 2014 roku stanowili oni 32% (w latach poprzednich odpowiednio: 27,95 – 2012 r.; 30,6% - 2013 r.).

Wśród osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Bydgoszcz przeważającą grupę stanowią osoby z wykształceniem niższym niż średnie (54,3% w 2013 r., 54,1% w 2014 r.). Relatywnie wysoka liczba osób bezrobotnych występuje w przypadku osób bez kwalifikacji zawodowych (30,6% ogółu zarejestrowanych Bydgoszczan – wskaźnik na jednakowym poziomie w 2013 r. i 2014r.). W latach 2012-2014 nieznacznie spadła również liczba osób bezrobotnych samotnych wychowujących samotnie dziecko do 18 roku życia. Na koniec 2014 roku wskaźnik ten wyniósł 12,2% (w poprzednich latach odpowiednio: 14,4% - 2012r.; 13,5% - 2013r.).

Na uwagę zasługuje również rosnący udział osób bezrobotnych niepełnosprawnych na terenie Bydgoszczy. Według danych na koniec 2014 roku stanowią oni blisko 10% wszystkich osób bezrobotnych (w kolejnych latach odpowiednio: 2012 r. - 8,6%; 2013 r. - 9,1%; 2014 r. - 9,6%).Warto przy tym podkreślić, że odsetek osób bezrobotnych niepełnosprawnych oraz osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia jest wyższy, niż średnie wskaźniki w tym zakresie dla całego województwa.

Oferty pracy zgłoszone na terenie Bydgoszczy oraz w obszarze objętym LSR

W oparciu o dane gromadzone przez PUP Bydgoszcz, możliwe jest określenie zawodów/stanowisk pracy w przypadku których obserwuje się najwyższy poziom zapotrzebowania na bydgoskim rynku pracy (dane przedstawiono w tab. 3.).

Tab... Miejsca pracy zgłoszone przez pracodawców do PUP Bydgoszcz w latach 2012-2014

2012	2013	2014
pracownik marketingu, cieśla, kelner-barman, brukarz, doradca finansowy, doradca	Agent ubezpieczeniowy - pracownik do spraw ubezpieczeń i odszkodowań, doradca finansowy, doradca klienta, elektromonter -	Agent - doradca ubezpieczeniowy cieśla, doradca finansowy, doradca klienta , elektromonter - elektryk, frezer CNC, kasjer handlowy , kierowca , konsultant

klienta, pielęgniarka, kierowca, kasjer-sprzedawca, magazynier, robotnik gospodarczy, telemarketer, murarz, przedstawiciel handlowy, opiekun osoby starszej, rozbieracz-wykrawacz, szwaczka, monter podzespołów, pracownik budowlany, pracownik produkcji, operator wtryskarek	elektryk, kasjer handlowy, kierowca, kucharz, magazynier - pracownik magazynowy, pakowacz, opiekun osób starszych, niepełnosprawnych i bezdomnych, pracownik budowlany, pracownik fizyczny, pracownik gospodarczy, pracownik obsługi klienta - konsultant ds. obsługi klienta, pracownik produkcji, pracownik ochrony, przedstawiciel handlowy, spawacz, pracownik ekipy sprzątającej - pracownik porządkowy, sprzedawca, szwaczka, ślusarz, ślusarz - spawacz, telemarketer - konsultant telefoniczny	telefoniczny / telemarketer, kucharz, magazynier , mechanik maszyn i urządzeń, monter podzespołów elektrycznych i elektronicznych, operator wtryskarek, opiekun osób starszych , niepełnosprawnych i bezdomnych, pakowacz, pozycjoner stron www, pracownik administracyjno-biurowy, pracownik ds. reklamy, pracownik fizyczny, pracownik gospodarczy , pracownik ochrony, pracownik produkcji, przedstawiciel handlowy , referent, rzeźnik, spawacz, pracownik ekipy sprzątającej - pracownik porządkowy, sprzedawca, stolarz, szwaczka, ślusarz, ślusarz - spawacz, zbrojarz
--	--	--

(opracowanie własne na podstawie danych PUP Bydgoszcz)

Wg danych PUP Bydgoszcz, w 2014 roku pracodawcy zgłosili 19884 wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej. Jest to liczba istotnie wyższa (wzrost o 29,7%) niż w roku 2013. Co więcej, zdecydowana większość (83,5% zgłoszonych zapotrzebowań) wpłynęło od pracodawców zarejestrowanych i działających na terenie Bydgoszczy. Należy przy tym dodać, że w ogólnej liczbie zgłoszonych ofert pracy i miejsc aktywizacji zawodowej w 2014 roku w Bydgoszczy stanowiły one 16,9% (zdecydowanie niższy wskaźnik względem 47,8% dla województwa kujawsko-pomorskiego).

Dane zawarte w tabeli 2. pokazują, że zapotrzebowanie na pracowników w niektórych obszarach (m.in. przedstawiciel handlowy, opiekun gospodarczy itp.) utrzymywało się w sposób ciągły w latach 2012-2014.

Przedstawiona powyżej, jak również zawarta w tab. 4. charakterystyka zawodów deficytowych pośrednio potwierdza niski potencjał przyszłościowy na rynku pracy osób 50+. Wynika to z faktu, iż w przeważającej mierze oferowane miejsca pracy (zgłoszone przez pracodawców w PUP Bydgoszcz) nie odpowiadają kompetencjom i przygotowaniu kwalifikacyjnemu wielu osób 50+.

Dane te pośrednio potwierdza również prognozowane na 2016 zestawienie zawodów deficytowych dla powiatu bydgoskiego (na podstawie Barometr zawodów 2016): Administratorzy systemów komputerowych, Agenci ubezpieczeniowi, Betoniarze i zbrojarze, Brukarze, Cieśle i stolarze budowlani, Cukiernicy, Dekarze i blacharze budowlani, Diagnostyci samochodowi, Doradcy finansowi i inwestycyjni, Elektromechanicy i elektrycy, Filolodzy i tłumacze, Fryzjerzy, Geodeci i kartografowie, Graficy komputerowi, Hydraulicy, Inżynierowie budownictwa, Kierowcy ciągnika siodłowego, Kierowcy samochodów dostawczych, Kierowcy samochodu ciężarowego, Kierownicy sprzedaży, Krawcy i pracownicy produkcji odzieży, Lakiernicy wyrobów drzewnych i metalowych, Magazynierzy, Masarze, i przetwórcy ryb, Monterzy elektroniki, Monterzy instalacji budowlanych, Monterzy konstrukcji metalowych, Monterzy maszyn i urządzeń, Murarze, Operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych, Operatorzy obrabiarek skrawających, Operatorzy wózków jezdniowych, Opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej, Piekarze, Pracownicy obsługi ruchu szynowego, Pracownicy służb mundurowych i ochrony, Pracownicy telefonicznej i elektronicznej obsługi klienta, ankierzy, teleankierzy, Prawnicy, Programiści i administratorzy stron internetowych, Projektanci i administratorzy baz danych, Przedstawiciele handlowi, Robotnicy obróbki drewna i stolarze, Robotnicy poligraficzni, Spawacze metodą MIG/MAG, Spawacze metodą TIG, Specjaliści automatyki i robotyki, Specjaliści ds. organizacji produkcji, Specjaliści ds. public relations i reklamy, Specjaliści ds. rynku nieruchomości, Specjaliści elektroniki i telekomunikacji, Ślusarze, Tapicerzy, Technicy budownictwa, Technicy elektrycy, Technicy informatycy, Technicy mechanicy, Technolodzy robót wykończeniowych w budownictwie.

Przedstawione powyżej dane odnoszą się do powiatu bydgoskiego i miasta Bydgoszczy. Uwzględniając założenia LSR przygotowano jednak szczegółowe zestawienie ofert zgłoszonych przez pracodawców w jednostkach urbanistycznych z obszaru objętego LSR. Ogólną ich liczbę przedstawia tabela.

Tab..... Liczba ofert i miejsc pracy zgłoszonych do PUP od pracodawców z poszczególnych jednostek urbanistycznych wchodzących w skład LGD „Dwie rzeki”, w latach 2012-2014.

Jednostka urbanistyczna	2012	2013	2014
Błonie	51	53	51
Bocianowo	286	211	282
Nowy Fordon	131	100	131
Okole	90	96	90
Stary Fordon	80	44	78
Śródmieście	581	518	572
Wilczak	21	24	20

oprac. na podstawie danych PUP Bydgoszcz

Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli możemy zauważyć, że największą liczbę ofert zgłoszili przedsiębiorcy działający na terenie Śródmieścia, Bocianowa oraz Nowego Fordonu. Przy czym warto podkreślić, że w przypadku Bocianowa wskaźnik ten może być w pewnej mierze artefaktem, gdyż w tej jednostce urbanistycznej zgłaszano relatywnie dużą liczbą ofert na wykonanie prac społecznych (por. tab...)

Tab... Charakterystyka ofert i miejsc pracy zgłoszonych do PUP od pracodawców z poszczególnych jednostek urbanistycznych, w latach 2012-2014.

	Błonie	Bocianowo	Okole	Śródmieście	Wilczak	Stary Fordon	Nowy Fordon
suma ofert (2014)	51	282	90	572	20	78	131
obsługa klienta, sprzedaż	15	24	20	106		21	27
praca biurowa, asystent biurowy, referent, inspektor, księgowy itd.	12	27	9	231	1	7	18
edukacja, opieka, terapia	10	2	2	26	2	4	12
praca techniczna, specjalistyczna, montaż, ślusarz, frezer, monter, automatyk, operatorzy, kierowcy	4	63	18	39	6	28	31
zdrowie, nauki medyczne, laboratorium chemiczne	9	3	3	12			2
usługi fryzjerskie, kosmetyczne	1	3	3	5			3
prace społecznie użyteczne		146					
asystent geodety		3					
szwaczki			8	1	10	2	2
produkcja w tym personel sprząający			9	24		13	13
gastronomia				60		3	7
laborant itp.				27			
promocja, PR, biuro reklamy				8			4
IT				11	1		4
pracownik muzeum				8			
ankieter				4			

oprac. własne na podstawie danych PUP Bydgoszcz

Największy poziom zróżnicowania ofert pracy zgłoszonych do PUP Bydgoszcz odnotowujemy w przypadku Śródmieścia (co jest pośrednio efektem największej liczby ofert). W tabeli 6., przy każdej z jednostek urbanistycznych zaznaczono te obszary, w przypadku których pracodawcy zgłosili relatywnie największą liczbę ofert/miejsc pracy. Są to przede wszystkim: obsługa i sprzedaż (Błonie, Okole, Śródmieście, Stary i Nowy Fordon); prace techniczne, monterskie, kierowcy (Bocianowo, Okole, Wilczak, Stary i Nowy Fordon) oraz prace administracyjno-biurowe (Śródmieście, Błonie).

Osoby niepełnosprawne na bydgoskim rynku pracy

Ze względu na wymienioną powyżej niekorzystną tendencję (wzrost liczby osób niepełnosprawnych w grupie osób bezrobotnych) poniżej przedstawiono wybrane dane obrazujące specyfikę rynku pracy w odniesieniu do tej grupy społecznej dla terenu Bydgoszczy. Propozycje zatrudnienia dla niepełnosprawnych stanowią 7,2% ogółu ofert w bydgoskich zakładach pracy, którymi dysponował PUP Bydgoszcz w 2014 r. (tab....).

Tab.... Liczba ofert pracy skierowanych do osób niepełnosprawnych, zgłoszonych do PUP Bydgoszcz w latach 2012-2014.

	Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych		
	2012	2013	2014
Styczeń	167	222	354
Luty	109	213	72
Marzec	237	258	76
Kwiecień	123	290	79
Maj	84	296	73
Czerwiec	226	391	65
Lipiec	313	328	67
Sierpień	209	218	97
Wrzesień	252	309	51
Październik	249	325	112
Listopad	274	159	54
Grudzień	192	197	89
Ogółem	2.435	3.206	1.189

oprac. na podstawie danych PUP Bydgoszcz

Dotychczasowa działalność na rzecz wspierania osób niepełnosprawnych na rynku pracy realizowana była na terenie Bydgoszczy przede wszystkim w ramach:

- poradnictwa zawodowego – w 2014 r. z usług poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej skorzystało 262 niepełnosprawnych mieszkańców Bydgoszczy (łącznie 4.862 osoby bezrobotne korzystające z poradnictwa zawodowego);
- organizacji szkoleń – w 2014 r. objęto szkoleniami 70 osób niepełnosprawnych z miasta Bydgoszczy (48 os. bezrobotnych; 22 osoby poszukujące pracy);
- organizacji staży oraz robót publicznych – w 2014r. łącznie staż odbywało 76 osób niepełnosprawnych, natomiast do wykonywania robót publicznych skierowano 10 bezrobotnych

- wsparcie finansowe – m.in. na: wyposażenie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych (w 2014 było to 5 umów.; rozpoczęcie działalności gospodarczej (4 umowy) oraz w formie dodatków aktywizacyjnych (161 osób niepełnosprawnych).

Działania na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy, mieszkających na terenie LSR

Do najważniejszych działań w zakresie wsparcia rynku pracy realizowanych na terenie Bydgoszczy należą przede wszystkim:

- pośrednictwo pracy (realizowane przez instytucje publiczne oraz podmioty prywatne: m.in. agencje zatrudnienia, OHP, akademickie biura karier). Na koniec 2014 roku na terenie aktywnie działało 15 prywatnych agencji zatrudnienia.
- organizacja spotkań grupowych, giełd pracy itp. (najczęściej realizowane z inicjatywy PUP Bydgoszcz, uczelni wyższych i placówek kształcenia);
- świadczenie usług poradnictwa zawodowego (realizowane przede wszystkim przez Powiatowy Urząd Pracy oraz Ochotnicze Hufce Pracy Kuj-Pom). W 2014 roku z usług poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej ofertowanej przez PUP skorzystały ogółem 4862 osoby bezrobotne, w tym 2.585 kobiet (w poprzednich latach odpowiednio: 2013 r. - 6486; 2012 r. - 5822);
- organizowanie subsydiowanych miejsc zatrudnienia (PUP Bydgoszcz);
- udzielanie wsparcia finansowego (m.in. zwrot kosztów dojazdu lub zakwaterowania osobom bezrobotnym);
- tworzenie i realizację współpracy o charakterze międzysektorowym (np. współpracę z Partnerami Bydgoskiego Klastra Przemysłowego).

Analizując działania prozatrudnieniowe należy również wspomnieć o istniejącej współpracy instytucji zaangażowanych w rynek pracy:

- współpraca z MOPS w procesie wzmocnienia postaw gotowości do podjęcia pracy, wśród podopiecznych MOPS oraz organizacji prac społecznie użytecznych dla osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, podopiecznych MOPS,
- współpraca z Centrum Integracji Społecznej,
- współpraca z Klubem Integracji Społecznej WIATRAK w zapewnieniu kompleksowej obsługi osób bezrobotnych mieszkańców Fordonu.

Podsumowanie

Zarówno poszczególne spotkania konsultacyjne, jak również analiza danych zastanych były podstawą do określenia poszczególnych elementów w ramach analizy SWOT. W analizie uwzględniono przede wszystkim te elementy, które mają charakter wspólny dla wszystkich jednostek urbanistycznych objętych LSR.

Poniżej przedstawiono wybrane wyniki z przeprowadzonych badań ilościowych i jakościowych. Wskazano przede wszystkim te aspekty, które potwierdzały się w opiniach zebranych zarówno w trakcie wywiadów, jak również badań ankietowych:

- a) Ocena aktualnych perspektyw znalezienia pracy na terenie LGD oraz miasta Bydgoszczy. Należy podkreślić, że w oparciu o dane ankietowe można stwierdzić, że mamy do czynienia raczej z neutralną oceną obecnych możliwości zatrudnieniowych. Liczba osób oceniających szanse zatrudnienia jako relatywnie wysokie, kształtowała się na podobnym poziomie (29,1%), w relacji do tej grupy, która spostrzegała lokalny rynek pracy jako trudny, dający niewielkie możliwości zatrudnienia (32,8%). Potwierdzają to opinie osób uczestniczących w wywiadach (FGI, IDI), wskazujących na istnienie realnych możliwości znalezienia zatrudnienia na terenie LGD.
- b) Często wskazywanym czynnikiem ograniczającym perspektywy zatrudnienia na terenie LGD była zdaniem respondentów niewielka liczba firm działających na terenie LGD.
- c) Badani biorący udział w spotkaniach fokusowych, jak również uczestniczący w konsultacjach wielokrotnie wskazywali na istnienie znaczącej rozbieżności, pomiędzy możliwościami (stanem psychofizycznym) osób 50+, ich kompetencjami i kwalifikacjami a oczekiwaniami pracodawców z lokalnego rynku pracy. Tworzy to sytuację, w której tendencje na lokalnym rynku pracy stopniowo ograniczają zakres przydatności zawodowej osób z grup 50+ (zarówno pracujących, jak również bezrobotnych).
- d) Znacznie bardziej pozytywnie badani oceniają przyszłe zmiany na rynku pracy na terenie LGD. Około 45% osób wypełniających ankietę oczekują dynamicznej lub stopniowej poprawy sytuacji na rynku pracy, co stanowi znaczącą różnicę względem około 10% grupy respondentów uważających, że nastąpi istotne pogorszenie. Wydaje się to o tyle ważny wynik, iż może wpływać pozytywnie na obniżenie tendencji do migracji a jednocześnie budować motywację do podnoszenia własnych kwalifikacji, jako zwiększających szansę na znalezienie pracy w bezpośrednim otoczeniu, tj. na terenie LGD.
- e) Charakterystyka socjodemograficzna grupy o najbardziej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy na terenie LGD. W opinii respondentów trudności w znalezieniu pracy dotyczą częściej kobiet, osób w wieku starszym (powyżej 50 roku życia), dysponujących niewielkim doświadczeniem zawodowym (do 1 roku) oraz niskim poziomem wykształcenia (podstawowe). Wyniki te należy uznać za w pełni spójne z danymi statystycznymi publikowanymi m.in. przez PUP Bydgoszcz dla innych dzielnic. Potwierdza to zasadność uznania osób należących do tych grup, jako szczególnie wymagających wsparcia w zakresie działań aktywizacyjnych, kształtowania postaw przedsiębiorczych i innych działań prorozwojowych mających przełożenie na wzrost ich atrakcyjności na lokalnym i regionalnym rynku pracy.

- f) W ramach przeprowadzonych badań jakościowych (FGI, IDI) oraz ilościowych zweryfikowano czynniki, które w opinii osób badanych istotnie wpływają na ograniczenie możliwości znalezienia pracy przez osoby mieszkające na terenie LGD. Respondenci wypełniający ankietę wskazali najczęściej na brak odpowiedniego doświadczenia zawodowego, wykształcenia, brak znajomości oczekiwań ze strony pracodawców oraz wiek 50+ (czynniki wskazane przez ponad połowę osób ankietowanych). Nieco rzadziej podnoszono kwestie niewielkiej liczby firm oferujących pracę, zlokalizowanych w niewielkiej odległości od miejsca zamieszkania (48%), brak umiejętności społecznych, interpersonalnych i autoprezentacyjnych (40%), niewystarczający poziom umiejętności w poszukiwaniu pracy (ok 38%). Dane te w znacznej mierze są spójne z wynikami przeprowadzonych wywiadów grupowych i indywidualnych oraz informacjami zebranymi w trakcie spotkań konsultacyjnych. Ich uczestnicy wskazywali również na grupę osób 50+, jako kluczową w budowaniu efektywnego i zrównoważonego rynku pracy. Badani przedstawiciele agencji zatrudnienia oraz OHP wielokrotnie wskazywali również na element niedostatecznego przygotowania osób poszukujących pracy w obszarze kompetencji miękkich, autoprezentacyjnych oraz aktywnego poszukiwania pracy. W ich opinii, znacząco wpływa to na trudności w znalezieniu zatrudnienia. Wskazany przez respondentów brak odpowiedniego wykształcenia można również potraktować jako przejaw braku efektywnych działań w zakresie poradnictwa zawodowego (na ten element wskazywała również większość osób uczestniczących w badaniach fokusowych).
- g) Osoby z terenów objętych LSR poszukują pracy najczęściej w bezpośrednim otoczeniu (teren tej samej dzielnicy/osiedla), ewentualnie na terenie dzielnic sąsiadujących. Zarówno w badaniach ilościowych i jakościowych potwierdza się niski poziom mobilności na etapie poszukiwania zatrudnienia. Wyniki badań (w tym przeprowadzonych IDI oraz FGI) pozwalają na określenie trzech głównych przyczyn tego stanu rzeczy: bariera finansowa (koszt dojazdu do dzielnic oddalonych od miejsca zamieszkania, który w przypadku osób bezrobotnych lub otrzymujących najniższe wynagrodzenie jest istotnym składnikiem budżetu), bariera rodzinna (wydłużony czas dojazdu do oddalonego miejsca pracy generuje trudności w opiece nad osobami zależnymi – głównie dziećmi do 18 roku życia), bariera psychologiczna (związana z dotychczasowymi nawykami w poszukiwaniu zatrudnienia w bezpośrednim otoczeniu).
- h) Badani wskazywali, że czynnikami w największym stopniu wpływającymi na długotrwały brak zatrudnienia są głównie: zatrudnianie „na czarno”, ale również istnienie trudności w godzeniu życia zawodowego z osobistym, brak odpowiednich działań pomocowych skierowanych do osób bezrobotnych (wyniki spójne w przypadku badań ankietowych oraz jakościowych FGI i IDI). W kontekście tych wyników objęcie działaniami w ramach LGD osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi wydaje się działaniem pożądanym.
- i) Istotnym elementem przeprowadzonych badań było określenie pożądanых – sugerowanych form wsparcia skierowanych do osób z terenu LGD poszukujących zatrudnienia. Wśród najbardziej efektywnych wskazano w ramach badań ilościowych i jakościowych: organizację szkoleń i kursów (także uwzględniających kompetencje miękkie), organizację staży i praktyk, wdrożenie rozwiązań usprawniających wymianę informacji między pracodawcami a osobami poszukującymi zatrudnienia, rozszerzenie usług poradnictwa zawodowego, wsparcie motywacyjne/psychologiczne dla osób długotrwale bezrobotnych i/lub w trudnej sytuacji życiowej. Podkreślano również istotną rolę odpowiednich działań aktywizacyjnych/kwalifikacyjnych skierowanych do grup seniorów (powyżej 60 roku życia).
- j) Według badanych rozwój kompetencji powinien dotyczyć przede wszystkim takich obszarów jak: kompetencje społeczne, znajomość języków obcych, zdolności samoorganizacyjne i umiejętności przedsiębiorcze, kompetencje interpersonalne.

Na bazie powyżej zarysowanych wybranych wyników przeprowadzonych badań uprawnione wydaje się sformułowanie następujących głównych problemów społecznych powiązanych z rynkiem pracy, adekwatnych do osób mieszkających na terenie LGD:

- Problem I. Niski poziom aktywności zawodowej oraz stopniowa dezaktualizacja kompetencji osób w wieku 50+.
- Problem II. Trudność w godzeniu życia zawodowego z osobistym u osób pracujących lub poszukujących zatrudnienia, mieszkających na terenie LGD.
- Problem III. Niski poziom kompetencji zawodowych oraz społeczno-psychologicznych osób pracujących i poszukujących zatrudnienia mieszkających na terenie LGD

Problemy społeczne, wykluczenie społeczne, ubóstwo

Definicja wykluczenia społecznego

Termin wykluczenie społeczne jest dość obszerny i wielopoziomowy. Można go rozpatrywać na czterech płaszczyznach:

- Wykluczenie społeczne, jako problem z uczestnictwem w życiu zbiorowym;
- Wykluczenie społeczne, jako problem z dostępem do zasobów, kapitału, instytucji;
- Wykluczenie społeczne, jako problem z prawami, których się komuś odmawia, które nie są realizowane;
- Wykluczenie społeczne, jako rodzaj ubóstwa.

Zazwyczaj problemy ściśle się ze sobą wiążą i wpływają na siebie, dlatego tak trudno efektywnie walczyć z wykluczeniem społecznym. Rozwijając, termin wykluczenie społeczne, określa sytuację, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Co za tym idzie, wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprivacji potrzeb.

Grupami społecznymi najbardziej narażonymi na wykluczenie społeczne są: osoby niepełnosprawne, osoby chore psychicznie, uzależnieni, długotrwale bezrobotni, opuszczający zakłady karne i poprawcze, kobiety samotnie wychowujące dzieci, ofiary patologii życia rodzinnego, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, starsze osoby samotne, bezdomni, dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych oraz wychowujące się poza rodziną, osoby będące imigrantami oraz członkowi mniejszości narodowych (np. członkowie społeczności romskiej). Prawdopodobieństwo dotknięcia wykluczeniem zwiększa się, gdy jednostka posiada kilka cech charakterystycznych dla wyżej wymienionych grup społecznych (np. uzależniony, długotrwale bezrobotny i chronicznie chory imigrant).

Pomimo podejmowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz inne podmioty, szeregu działań m.in. w formie projektów współfinansowanych przez Europejski Fundusz Społeczny podopieczni, mieszkańcy uczestnicy tychże projektów, zamieszkali na terenie obszarów zagrożonych wykluczeniem społecznym, sygnalizowali po ukończeniu różnorodnych kursów brak odpowiedniej dla nich pracy lub pracowali na podstawie umowy zlecenia przez kilka miesięcy, po czym rezygnowali bądź pracodawca nie przedłużał umowy. Takim sposobem wiele przeważająca ilość osób wraca do systemu pomocy. To świadczyć może także o wyuczonej bezradności i wielopokoleniowym nawyku korzystania z pomocy różnorodnych instytucji.

Pomoc świadczona osobom w trudnej sytuacji życiowej (zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) na terenie objętym LSR

Obowiązek udzielania pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej wynika z uregulowań prawnych Państwa. Uregulowania nakładają na władze miasta szereg zadań a jednostką organizującą podstawową pomoc społeczną dla mieszkańców miasta Bydgoszcz jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Udzielaniem podstawowej pomocy m.in. finansowej, w formie pracy socjalnej oraz usługowej (dożywianie, zasiłki stałe, okresowe i celowe np. na opał) zajmują się pracownicy socjalni, pracujący w Rejonowych Ośrodkach Pomocy Społecznej. Na terenie objętym LSR funkcjonuje sześć Rejonowych Ośrodków Pomocy Społecznej. Ponadto na terenie objętym LSR istnieje wiele instytucji i organizacji wspomagających funkcjonowanie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (część z nich mieści się w strukturach MOPS - Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy) różnorakie fundacje, stowarzyszenia oraz placówki pomocowe.

Wykluczenie społeczne w województwie kujawsko-pomorskim, mieście Bydgoszczy, terenie objętym LSR

W opracowanej w 2015 roku, przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 roku, zwraca się uwagę na problem wykluczenia społecznego. Okazuje się, że całe województwo boryka się z takimi trudnościami. Jednak na potrzeby niniejszej analizy, skupiono się na wynikach badań przeprowadzanych w Bydgoszczy.

Korzystający z pomocy społecznej

W Bydgoszczy liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej przypadająca na 10 tys. mieszkańców wynosi: 519,3 w porównaniu z Toruniem, w którym liczba ta wynosi: 603,6 (dane z 2013 roku). Zauważa się fakt, że w 2013 roku prawie 60% świadczeniobiorców pomocy społecznej to osoby długotrwale korzystające (to jest powyżej 36 miesięcy) z pomocy społecznej. Im dłuższy jest czas przebywania rodziny w systemie pomocowym, tym trudniejsza jest jej aktywizacja i wprowadzenie pożądanych zmian. Osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej zamykają się w błędnym kole wykluczenia społecznego. Uzależniają się od świadczeń z pomocy społecznej, w ślad, za czym idzie izolacja przestrzenna oraz słaba aktywność społeczna. Następuje osłabienie aspiracji życiowych oraz chęci do działania i zmiany. Aktywność i samowystarczalność zastępuje postawa roszczeniowa w stosunku do instytucji pomocowych. Na domiar złego wykształcone, niepożądane społecznie nawyki przekazywane są dzieciom, przez co wspólna bieda jest zjawiskiem nie tylko ciągłym, ale i przekazywanym z pokolenia na pokolenie, czyli społecznie „dziedzicznym”. Wśród najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej są: bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, uzależnienia. Problemy zazwyczaj nie występują pojedynczo, kumulują się przez, co konkretna sytuacja rodziny lub osoby wymaga jednoczesnego wsparcia i zaangażowania kilku różnych specjalistów. Problemy wykluczające, usuwające mieszkańców obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju poza nawias społeczeństwa, często zająbiają się a występowanie jednych implikuje występowanie kolejnych (np. problem z uzależnieniem- bezrobocie – bezdomność).

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (w tym samotne rodzicielstwo, wielodzietność).

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bydgoszczy obejmował wsparciem rodziny, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej (w tym rodziny dotknięte bezrobociem) i nie były w stanie przezwyciężyć problemów bez wsparcia zewnętrznego. W 2014 r. świadczenia pomocy społecznej przyznano łącznie 8 343 rodzinom, natomiast pomocą w postaci pracy socjalnej objęto 2 854 rodziny. W stosunku do roku 2013 zanotowano spadek – o 354 rodziny. Powody przyznawania pomocy prezentuje tabela.

Tab....

Przyczyna świadczenia	2014		2013	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	4727	9760	5048	10504
Bezrobocie	3566	8629	3998	9796
Niepełnosprawność	3550	6208	3668	6567

Długotrwała lub ciężka choroba	1482	2555	1474	2630
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych w tym	1945	6644	2118	7025
Rodziny niepełne	1472	4334	1633	4799
Rodziny wielodzietne	484	2585	485	2607
Alkoholizm	441	743	452	782
Narkomania	28	61	32	49
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym	522	2091	522	2263
wielodzietność	228	1392	260	1392
Bezdomność	570	632	592	669
Trudność w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	165	228	192	307
Przemoc w rodzinie	301	874	403	1131
Zdarzenia losowe	11	28	18	31
Uchodźcy				

Źródło: http://www.bip.um.bydgoszcz.pl/binary/117_tcm30-201055.pdf

MOPS Bydgoszcz wyliczył, że aktualnie około 750 rodzin jest w grupie zagrożenia występowaniem trudności opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny objęte pomocą przez MOPS Bydgoszcz odznaczają się często zaburzoną strukturą w postaci nieustabilizowanych formalnie i społecznie związków, rozkładem pożycia małżeńskiego, częstymi zmianami partnerów, często występuje przy tym przemoc skierowana na partnera lub dzieci bądź też osamotnienie w wychowywaniu dzieci. Rodzicom brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, rozładowywania napięć powstałych w domu i poza domem, właściwych wzorców komunikacji i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa. Z przeprowadzanych wywiadów środowiskowych oraz obserwacji uczestniczących pracowników socjalnych wynika, że bardzo często osamotnieni rodzice nie radzą sobie w opiece nad dziećmi, w pełnieniu funkcji wychowawczej oraz egzekwowaniu właściwych, powszechnie akceptowanych postaw i zachowań u własnych dzieci. Mają problem z wygospodarowaniem czasu wolnego dla siebie a także z załatwieniem bieżących spraw urzędowych. Dzieci z kolei, pozbawione pełnej rodziny lub odrzucane przez środowisko rodzinne szukają akceptacji wśród rówieśników, łączą się w grupy subkulturowe, zaczynają wagarować, uciekać z domu i popadać w konflikt z prawem. Problemy opiekuńczo-wychowawcze, przemoc w rodzinie, konflikty międzypokoleniowe wielokrotnie są przyczyną umieszczania dzieci i młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub resocjalizacyjnych. Ofiary przemocy w rodzinie, najczęściej matki z dziećmi szukają schronienia i pomocy specjalistycznej w strukturach pomocy społecznej i organizacjach pozarządowych. Z pozyskanych danych liczbowych wynika, iż z terenów objętych działaniem LSR do instytucjonalnej pieczy zastępczej trafiło ogółem 101 osób (w tym 53 dziewczęta i 48 chłopców).

Pomoc społeczna stara się również pomagać rodzicom w opiece nad dziećmi, uruchamiając świetlice opiekuńczo-wychowawcze/środowiskowe na terenach zagrożonych wykluczeniem społecznym np. „Dziecięcy Tygiel” na Błoniu czy „Stokrotka” w Śródmieściu, które pełnią dodatkowo istotną rolę punktu wczesnej interwencji socjalnej.

Zagrożenie przemocą, przestępczością i uzależnieniami

Tab...

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Do VI 2014
Interwencje dotyczące przemocy w rodzinie (procedura NK)	1028	699	690	623	441	672	407
Liczba pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej ogółem:	1320	1038	946	861	547	816	517
Kobiety	970	705	684	612	423	642	384
Mężczyźni	107	97	63	80	49	75	44
Małoletni do lat 13	150	160	114	84	75	99	90
Małoletni od 13 do 18 lat	93	76	85	-	-	-	-
Prokuratura Rejonowa Bydgoszcz Północ	2011		2012		2013		Do VI 2014
Zarejestrowanie z art. 207 kk	288		266		251		104
Skierowanie aktów oskarżenia z art. 207 kk	91		91		91		30
Umorzonych postępowań	124		110		103		38
Zakończonych odmową wszczęcia postępowania	61		50		47		21
Prokuratura Rejonowa Bydgoszcz Południe	2011		2012		2013		Do VI 2014
Zarejestrowanie z art. 207 kk	398		279		225		102
Skierowanie aktów oskarżenia z art. 207 kk	91		99		67		26
Umorzonych postępowań	151		119		134		55
Zakończonych odmową wszczęcia postępowania	41		38		25		12

Z analizy danych z roku 2013 oraz roku 2014 wynika, że:

- sprawców przemocy jest mniej niż osób jej doświadczających,
- po 2012 roku nastąpił wzrost interwencji związanych z przemocą domową,
- przemocy w rodzinie najczęściej doświadczają kobiety oraz dzieci do 13 roku życia,
- głównym sprawcą przemocy są mężczyźni,

- przemoc w rodzinie w znacznym stopniu związana jest z występowaniem problemu alkoholowego.

Z pozyskanych danych statystycznych dotyczących I półrocza 2015 r. z Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej wynika, iż karę pozbawienia wolności odbywało łącznie 237 osób (w tym 229 mężczyzn, 8 kobiet) zamieszkałych lub zameldowanych na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju. Najwięcej osadzonych pochodziło z osiedla Śródmieście ogółem 82 osoby, Bocianowo 54 oraz Okole 39, co utwierdza diagnozę tych obszarów i świadczy o wyższym poziomie przestępczości oraz trudnym charakterze „dzielnic”. Według informacji przekazanych przez Straż Miejską najwięcej zgłoszonych interwencji do dyżurnego dotyczących zachowania osób nieletnich dotyczyło osiedla Śródmieście, na tym osiedlu najwięcej też była liczba nieletnich wobec, których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości, zostali oni finalnie przekazani Policji, celem przeprowadzenia dalszego postępowania.

Tab...

POWÓD PRYZNANIA POMOCY ZG. Z ART. 7	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINIE																	
		0-14			15-29			30-49			50-64			65 i >			RAZEM		
		RAZEM	K	M	RAZEM	K	M	RAZEM	K	M	RAZEM	K	M	RAZEM	K	M	O	K	M
Ubóstwo	1292	829	424	405	448	258	190	675	368	307	615	280	335	86	37	49	2653	1367	1286
Sieroctwo	6	4	4	0	9	6	3	1	1	0	2	1	1	0	0	0	16	12	4
Bezdomność	57	1	1	0	1	0	1	19	2	17	33	2	31	13	3	10	67	8	59
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietność	146	327	170	157	146	84	62	143	93	50	27	10	17	1	1	0	644	358	286
Bezrobocie	847	485	233	252	355	195	160	492	256	236	353	155	198	18	12	6	1703	851	852
Niepełnosprawność	858	170	81	89	136	72	64	266	143	123	510	228	282	170	93	77	1252	617	635
Długotrwała lub ciężka choroba	205	32	15	17	55	28	27	76	34	42	121	70	51	91	66	25	375	213	162
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych (w tym asystent rodzinny)	327	556	280	276	227	152	75	261	201	60	36	19	17	6	3	3	1086	655	431
Przemoc w rodzinie	95	68	38	30	50	31	19	80	44	36	52	26	26	24	14	10	274	153	121
Alkoholizm lub narkomania	101	26	12	14	17	7	10	49	22	27	65	24	41	4	1	3	161	66	95
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	25	0			8	0	8	9	2	7	9	1	8	0			26	3	23
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0			0			0			0			0			0		
Zdarzenie losowe	0	0			0			0			0			0			0		
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0			0			0			0			0			0		

Tab...

RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH																	
		0-14			15-29			30-49			50-64			65 i >			RAZEM		
		O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych	2161	1455	748	707	771	446	325	1265	729	536	1049	512	537	379	230	149	4919	2665	2254

Pomoc udzielana WYŁĄCZNIE w postaci pracy socjalnej	987	228	122	106	484	196	288	523	280	243	336	189	147	199	137	62	1770	924	846
Ogółem	3148	1683	870	813	1255	642	613	1788	1009	779	1385	701	684	578	367	211	6689	3589	3100

Pomoc społeczna zajmuje się również z założenia problemami osób w podeszłym wieku, z uwagi na dużą liczbę korzystających w różnym wieku, pomoc ta jednak ogranicza się m.in. do przyznania pomocy w formie różnorodnych usług opiekuńczych lub skierowania do domów pomocy społecznej, domów dziennego pobytu czy środowiskowych domów samopomocy. Osoby, które trafiają do powyższych form wsparcia czują się tam „zaopiekowane” zarówno zdrowotnie jak i społecznie, uczestniczą w życiu społeczności lokalnej, różnorodnych świątach, przyjmują gości. Osoby pozostałe w domach bardzo często sygnalizują w wywiadach środowiskowych problem osamotnienia w życiu osobistym, często ich dorosłe już dzieci mają „swoje życie”, swoje dzieci, którym muszą zapewnić opiekę i swoje problemy zdrowotne. Zarówno seniorzy, jak i seniorki podczas spotkań konsultacyjnych zaznaczali, że chętnie wyszliby z domu, ale na obszarach zagrożonych wykluczeniem, nie ma dla nich miejsca na spotkania, a te zajęcia, które odbywają się w pobliżu, jeśli już mają interesującą ofertę przekracza ona ich możliwości finansowe.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów oraz konsultacji społecznych wskazać można najważniejsze problemy obszaru LSR związane z wykluczeniem społecznym:

- Osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym („stali” klienci ośrodków pomocy społecznej) wykazują się brakiem motywacji do poprawy swojej sytuacji życiowej, niską aktywnością społeczną a ponadto przekazują postawę roszczeniową swoim dzieciom.
- Bezrobocie kobiet połączone z samotnym rodzicielstwem jest przyczyną prowadzącą do wykluczenia społecznego tej grupy i uzależnienia od instytucji pomocowych.
- Na terenie objętym LSR występuje wysokie zagrożenie przemocą, przestępczością i uzależnieniami, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych. Zbyt mała/niedostosowana oferta alternatywnych nieodpłatnych propozycji form spędzania wolnego czasu będących odpowiedzią zarówno na potrzeby, młodzieży jak i dzieci.
- Starzejące się społeczeństwo i niedostosowana oferta świadczenia usług i animacji czasu wolnego do potrzeb tej grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym
- Zbyt mała liczba przedsiębiorstw społecznych i skutecznych (trwałych) programów aktywizacyjnych dla osób wykluczonych społecznie uniemożliwia ich rozwój społeczno- zawodowy.
- Duża liczba osób bezdomnych z niezagospodarowanym czasem wolnym, niezmotywowanych do skutecznego poszukiwania pracy oraz poszukiwania stałego miejsca zamieszkania.
- Polityka sprzyjająca rozwojowi gospodarki społecznej i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu wraz z dostępnością funduszy unijnych na realizację programów aktywizujących może doprowadzić do wzrostu aktywizacji społeczno- zawodowej mieszkańców objętych LSR (zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym).

Przedsiębiorczość społeczna

Swoją rolę w lokalnej gospodarce zaczynają zaznaczać podmioty ekonomii społecznej, które poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służą integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzą miejsca pracy, świadczą usługi użyteczności publicznej oraz wpływają na rozwój lokalny. Należą do nich przedsiębiorstwa społeczne (np. spółdzielnie socjalne), podmioty reintegracyjne (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), podmioty działające w sferze pożytku publicznego, oraz podmioty sfery gospodarczej realizujące cel społeczny (np. spółdzielnie, organizacje pozarządowe, prowadzące działalność gospodarczą). Dobre praktyki w obszarze ekonomii społecznej prezentują w Bydgoszczy spółdzielnie oferujące różnorodne usługi: Spółdzielnia Socjalna Bydgoszczanka (roboty budowlane), Spółdzielnia Socjalna Widzących Duszą „Światelko” (kawiarnia artystyczna). W Bydgoszczy funkcjonuje jedno Centrum Integracji Społecznej, siedem Warsztatów Terapii Zajęciowej i jeden Zakład Aktywności Zawodowej. Służą one aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych i niepełnosprawnych mających małe szanse zatrudnienia w firmach komercyjnych poprzez organizację zajęć zawodowych połączonych z rehabilitacją. Wytworzone tu produkty są sprzedawane w lokalnym środowisku.

Wąski zakres działań podmiotów ekonomii społecznej (w tym organizacji pozarządowych zwanych dalej PES) i brak współpracy PES z przedsiębiorcami oraz niski poziom współpracy między różnymi PES, to słabość tych podmiotów. Ilość funkcjonujących w Bydgoszczy PES jest bardzo niska, a skala ich działania nie wskazuje na duży udział w działalności gospodarczej. PES powinny tworzyć środowisko pracy dla osób wykluczonych społecznie, które pozwoli usamodzielnic się tym osobom na rynku pracy. Tylko poprzez zwiększenie udziału PEFS w działaniach komercyjnych możliwe będzie stworzenie warunków pracy zbliżonych do uwarunkowań adekwatnych dla tych, które występują u pracodawców na lokalnym rynku pracy. Przedsiębiorcy bardzo rzadko współpracują z podmiotami III sektora, postrzegają je wyłącznie, jako instytucje redystrybuujące wsparcie potrzebującym. Oceniają PES, jako nieaktywne w komunikacji z przedsiębiorcami, a już w ogóle PES nie zwracają się do przedsiębiorców w charakterze

potencjalnego kooperanta biznesowego. PES postrzegają także Pracodawców, głównie, jako donatorów akcji charytatywnych. Trudny jest także dialog i współpraca PES z instytucjami publicznymi. Poziom zaufania do PES jest ciągle na niesatysfakcjonującym poziomie. Tu także potrzebne jest niestandardowe wsparcie doradcze, animacyjne i promujące kooperację i przedsiębiorczość PES. Szansę dla PES stwarzają klauzule społeczne coraz częściej wprowadzane w opisy zamówień, szczególnie finansowanych z środków publicznych. Zwiększa to szanse utrzymania PES na rynku.

W celu zbadania kondycji sektora ekonomii społecznej w regionie i Bydgoszczy przeprowadzono konsultacje i ankiety, które objęły podmioty działające na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, podmioty ekonomii społecznej oraz mieszkańców terenów objętych LSR. Badania ankietowe przeprowadzone wśród 220 losowo wybranych mieszkańców (w 2015 r.) wykazały brak wiedzy nt. zakładania i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, jej idei i znaczenia dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem. Również małą wiedzą o ekonomii społecznej i niewielkim zainteresowaniem nią, jako instrumentem lokalnej polityki społecznej wykazywały się instytucje rynku pracy, pomocy i integracji społecznej, JST, przedsiębiorcy i media. W 95% z badanych przez ROPS Toruń lokalnych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ekonomia społeczna nie była uwzględniana. W 70% dokumentów nie wspomina się o żadnym PES, który brałby udział w konkretnych działaniach (Raport z Badania Sektora Ekonomii Społecznej w województwie kujawsko - pomorskim, Toruń'12). Potwierdzają to badania ankietowe przeprowadzone wśród przedstawicielami w/w instytucji (n=75) przez KPOWES i ilość spółdzielni socjalnych w Bydgoszczy utworzonych przez osoby prawne (jedna – SpS. Bydgoszczanka). Przywołany powyżej Raport z Badań Sektora ES wskazuje również na problemy związane z bieżącym funkcjonowaniem podmiotów ekonomii społecznej (PES) oraz ich mały potencjał finansowo - kadrowy. Najczęściej wskazywane potrzeby w zakresie wsparcia merytorycznego to: promocja produktów i usług, doradztwo i szkolenia zakresie bieżącego funkcjonowania, pozyskiwania kapitału, dostęp do bezpłatnych usług księgowych, współpracy. Badania wykazały, że tylko 48% PES (w tym NGO) zatrudnia pracowników. Mała ilość PES (5 spółdzielni socjalnych) o niskim potencjale finansowym (badanie KPOWES, 2015r.) to niewystarczająca liczba miejsc pracy dla osób defaworyzowanych na rynku pracy.

Ekonomia społeczna ma szczególne znaczenie w aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem. Miejsca pracy tworzone w przedsiębiorstwach społecznych są szczególnie wartościowe, bo otwarte dla osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, o niskich kwalifikacjach itd., którym wyjątkowo trudno jest wejść na rynek pracy i utrzymać się na nim. Jest jednym z instrumentów zwiększających szanse tych osób na aktywność i usamodzielnienie się. Natomiast przeprowadzone badania (ankiety wśród podopiecznych MOPS) jednoznacznie wskazują, iż najistotniejszą potrzebą i oczekiwaniem tych osób jest poprawa warunków bytowych (socjalnych) poprzez stabilne zatrudnienie. To właśnie w stałej pracy, gwarantującej może niewysokie, ale regularne wynagrodzenie, upatrują możliwości rozwiązania problemów i poprawy sytuacji życiowej.

Podstawowe problemy w zakresie ekonomii społecznej:

- niedostatek wiedzy dotyczącej założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej (gospodarka społeczna) wśród mieszkańców Bydgoszczy objętych LSR, zwłaszcza wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, do których jest dedykowana;
- niski poziom wiedzy nt. ekonomii społecznej i niewielkie zainteresowanie nią jako instrumentem lokalnej polityki społecznej i zapobiegania wykluczeniu społecznemu wśród przedstawicieli instytucji rynku pracy, pomocy i integracji społecznej, JST, przedsiębiorców i mediów;
- zbyt mała ilość przedsiębiorstw społecznych (np. spółdzielni socjalnych), w których tworzone są miejsca pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- niski potencjał finansowo – kadrowy podmiotów ekonomii społecznej, które mają siedzibę na terenie objętym LSR.

Spółczesność obywatelskie

Pojęcie *sektor społeczny* rozumiemy szeroko i w powiązaniu z charakterystyką kapitału społecznego nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego. O zasobności w kapitał społeczny świadczą oddolne przejawy samoorganizowania się ludzi i zaangażowania obywatelskiego. Jest on zarazem dobrem prywatnym jak i publicznym. Stanowi go cały system wzajemnie powiązanych instytucji, wartości, norm, przekonań, działań i aktywności. Najważniejsze jego elementy to:

1. Tzw. organizacje pozarządowe (NGO) stowarzyszenia i fundacje, organizacje nieformalne.
2. Inne instytucje i organizacje działające w sferze publicznej na rzecz dobra publicznego (parafie, uczelnie, grupy wsparcia, zorganizowane środowiska i kręgi społeczne, aktywne osoby prywatne).
3. Partie polityczne, organizacje działające na mocy odrębnych przepisów np. Polski Czerwony Krzyż, Związek Ochotniczej Straży Pożarnej, komitety rodzicielskie, związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje samorządów różnych grup zawodowych (np. izby rzemieślnicze), organizacje kościelne, Kluby osiedlowe, świetlice i domy kultury,
4. Sieci relacji i powiązań instytucjonalnych i komunikacyjnych: formalnych i nieformalnych, realnych (relacje sąsiedzkie, zawodowe, towarzyskie) i wirtualnych (np. grupy i fora internetowe)
5. Same zachowania i aktywności mieszkańców w sferze publicznej: uczestnictwo w demokratycznych wyborach, organizacjach, instytucjach i ruchach społecznych, działania na rzecz wspólnoty, angażowanie się w procesy decyzyjne, akcje społeczne, procesy komunikacji, itp.

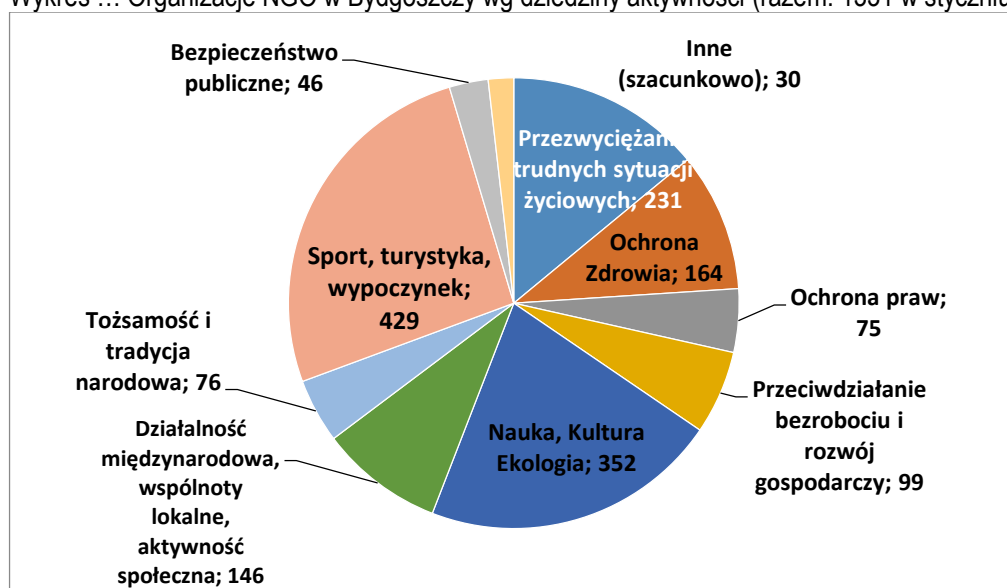
6. Społeczne relacje, definicje i kompetencje w sferze publicznej, których wskaźnikami są: opinie i oceny ważnych kwestii społecznych, poziom zaufania społecznego, przekonanie o możliwości wpływu na swoje otoczenie i sprawstwo w sferze publicznej, poczucia przynależności, współodpowiedzialności czy lokalnej tożsamości mieszkańców.

Sektor organizacji pozarządowych w Bydgoszczy i na obszarze LSR

Na obszarze Miasta Bydgoszczy będącego siedzibą Bydgoskiej Lokalnej Grupy Działania „Dwie Rzeki” występuje najwyższy w województwie kujawsko-pomorskim poziom liczebności organizacji pozarządowych. Według danych z Krajowego Rejestru Sądowego wynika, że w Bydgoszczy zarejestrowane są 1331 organizacje, natomiast w całym województwie jest ich 6187. Od 2010 r. nastąpił wzrost z 937, tj. o prawie 300 NGO. Wyższy od średniej wojewódzkiej jest odsetek organizacji przypadających na 10 tysięcy mieszkańców. – odpowiednio 35 dla Bydgoszczy i 29 dla województwa K-P.

Organizacje zorientowane w swej działalności na sferę społeczną: przewyższanie trudnych sytuacji życiowych; przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym; przeciwdziałanie bezrobociu oraz rozwój gospodarczy; porządek i bezpieczeństwo publiczne, a tym samym na strategiczne cele LSR, stanowią ok. 30% wszystkich zarejestrowanych NGO w Bydgoszczy. Łącznie we wszystkich podkategoriach „socjalnych” jest ich ponad 400. W rzeczywistości struktura i potencjał NGO przedstawia się nieco inaczej. Większość organizacji działa w dziedzinie sportu, rekreacji, kultury, edukacji, itp. Tamże realizowanych jest najwięcej projektów. Sfera trudnych kwestii społecznych jest wyraźnie mniej reprezentowana. Pokazuje to poniższe zestawienie.

Wykres ... Organizacje NGO w Bydgoszczy wg dziedziny aktywności (razem: 1331 w styczniu 2016)

W Bydgoszczy brakuje organizacji wspierających i obsługujących sferę społeczną. Brak też zinstytucjonalizowanego wspierającego otoczenia III sektora oraz centrów wsparcia dla organizacji pozarządowych, wolontariatu, szerzej wsparcia dla inicjatyw i aktywności mieszkańców - w Toruniu jest ich 5. Wyjątek stanowi dziedzina kultury, a z konkretnych instytucji MCK w Bydgoszczy, pełniące właśnie rolę animatora i generatora kultury miasta i mieszkańców.

Tylko 80 (niecałe 6%) spośród 1331 NGO zarejestrowanych w Bydgoszczy to organizacje pożytku publicznego. Dla porównania Toruń ma - 94 takich NGO (na 1096), co stanowi 8,6%. NGO o statucie organizacji pożytku publicznego mogą korzystać z odpisów 1% podatku dochodowego, co dla wielu jest znaczącym źródłem wsparcia działalności statutowej.

Struktura wieku NGO pokazuje, że powoli, ale systematycznie przybywa nowych (młodych) organizacji, ale znaczna grupa NGO ma już duże doświadczenie i sprawdziła się w działalności. Dobrze to rokuje i stanowi rosnący kapitał społeczny i organizacyjny dla kolejnych inicjatyw służących rozwiązywaniu konkretnych problemów.

Większość organizacji działa na rzecz swojego bezpośredniego „sąsiedztwa” i otoczenia lub w skali gminy/powiatu. Potencjalnie jednak mogą poszerzać tę sferę i współpracować z innymi obszarami, także innymi sektorami. To wciąż mało zagospodarowane i uprawiane pole współpracy międzyorganizacyjnej i międzysektorowej. Ta prospołeczna orientacja wzmocniona jest jeszcze przez deklarowane motywacje działalności. Są nimi najczęściej (50-65% wskazań): chęć działania na rzecz ważnych społecznie celów (tzw. misja), chęć działania na rzecz innych ludzi lub idei, chęć rozwiązania konkretnych problemów w społeczeństwie lub w okolicy, chęć realizacji społecznych wizji, pomysłów i pasji założycieli.

Obraz wypełnia się i nieco zmienia, kiedy zobaczymy rzeczywiste formy działania organizacji: największa energia NGO skierowana jest na sferę kultury, sportu, rekreacji, imprez i koncertów. To domena prawie ¾ wszystkich organizacji. Ponad połowa koncentruje się na świadczeniu usług, a także działaniu na rzecz swoich członków i beneficjentów. Dalsze wskazania uświadamiają wielowątkowość i szerokie spektrum kompetencji organizacji. Mamy na uwadze kompetencje i doświadczenia w dziedzinie informacji, komunikacji, edukacji, prowadzenie debat i animacji grup wsparcia oraz samopomocowych. Dowodzi to dużego,

niewykorzystywanego w pełni na rzecz defaworyzowanej sfery socjalnej, potencjału. Warto zwrócić też uwagę na niską pozycję w praktyce NGO takich działań jak: działania lobbingsowe, regulacyjne, kontrolne i ewaluacyjne, promocyjne, wreszcie badawczych i analitycznych. Możemy to potraktować nie tylko jako słabość NGO, ale jako swoisty zasób do dalszej działalności wewnętrznej i współpracy pomiędzy organizacjami oraz sektorami. W rzeczywistych działaniach czy kontaktach organizacje pozarządowe skupiają się na lokalnym środowisku i jego problemach w kilku podstawowych wymiarach jak: lokalna społeczność mieszkańców, inne instytucje i organizacje z tego obszaru, zwłaszcza instytucje samorządowe, oświatowe, lokalne media. Na drugim krańcu – w obszarze słabych kontaktów i relacji, znajdują się partie polityczne, instytucje szczebla krajowego, administracja państwowa. Ciekawe są różnice w zależności od dziedziny, np. sfera kultury wydaje się sprzyjać współpracy i relacjom NGO, niezależnie od poziomu.

W rozwiązywaniu lokalnych, zwłaszcza socjalnych, kwestii bardzo ważna jest współpraca z samorządem. W deklaracjach badanych NGO wygląda ona bardzo dobrze. Ponad 70 % z nich ocenia wysoko możliwość korzystania z pomocy samorządu i nie dostrzega większych trudności we współpracy. Podobnie jest ze współpracą ze sferą komercyjną - biznesem. NGO potwierdzają rosnące wsparcie finansowe, rzeczowe i organizacyjne ze strony tego sektora. Nie jest to wsparcie całkiem bezinteresowne i rezerwy są jeszcze duże, bo skala tej współpracy jest wciąż relatywnie i bezwzględnie mała. NGO muszą się jednak nauczyć oferować sponsorom, dobrodziejom i mecenasom coś w zamian. Ważne, że nie potwierdza się przekonanie o niechęci ludzi biznesu do działalności na rzecz sfery publicznej i wspierania samych NGO, a także na odwrót: nie stwierdzamy niechęci NGO do współpracy z sektorem komercyjnym. Obu brakuje raczej narzędzi i doświadczenia, ale przede wszystkim wzajemnej wiedzy o sobie i podstawowego w relacjach społecznych zaufania.

Jednostki pomocnicze samorządu – Osiedla

28 rad osiedli – jednostek pomocniczych samorządu terytorialnego w mieście stanowi jedną z większych i relatywnie efektywnych struktur obywatelskiej. Działa w nim ponad 500 radnych osiedlowych oraz innych aktywnych mieszkańców niepełniących formalnie funkcji w radach, ale współpracujących z nimi na co dzień. Rady osiedli animują i koordynują wiele działań w społecznościach, które zarazem reprezentują na forum samorządu miasta. Mają szereg praktycznych uprawnień opiniotwórczych, konsultacyjnych, inicjatywnych. Jak widać z analizy budżetu realizują też konkretne przedsięwzięcia w dziedzinie oświaty i wychowania, kultury, sportu, turystyki, organizacji czasu młodych i seniorów. Angażują się skutecznie w pomoc społeczną i mają dobre rozeznanie w tym zakresie. Współpracują na co dzień formalnie z większością instytucji samorządowych (m.in. MOPS). Potencjał sieci RO należałoby wzmocnić i odmłodzić oraz wesprzeć nowymi formami pracy dostosowanymi do nowych możliwości technologicznych (media) i oczekiwań samych mieszkańców zwłaszcza młodych i wykształconych. To z kolei pozwoliłoby ich potencjał lepiej wykorzystać dla kręgów zagrożonych marginalizacją, wykluczeniem ubóstwem i anomią.

Od 2013 roku funkcjonuje w Bydgoszczy tzw. „budżet obywatelski”. Kwota 5 mln zł jest oddana do dyspozycji samorządów osiedlowych zgrupowanych w 6 okręgów wyborczych (stąd nazwa programu 5/6). W procesie społecznych dyskusji pilotowanych przez RO, zgłaszania konkretnych pomysłów, wreszcie publicznego głosowania mieszkańców, wybiera się najlepsze (tzn. te, które zdobyły największą liczbę głosów) projekty do realizacji. Całość nadzorowana jest przez urzędników odpowiednich wydziałów Urzędu Miasta związanych głównie z inwestycjami

Inne formy aktywności i partycypacji zorganizowanej - programy, struktury

Konsultacje Społeczne stają się coraz powszechniejszą, a także coraz częściej obligatoryjną zasadą przy podejmowaniu ważnych społecznie decyzji. Nas interesują głównie konsultacje decyzji i projektów samorządu miasta. Zasady i tryb przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami Bydgoszczy reguluje uchwała Nr XII/155/07 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 30 maja 2007 roku. Dotyczą one (w kolejności ilości i powszechności stosowania narzędzia konsultacji) po pierwsze projektów komunikacyjnych realizowanych przez ZDMiKP (inwestycje drogowe, organizacja ruchu, projekty rozwiązań i przebiegów tras samochodowych, pieszych rowerowych, itp.) tylko w okresie 2015/16 roku było konsultowanych kilkanaście dużych projektów (ich wykaz zawiera strona www.ZDMiKP). To nie przypadek, że w tej dziedzinie (komunikacji publicznej i transportu zbiorowego) obserwujemy najbardziej intensywny tryb konsultacji. Tu działają aktywnie lokalne NGO (Stowarzyszenia rowerowe, BSMTTP). Drugą taką dziedziną jest sfera kultury, włączająca aktywnie „obywateli kultury” (np. w formule ORK, organizowanych wspólnie z NGO konkursami grantowymi itp.) w proces administrowania kulturą i oddolnego budowania programów. W trzeciej kolejności konsultowane są decyzje i dokumenty strategiczne, jak np. koncepcja ZIT; Strategia rozwoju miasta Bydgoszczy do roku 2030, Koncepcja BIT City, Koncepcja zrównoważonego transportu Bydgoszczy i BTOM. Niekiedy takie konsultacje prowadzone są w formie plebiscytu/konkursu (np. na nazwę centrum handlowego, ronda, skweru, nowych tramwajów) itp. Niewątpliwie mamy do czynienia z powolnym budowaniem kultury i przewycięzania oporów oraz złych nawyków dla faktycznego i partnerskiego uczestnictwa mieszkańców, oraz środowisk zorganizowanych w NGO w procesach planowania, programowania i współdecydowania w sferach publicznych. Wciąż słabym ogniwem procesów partycypacji jest sama informacja i manipulowanie nią przez decydentów mających dostęp do źródeł władzy i informacji. Można powiedzieć, że jesteśmy dopiero na pierwszych szczeblach budowania społecznej drabiny partycypacji.

Struktury i instytucje koordynujące i wspierające sferę oraz działalność sektora społecznego

Bydgoszcz nie ma faktycznie profesjonalnej wyspecjalizowanej instytucji wsparcia dla NGO. Jednak istnieje w mieście szereg struktur i instytucji, które częściowo spełniają takie role. Najważniejsze z nich to: Rada Działalności Pożytku Publicznego Miasta

Bydgoszczy. Ciało konsultacyjne samorządu i prezydenta Bydgoszczy. Lokalne NGO aktywne są też w Sejmiku Organizacji Pozarządowych Województwa Kujawsko- Pomorskiego oraz Bydgoskim Forum Inicjatyw Pozarządowych. Nominalnie działa też Kujawsko-Pomorskie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, jego główną inicjatywą jest Bydgoski Festiwal Organizacji Pozarządowych – organizowany od 3 lat latem wraz z MCK w Bydgoszczy. Kilka instytucji (w tym głównie MOPS) prowadzi średnio ok. 10 stałych warsztatów terapii zajęciowej.

Takie struktury i instytucje jak: Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych; Społeczny Zespół ds. polityki rowerowej miasta Bydgoszczy, Forum Obywatelskie: Obywatele Bydgoszczy, Obywatelska Rada Kultury efektywnie uczestniczą w aktywizacji środowisk i działaniach „sektorowych”, ale także na rzecz miasta. Pod koniec 2015 r. powstał w UM Bydgoszczy Zespół ds. Wspierania Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu, który pracuje obecnie nad stworzeniem całego systemu wsparcia dla sfery społecznej i NGO w mieście. Jednym z ważniejszych „instrumentów” ma być duże i nowoczesne Bydgoskie Centrum Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu. W celu aktywizacji sfery publicznej, w tym NGO potrzebne są jednak kompleksowe rozwiązania prawne i praktyki umożliwiające samorządowi (jego instytucjom) i partnerom społecznym podejmowanie współpracy nie tylko w trybie konkurencji (konkursów, grantów, przetargów), ale także na zasadzie transparentnego „postępowania niekonkurencyjnego”. Decyzji o podejmowaniu i powierzaniu zadań opartej na rzetelnej analizie potrzeb i celów oraz wzajemnym zaufaniu partnerów, a także przekonaniu o wartości wnoszonej przez nich we wspólne działania dla dobra publicznego.

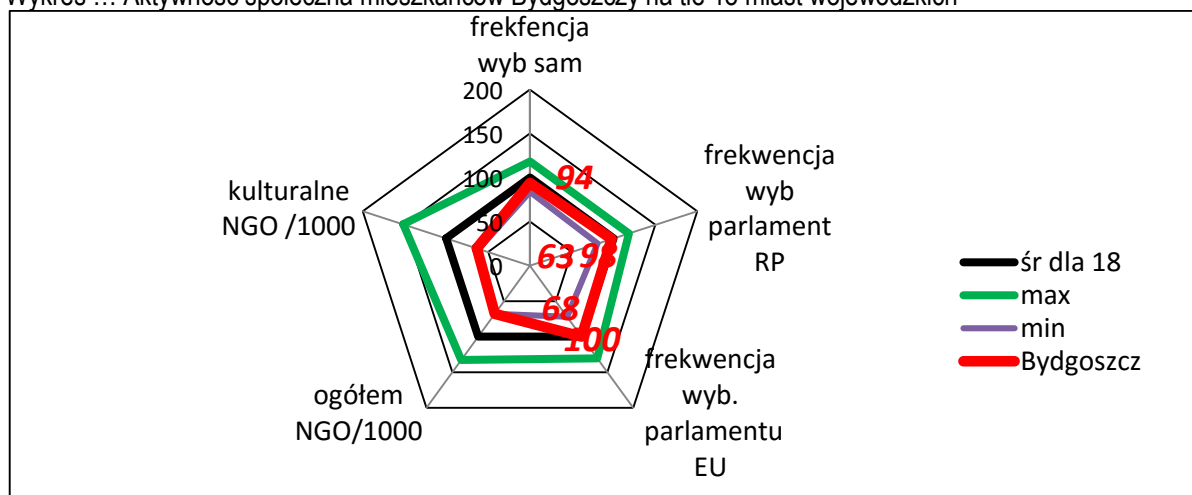
Główną formą aktywizacji i animacji społecznej są jednak działania poszczególnych NGO, jak również grup nieformalnych oraz lokalnych liderów organizujących dziesiątki a może i setki działań („projektów”) w mikro skali. Dotyczą one sfery kultury, organizacji czasu wolnego czy organizacji czasu dzieci i młodzieży. Mniej jest działań na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych, choć coraz częściej projektu kulturalno-społeczne (zwłaszcza w rejonie Śródmieścia i Starego Fordonu) obejmują i te sfery. Jest ona w pewnym stopniu obsługiwana przez parafie katolickie i innych wyznań. W interesującej nas sferze społecznej działają organizacje o statusie specjalnym, takie jak: Caritas, PCK, LOK, OSP. Bardzo aktywne jest środowisko seniorów oraz liczna sieć UTW (najgęstsza w Polsce).

Aktywność społeczna i polityczna

Poziom społecznej aktywności, co wielokrotnie i od lat diagnozujemy, jest w Polsce wciąż bardzo niski i zawężony do kilku dziedzin. Pomalu jednak wzrasta i odbudowuje się, m.in. także dzięki powolnemu wzrostowi dobrobytu i poszerzaniu sfery własności prywatnej, odpowiedzialności oraz „samoobsługi” mieszkańców. Procesom tym towarzyszą jednak zjawiska odwrotne, z pewnością niekorzystne dla poszerzania sfery publicznej i aktywnej partycypacji mieszkańców. Mamy na uwadze tendencję do ograniczania i zawłaszczania publicznych przestrzeni (przez inwestorów prywatnych i publicznych), wciąż lekceważący i niejasny stosunek do cudzej własności (publicznej i prywatnej) dominancje postaw konsumpcyjnych, zamykanie się w kręgu spraw i karier osobistych, zanik postaw prospołecznych w wielu środowiskach, wreszcie utrwalanie się postaw roszczeniowych i wyuczzonej bezradności, a nawet dziedziczenia jej w kolejnych już pokoleniach i kręgach osób zmarginalizowanych czy zagrożonych patologią. Stosunkowo największą aktywność przejawiamy w dziedzinie uczestnictwa w kulturze, wyborach powszechnych (choć też niżej od standardów społeczeństw zachodnich, a nawet polskich) oraz akcjach protestacyjnych.

Aktywność społeczna i polityczna, której standardowym wskaźnikiem jest udział mieszkańców w wyborach, utrzymuje się od lat na stabilnym, ale zarazem niskim poziomie. Odstajemy w tej dziedzinie in minus jako społeczeństwo (w skali europejskiej), a jako miasto również nie należymy do czołówki. Pokazuje to poniższy diagram:

Wykres ... Aktywność społeczna mieszkańców Bydgoszczy na tle 18 miast wojewódzkich

Podsumowanie

- I. W ramach możliwości JST tworzenie „prawa lokalnego” (dobrych regulacji i przepisów, zasad, standardów, kultury administracyjnej i decyzyjnej) wspierającego procesy aktywizacji i partycypacji, zapobiegającego wykluczaniu bądź

marginalizacji osób, ale i całych grup, środowisk i „segmentów” społecznych miasta. Np. poprzez obligatoryjność informowania, konsultowania, opiniowania, uczestniczenia (podmiotów i beneficjentów) w podejmowaniu decyzji na wszystkich etapach projektów i programów publicznych. Przyjęcie, jako paradygmatu, zasady subsydiarności władz w stosunku do mieszkańców i obywateli.

- II. Tworzenie „instytucji” sprzyjających współpracy, partycypacji i współodpowiedzialności. Lokalne środowisko NGO nie wykorzystuje możliwości i korzyści płynących ze współpracy i wymiany doświadczeń, skupiając się na działaniach własnych, współdziałając jedynie przy okazjonalnych aktywnościach. Wymaga to stworzenia sieci i instytucji współpracy i koordynacji, sprawniejszego przepływu informacji tworzenia i bieżącej aktualizacji baz danych umiejętności korzystania z nich i analizy. Bydgoszcz jest w tym zakresie mocno zapóźniona. Nadzieję roszą najnowsze inicjatywy w tej dziedzinie. Muszą one być jednak pilotowane przez same NGO jeśli mają być akceptowane i skuteczne.
- III. Poszerzanie wiedzy i kompetencji obywatelskich wszystkich partnerów społecznych także samych beneficjentów. Tworzenie i dostosowywanie narzędzi do rozwiązywania konkretnych problemów, diagnozowania ich źródeł. Uczenia i rozwijania zdolności i umiejętności samodzielnego diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych także beneficjentów programów pomocowych i interwencyjnych itp. Ważna rola w tych działaniach przypada mediom publicznym i społecznościowym. Media nie powinny być substytutem opinii publicznej i wytwarzać „szklany sufit” pomiędzy władzą a społeczeństwem. Powinny umożliwiać artykułowanie i upowszechnianie najważniejszych kwestii społecznych. Dzięki technologiom cyfrowym jest to dziś wyjątkowo ważny, skuteczny łatwo dostępny i tani instrument.
- IV. Do kluczowych problemów warunkujących aktywność organizacji pozarządowych należy finansowanie ich działalności. Organizacje mają coraz więcej możliwości i kierunków aplikowania np. o fundusze unijne, sektorowe, ministerialne, fundacyjne, grantowe, komercyjne, ale mają w tym zakresie małą wiedzę i boją się podejmowania zobowiązań. Wymaga to dalszej pracy organizacyjnej edukacyjnej i usprawniania systemu informacji oraz współpracy w między NGO-sami oraz wsparcia ich w tym zakresie przez same instytucje donatorów. Niedostatecznie wykorzystywanym źródłem środków mogą być odpisy z 1% podatku dochodowego.
- V. Problemem jest duża grupa organizacji istniejących jedynie formalnie pozostając w stanie uśpienia i bierności, nie realizujących misji, do której zostały powołane. Liczna grupa NGO działa jedynie okazjonalnie - od projektu do projektu lub w festiwalowych cyklach. Potrzebna jest środowiskowa i społeczna refleksja nad ich rzeczywistymi funkcjami i promocja większego uspołecznienia i użyteczności działań tych organizacji, zwłaszcza na rzecz środowisk oraz obszarów społecznie zaniedbanych. Wymaga to stałego monitoringu i refleksji. Inspirującą i motywującą rolę mogą i powinni odegrać tu nowi lokalni liderzy obywatelskiej postawy i służby publicznej.

Zwiększenie aktywności i „samopomoc” ze strony mieszkańców jest możliwe i konieczne, poprzez angażowanie ich i włączanie w konkretne lokalne działania i inicjatywy na rzecz otoczenia i samych siebie. NGO powinny bardziej zbliżyć się i wniknąć w lokalne problemy i ich rozwiązywanie. Zławszcza te trudne, związane ze sferą socjalną: grupami i środowiskami defaworyzowanymi, zagrożonymi patologią, marginalizowanymi czy już wykluczonymi społecznie. Dużą rolę w realizacji tych postulatów i konkretnych programów powinny odegrać istniejące struktury samorządowe i inne sieci i instytucje ukorzenione w tkance miejskiej: rady osiedli, rady parafialne, komisje RM, profesjonalne instytucje pomocowe, instytucje kultury i media. Jednak przede wszystkim same NGO i ich aktywiści i liderzy. Na początek powinny zadbać o szerszą i skuteczniejszą promocję swoich idei, misji, projektów i działań, aby uzyskać społeczną legitymizację i poczucie sensu i użyteczności swojej pracy.

Edukacja

Definicja

Edukacja – ogół oddziaływań instytucjonalnych i nieinstytucjonalnych, systematycznych, zaplanowanych służących formowaniu się (zmienianiu, rozwijaniu) zdolności życiowych człowieka (np. współpracy, zaangażowania, odpowiedzialności). Zdolności życiowe mogą dotyczyć wielu obszarów funkcjonowania człowieka.

Analizując obszar edukacja odnosi się do następujących jej zakresów: edukacja formalna (szkolna, „kursowa”), edukacja nieformalna (aktywność edukacyjna w stowarzyszeniach, doświadczenia zdobywane w środowisku lokalnym, poprzez organizowanie różnorodnych działań, animacja) oraz edukacja akcydentalna (ad hoc) – wynikająca z codziennych sytuacji, niespodziewanych, jednorazowych.

Syntetyczna charakterystyka obszaru LSR

W zakresie edukacji analizowany obszar obejmuje publiczne i niepubliczne instytucje oświatowe (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie – szkoły zawodowe, technika, licea, szkoły policealne, centra kształcenia ustawicznego, uczelnie wyższe), specjalistyczne ośrodki szkolno-wychowawcze, ośrodki wsparcia dzieci i młodzieży oraz dorosłych z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. świetlice środowiskowe), szkoły języków obcych.

Podmiotami działań edukacyjnych są dzieci, młodzież i ich rodzice. W edukacji biorą udział dyrekcje szkół, pedagodzy, nauczyciele. Na obszar edukacji składają się także podejmowane (lub niepodejmowane a potrzebne środowiskowo) pozaformalne działania edukacyjne adresowane do grup zagrożonych wykluczeniem (w tym doradztwo zawodowe, przedsiębiorczość dla młodzieży i bezrobotnych mieszkańców dzielnic).

W edukacji zawierają się przedsięwzięcia instytucji formalnych integrujące, włączające, angażujące całą społeczność lokalną. Obszar ten obejmuje każdą aktywność edukacyjną mającą na celu tworzenie społeczeństwa aktywnego, zaangażowanego w sprawy lokalnych wspólnot a tym samym przeciwdziałające marginalizacji.

Diagnoza obszaru LSR

Kształcenie dzieci i młodzieży

Odtworzenie mapy instytucji edukacyjnych w badanych dzielnicach dostarcza trudności ze względu na brak wykazów placówek funkcjonujących w obrębie poszczególnych jednostek urbanistycznych, objętych LSR. Ponadto obwody szkolne szkół rejonowych nie pokrywają się z geografiami podziału na jednostki urbanistyczne miasta. Dzieci z sąsiadujących ze sobą dzielnic często uczęszczają do szkół, które są najbliżej lub które wybiorą im rodzice. Wiele szkół podstawowych jest częścią zespołów szkół.

Zebrane dane i badania terenowe pozwalają stwierdzić, że w dzielnicach objętych badaniem funkcjonują 32 przedszkola (w tym 12 publicznych i 20 niepublicznych). Z przeprowadzonych wywiadów indywidualnych oraz wskaźników dotyczących miejsc przedszkolnych wynika, że w diagnozowanych jednostkach urbanistycznych, objętych LSR, ilość miejsc w przedszkolach jest wystarczająca, ale występują bariery finansowe związane z udziałem dzieci w edukacji przedszkolnej oraz oferta niektórych placówek publicznych określana jest jako niewystarczająca. Lukę edukacyjną, w tym zakresie uzupełniają efektywnie placówki niepubliczne (dane UM).

Z badań wynika, iż rodzicom zależy przede wszystkim na indywidualizacji nauczania, bezpieczeństwie, otwartości szkoły na współpracę z rodzicami i wsłuchanie się w ich potrzeby (partycypacyjny model edukacji).

Na obszarze objętym LGD funkcjonuje 18 szkół podstawowych w tym 17 publicznych. Warto jednak zaznaczyć, że dzieci z objętych diagnozą jednostek urbanistycznych, uczęszczają także do wielu innych szkół podstawowych w mieście: niepublicznych szkół podstawowych, szkół sportowych. Podobnie w przypadku gimnazjów, część z nich funkcjonuje w zespołach szkół ze szkołami podstawowymi, inne tworzą zespoły z liceami lub innymi średnimi szkołami zawodowymi. W badanych jednostkach urbanistycznych, objętych LSR, funkcjonuje 17 gimnazjów. Do pozostałych gimnazjów publicznych, mimo że terytorialnie mieszczą się one w objętych badaniem jednostkach urbanistycznych nierzadko uczęszczają dzieci z terenu całego miasta. Dla absolwentów gimnazjów problemem jest wybór drogi dalszego kształcenia. Na diagnozowanym terenie istnieje niewiele publicznych placówek szkolnictwa średniego. Najliczniej reprezentowane są licea ogólnokształcące, do których uczęszcza młodzież z całego miasta. Zdaniem mieszkańców diagnozowanych jednostek urbanistycznych oraz osób zainteresowanych problemami edukacji, tylko oferta niepublicznych szkół zawodowych pozwala młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych i o niskim kapitale kulturowym zdobywać jakiegokolwiek kwalifikacje pozwalające funkcjonować na rynku pracy. Z wywiadów indywidualnych wynika, że do takiego stanu rzeczy przyczynia się również ścieżka edukacyjna, która pozbawiona jest edukacji technicznej, wspierającej kompetencje techniczne, praktyczne, manualne, dzieci zarówno w szkołach podstawowych, jak i gimnazjach (wywiady, programy nauczania). Ponadto w szkołach brakuje, na każdym szczeblu kształcenia profesjonalnych projektów rozwijających kompetencje przedsiębiorcze zarówno nauczycieli, jak i uczniów. Brak coachów czy liderów wyznaczających kierunki szkolnej edukacji przedsiębiorczości (wywiady z dyrektorami szkół, analiza programów nauczania). Wynika to przede wszystkim z uzależnienia publicznych instytucji edukacyjnych od decyzji samorządu miasta, tym samym ograniczone są możliwości wprowadzania innowacji edukacyjnych kluczowych w edukacji przedsiębiorczości. Poziom szkół publicznych, ograniczone możliwości pedagogicznego wspierania ucznia, wyrzucają tych uczniów poza nawias oferty szkolnictwa publicznego.

Sześć spośród szkół publicznych w badanych jednostkach urbanistycznych znajduje się w najniższych rankingach wyników na sprawdzianie klas VI w 2015 roku. Ich rozmieszczenie pokrywa się z mapą koniecznej wzmożonej interwencji społecznej. Szkoły dysponują dobrą infrastrukturą. Ilość sal lekcyjnych (przy zmniejszającej się liczbie uczniów) i ich wyposażenie odpowiadają potrzebom środowiska szkolnego.

W jednostkach urbanistycznych objętych diagnozą funkcjonują inne publiczne i niepubliczne podmioty edukacyjne lub wspierające rozwój dzieci i młodzieży. Należą do nich prywatne szkoły języków obcych, szkoły tańca – niedostępne lub trudnodostępne dla dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem. Nieliczne biblioteki miejskie prowadzące działalność edukacyjną, których współpraca ze szkołami w poszczególnych jednostkach urbanistycznych jest okazjonalna i fragmentaryczna. Zidentyfikowano działalność tylko trzech świetlic środowiskowych. Badania wskazują natomiast ogromne potrzeby dzieci w tym zakresie. Konsultacje społeczne pokazały, że mieszkańcy dostrzegali istotny brak rozwiązań wspierających edukacyjne i wychowawcze funkcjonowanie dzieci w obszarze objętym LSR.

Wszystkie szkoły publiczne i niepubliczne realizują pewne formy działalności środowiskowej (należą do nich festyny świąteczne dla dzieci uczęszczających do tych placówek i ich rodziców, dni otwarte, sporadyczna współpraca ze środowiskowymi instytucjami opieki nad seniorami, okazjonalne działania na rzecz społeczności lokalnej itp.). Uczestnicy spotkań konsultacyjnych oraz respondenci IDI podkreślali jednak niedostatek działań tego rodzaju, które przeciwdziałają zanikowi instytucji sąsiedztwa, coraz bardziej obserwowanej i dotkliwej anomii. W wywiadach indywidualnych dyrektorzy szkół zwracali uwagę na potencjał zawodowy, jak i społeczny rodziców, którzy są mieszkańcami diagnozowanych jednostek urbanistycznych, a których można próbować zaktywizować na rzecz działań środowiskowych (tego rodzaju działania powoli są wprowadzane w Fordonie). Tego rodzaju edukacja rozwijałaby aktywność społeczną, poznawczą uczniów (młodych mieszkańców, również z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym). Sporadycznie w szkołach funkcjonują koła wolontariatu, koła Caritas. Placówki rzadko organizują dla dzieci i młodzieży zajęcia poza zajęciami pozalekcyjnymi, należącymi do podstawowego planu dydaktyczno-wychowawczego szkół. Nie wykorzystują możliwości, jakie daje oferta edukacji pozaformalnej (Strategia Rozwoju Edukacji Miasta Bydgoszczy na lata 2013-2020).

W badanych szkołach funkcjonują świetlice szkolne (dla dzieci klas I-III). Natomiast brak jest form opieki dla dzieci starszych. Dyrektorzy i pedagodzy szkolni badanych placówek sygnalizują dużą popularność organizowanych dla uczniów pogadanek, zabaw edukacyjnych, prewencyjnych z udziałem Policji, Straży Miejskiej, WORD. Współpracują także z ośrodkami pomocy społecznej, szczególnie w zakresie pomocy dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, jednak ciągle dostrzegają deficyt środowiskowych form wspierania dzieci ze środowisk zagrożonych wykluczeniem. Szkoły rzadko podejmują współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

Na terenie diagnozowanych dzielnic istnieją tereny/obszary niezagospodarowane (Okole, Wilczak, Błonie), które stają się miejscem spotkań grup zdemoralizowanych, tym samym stają się miejscem potencjalnych zagrożeń, przede wszystkim dla młodzieży szkolnej zagrożonej wykluczeniem społecznym podatnej na wpływy zewnętrzne. Obszary te to materialny zasób badanych dzielnic do wykorzystania dla organizowania społeczności lokalnej (np. festyny).

Równocześnie stwierdza się ograniczony dostęp dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem do podmiotów edukacyjnych i wspierających rozwój. Wynika to z jednej strony z niskich zasobów materialnych (do placówek często trzeba dojechać, ponieważ rozrzucone są po całej Bydgoszczy, jak również zapłacić za udział w zajęciach, np. Pałac Młodzieży), z drugiej strony brak wiedzy o ofercie, ponieważ rodzice nie są zainteresowani rozwojem dzieci (rodziny dysfunkcyjne).

Kształcenie ustawiczne

Dorośli Bydgoszczanie (także z obszaru objętego diagnozą LGD) mogą uzupełniać kwalifikacje zawodowe w publicznych i niepublicznych instytucjach oświatowych. Należą do nich: centra kształcenia ustawicznego, szkoły policealne, średnie szkoły dla dorosłych, ochotnicze hufce pracy.

Na terenie objętym diagnozą funkcjonuje 47 instytucji kształcenia dorosłych. Szkoły policealne kierują swoją bardzo szeroką ofertą edukacyjną do absolwentów szkół licealnych. Proponują kształcenie zawodowe (także na poziomie technika) obejmujące zawody z szeroko rozumianego sektora usług, m. in. opiekuńczych, hotelarskich, medycznych, handlowych, żywieniowych, ogrodniczych, logistycznych, artystycznych; sektora administracji, bezpieczeństwa itp. Ich szeroka oferta wskazuje na rosnący popyt bydgoszczan i mieszkańców okolicznych gmin kształceniem na poziomie zawodowym, dającym konkretne, udokumentowane kwalifikacje zawodowe. Oferta publicznych i niepublicznych instytucji kształcenia ustawicznego i policealnego jest szeroka i elastyczna (także w zakresie kształcenia w trybie zaocznym). Problem stanowi popularyzowanie wiedzy na temat dostępności szerokiej oferty kształcenia zarówno wśród uczniów, jak i nauczycieli i mieszkańców.

Mieszkańcy dzielnic objętych LGD mogą zdobywać i podnosić kwalifikacje zawodowe także w innych centrach edukacyjnych na terenie Bydgoszczy, które organizują liczne kursy zawodowe, kwalifikacyjne, doskonalące. Wśród wszystkich wyżej wymienionych ofert przeważają te kierowane do osób, które mają wyraźnie określone cele rozwoju zawodowego (absolwenci szkół wyższych, osoby uzupełniające kwalifikacje na poziomie policealnym, maturalnym i pomaturalnym). Znacznie węższa wydaje się być oferta kierowana do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, absolwentów szkół zawodowych (osób, które posiadają zawodowe kwalifikacje niepotrzebne z punktu widzenia współczesnego rynku pracy) oraz absolwentów gimnazjów, którzy nie podjęli żadnego kształcenia zawodowego. Przygotowanie ofert szkoleń zawodowych kierowanych do tych osób powinno być jednak połączone ze środowiskową ofertą doradztwa zawodowego i winno być realizowane we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej. Efekt włączenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym można by uzyskać tylko dzięki realizowaniu przedsięwzięć polegających na jednoczesnym diagnozowaniu rynku pracy (w zakresie poszukiwanych specjalistów i rozwijających się branż), ofert edukacyjnych oraz diagnozowaniu potrzeb i predyspozycji indywidualnych osób.

W opinii badanych brakuje miejsc, w których mieszkańcy mogą bezpłatnie poddać diagnozie własne kompetencje i zasoby (także zawodowe). Słaba jest także wiedza mieszkańców o ofercie publicznych służb zatrudnienia i usług w zakresie doradztwa zawodowego, lokalnego rynku pracy oraz dostępność usług brokerskich w kontekście edukacji zawodowej.

Równocześnie oferta w zakresie kształcenia ustawicznego nie jest spójna z potrzebami rynku pracy. Bardzo często jest konsekwencją mody, a nie konsultacji z pracodawcami i instytucjami rynku pracy. Przekłada się to niedopasowanie profili zawodowych do dynamicznie zmieniających się potrzeb pracodawców (Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, Informacja sygnalna za I półrocze 2015-m. Bydgoszcz, PUP Bydgoszcz)

Szkolnictwo wyższe

Liczba studentów w szkołach wyższych w Polsce od 2006 roku stale maleje. W roku akademickim 2013/2014 w 438 szkołach wyższych wszystkich typów kształciło się 1549,9 tys. studentów, w tym w 146 filiach i zamiejscowych podstawowych jednostkach organizacyjnych 81,5 tys. studentów oraz w 97 zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych i punktach konsultacyjnych - 13,4 tys. studentów.

Liczba studentów i potencjał naukowy Bydgoszczy w porównaniu do innych miast nie jest najlepszy, ale mimo wszystko największy w regionie. Znaczna jest wieloprofilowość uczelni bydgoskich: humanistyczna, techniczna, rolnicza, medyczna, artystyczna, hotelarsko-turystyczna, ochrony środowiska, zarządzania, informatyczna, administracji, teologiczna. Mimo dużej liczby uczelni oraz bogatej ofercie akademickiej, Bydgoszcz wśród miast wojewódzkich, posiada najniższy odsetek studentów na 10 tys. mieszkańców w całej Polsce.

W obszarze objętym diagnozą LGD Dwie rzeki funkcjonują uczelnie publiczne: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego, Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika; niepubliczne: Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna, Wyższa Szkoła Informatyki w Łodzi Wydział Zamiejscowy, Wyższa Szkoła Bankowa, Wyższa Szkoła Środowiska, Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu, Bydgoska Szkoła Wyższa, Wyższa Szkoła Gospodarki, Wyższe Seminarium Duchowne.

Uczelnie publiczne i niepubliczne realizują i realizowały w poprzednim okresie programowania liczne projekty ze środków strukturalnych podnoszące kompetencje studentów i kadry akademickiej. Realizacja projektów przekładała się także na rozbudowę infrastruktury bydgoskich uczelni, która jednak niestety bardzo często nie mogła być wykorzystywana przez lokalną społeczność (uczelnie aplikowały o środki unijne bez pomocy publicznej). Oprócz standardowej oferty studiów I i II stopnia ośrodki akademickie mają także bardzo szeroką ofertę studiów podyplomowych (łącznie kilkadziesiąt oferowanych kierunków).

Uczelnie prowadzą działalność środowiskową oraz podejmują inicjatywy angażujące partnerów środowiskowych. Uczelnie podejmują także współpracę w zakresie organizowania cieszącego się dużą popularnością mieszkańców Bydgoskiego Festiwalu Nauki. Prawie przy każdej uczelni (UKW, WSG, WSS, WSB, BSW, UTP) funkcjonują Uniwersytety Trzeciego Wieku, otwarte dla wszystkich chętnych do uczestnictwa w tego rodzaju aktywności seniorów (uczestnictwo jest odpłatne). Z wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z dyrektorami szkół wynika, że czasami bariery administracyjne szczególnie w uczelniach publicznych, blokują inicjatywy współpracy ze szkołami czy innymi placówkami w środowisku.

Absolwenci Uniwersytetów oraz uczelnie niepublicznych o profilu humanistycznym i społecznym, w przypadku słabej znajomości języka obcego na bydgoskim rynku pracy mają trudności w znalezieniu ofert odpowiadających ich kwalifikacjom. Wydaje się, że w lepszej sytuacji są absolwenci kierunków i uczelnie technicznych, którzy ze względu na strategiczne kierunki rozwoju naszego województwa mają większe szanse na rynku pracy.

Kluczowe problemy

- Niskie kompetencje społeczne oraz kompetencje zawodowe niedostosowane do potrzeb rynku pracy
- Niewykorzystanie potencjału mieszkańców, uczniów i rodziców w działaniach na rzecz rozwoju inicjatyw edukacyjnych - brak przestrzeni dla inicjatyw oddolnych oraz niewystarczająca współpraca z liderami środowiska lokalnego
- Brak środowiskowych instytucji wspierających dzieci i młodzież z rodzin dysfunkcyjnych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz pozostałych mieszkańców dzielnic
- Słabe wykorzystanie infrastruktury publicznej (także szkół) zakupionej w ramach dotacji UE na działania lokalne organizowane przez społeczność

Kultura

Definicja kultury

Przez pojęcie kultury na potrzeby niniejszej Strategii rozumiany jest całokształt elementów dorobku społecznego, funkcjonujących w danej grupie wartości i ideałów, wytworów materialnych i niematerialnych mogących stanowić źródło inspiracji i aktywności.

Instytucje kultury

W jednostkach objętych Lokalną Strategią Rozwoju panują wyraźnie różne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Wynikają one z następujących czynników:

- położenie w obrębie miasta,
- specyfika zabudowy oraz plany zagospodarowania przestrzennego,
- uwarunkowania historyczne, społeczne i kulturowe.

Wpływają one w sposób znaczący na gotowość i możliwość podejmowania nowych inwestycji, uprzywilejowując lub wykluczając poszczególne dzielnice, co przekłada się bezpośrednio na sytuację lokalnych społeczności.

Problematyka

Uczestnictwo w kulturze związane jest w wieloma czynnikami. Znaczącą rolę odgrywać tu będą zarówno elementy zewnętrzne, związane między innymi z dostępnością oraz wachlarzem usług kulturalnych, jak i wewnętrzne, wynikające z indywidualnej sytuacji potencjalnego uczestnika (np. finansowej) i jego potrzeb (niskie lub wysokie). Ogólnopolski raport „Kultura w 2014 roku” wskazuje, że choć wzrosły wydatki państwa i samorządów na kulturę, to wydatki w gospodarstwach domowych na ten cel maleją. Problem z niskim poziomem uczestnictwa Polaków w kulturze, który obnażany jest w kolejnych raportach z badań (ogólnych i dotyczących poszczególnych sektorów), w tym również niższym w porównaniu do obywateli innych krajów Unii Europejskiej (np. „Cultural Access and Participation”, Eurobarometer, 2014) został dostrzeżony przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, stąd chociażby program „Kultura Dostępna”. Zarówno w badaniach ogólnopolskich, jak i badaniach przeprowadzonych w samej Bydgoszczy („Diagnoza systemu kultury Bydgoszczy”, Wyższa Szkoła Gospodarki, 2012) pojawiają się te same przyczyny i uzasadnienia braku lub niewielkiego uczestnictwa w kulturze. Są to: nieadekwatność oferty kulturalnej („to nie jest dla mnie”), brak czasu, brak pieniędzy, problemy z dotarciem na wydarzenie, dostęp do informacji (szum informacyjny, ograniczona dostępność do informacji itd.). Wyniki przeprowadzanych badań wskazują również, że wśród części potencjalnych odbiorców brak jest chęci do uczestnictwa w kulturze oraz brak potrzeb kulturalnych. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wskazuje się między innymi na słabe przygotowanie do świadomego uczestnictwa w kulturze oraz niski stan edukacji kulturalnej (związany zarówno z miejscem edukacji kulturalnej w programach szkolnych, jak i potoczne wiązanie kultury tylko z rozrywką lub tzw. kulturą wysoką – w obiegowej opinii niezrozumiałą i niedostępną dla przeciętnego obywatela).

Działalność kulturalna oraz sfera usług kultury w kontekście budowania strategii lokalnej jest obszarem problematycznym z kilku powodów. Po pierwsze, oddziaływanie społeczno-kulturowe wydarzeń kulturalnych (bez względu na to czy organizowane są przez instytucje samorządowe czy organizacje pozarządowe) nie może i nie powinno być zamykane w określonych granicach. Powinny

one służyć zarówno społeczności lokalnej w intensyfikacji procesów integracyjnych i kształtowaniu tożsamości, jak i sprzyjać ożywianiu życia kulturalnego miasta w ogóle.

Po drugie, mieszkańcy poszczególnych dzielnic realizują potrzeby kulturalne poza miejscem zamieszkania z wielu różnych przyczyn (podobnie jak mieszkańcy innych części Bydgoszczy), co nie zawsze wynika z braku oferty kulturalnej czy jej słabej oceny. W wielu wypadkach jest to związane ze specyfiką współczesnego stylu życia, np. praca poza miejscem zamieszkania, konieczność wielokrotnego w ciągu dnia przemieszczania się, uzależnienie od pomocy innych osób czy wreszcie poszukiwaniem bardzo specyficznych i nietypowych form.

Należy stwierdzić, że jakość i ilość usług kulturalnych jest jednym z istotnych czynników przy ocenie jakości życia mieszkańców, ale nie zawsze przekłada się w sposób istotny na korzystanie z nich. W wielu przypadkach, jak pokazują doświadczenia wielu inicjatyw bydgoskich oraz z innych miast, potrzeby kulturalne mają jedynie charakter deklaracyjny i silnie wiążą się z sytuacją socjoekonomiczną. Jakkolwiek w wymiarze ideowym uczestnictwo w kulturze uznawane jest za ważne, niekoniecznie musi się wiązać z określonymi postawami i zachowaniami (np. brak kompetencji kulturalnych). Warto przy tym przypomnieć, że wydatki na kulturę i rozrywkę są pierwszymi, które ulegają redukcji w przypadku pogorszenia się sytuacji materialnej i życiowej (bezrobocie, utrata pracy, poważna choroba). Istotne jest zatem, aby oferta kulturalna dla terenów, których mieszkańcy są kategorizowani jako wykluczeni społecznie lub zagrożeni wykluczeniem, gdzie występuje wysoki poziom bezrobocia i ubóstwa, uwzględniała ten czynnik.

Konsultacje społeczne, wywiady pogłębione, rozmowy indywidualne, a także wypowiedzi anonimowe publikowane na licznych stronach internetowych pozwalają zidentyfikować szereg problemów i barier rozwoju kultury w Bydgoszczy, w tym szczególnie na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju. Mapowanie problemów kultury jest szczególnie trudne, gdyż nie wszystkie hipotezy, przypuszczenia i intuicje można w sposób precyzyjny zbadać. Wiele danych statystycznych dotyczących uczestnictwa w kulturze jest niekompletnych lub nie pozwala na wyciąganie wniosków ogólnych. Przykładowo, nie można sprawdzić, ilu mieszkańców poszczególnych dzielnic uczęszcza na spektakle do Teatru Polskiego im. Hieronima Konieczki w Bydgoszczy. Nie zawsze lokalizacja instytucji będzie umożliwiała skoncentrowanie się na budowaniu oferty programowej dedykowanej mieszkańcom najbliższej okolicy. Kwestie te pojawiały się wielokrotnie podczas spotkań konsultacyjnych oraz w badaniu ankietowym.

Jednostki bezpośrednio sąsiadujące z „uprzywilejowanym” Śródmieściem, poza nielicznymi inicjatywami społecznymi, prywatnymi – pozostają zapomniane. Ze względu na niewielkie odległości wydaje się, że nieopłacalne jest organizowanie kolejnych domów kultury czy świetlic lub dedykowanie konkretnej oferty dla mieszkańców, jednak takie potrzeby artykułowane są przez społeczność lokalną.

Rola kultury w rozwoju lokalnym na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju charakteryzuje duże zróżnicowanie potencjału kulturalnego. Dotyczy ono przede wszystkim dostępności infrastrukturalnej – wiele inicjatyw oddolnych nie ma szans na realizację ze względu na brak odpowiednich miejsc na ich wdrażanie (rozumiany literalnie jako brak przestrzeni do zagospodarowania lub wysokie koszty dostosowania do użytku) lub ich ograniczoną dostępność (wynikające między innymi z kosztami wynajmów, dostosowania lub doposażenia pomieszczeń, wykorzystywaniem pomieszczeń do celów komercyjnych itp.). Kolejny kluczowy problem stanowi struktura społeczna mieszkańców poszczególnych dzielnic. Spotkania konsultacyjne przeprowadzone w poszczególnych dzielnicach wyraźnie wykazały duże zróżnicowanie pod względem zasobów finansowych, sytuacji zawodowej, wykształcenia oraz oczekiwanych form wsparcia, przy jednoczesnym braku integracji wewnętrznej, niechęci do zmian i podejmowania aktywności. Należy jednak zwrócić uwagę, że mieszkańcy podkreślali deficyt inicjatyw kulturalnych i społeczno-kulturalnych w miejscu zamieszkania, ich ograniczoną dostępność (limitowana liczba miejsc, wysokość opłat), a także trudności w uzyskiwaniu aktualnych i kompletnych informacji na temat bieżących wydarzeń, działań, zajęć itp. Jednocześnie zwracali uwagę na rolę działalności kulturalnej i uczestnictwa w kulturze w procesie wychowywania dzieci i młodzieży oraz zapobieganiu patologiom społecznym (szczególnie kontekst uzależnień oraz przemocy), a także wskazania możliwości alternatywnego i aktywnego spędzania czasu wolnego przez wszystkie grupy społeczne. Skuteczność podejmowanych nowych inicjatyw powinna być stymulowana poprzez promowanie „dobrych praktyk”, tj. wspieranie lokalnych liderów i działaczy społecznych oraz inicjatyw, angażowanie doświadczonych organizacji pozarządowych, instytucji i innych podmiotów (przenoszenie doświadczeń), ale też możliwie jak największe aktywizowanie lokalnych społeczności. W trakcie konsultacji i warsztatów mieszkańcy wskazywali, że liczba oddolnych działaczy, aktywistów czy animatorów jest w ich dzielnicach niewystarczająca lub ich działalność związana jest z określonym (lecz nie uniwersalnym) obszarem aktywności. Wielokrotnie wskazywano również na fakt prowadzenia tego typu działalności charytatywnie, w wolnym czasie, co – choć jest odbierane pozytywnie – okazuje się niewystarczające. Szczególnie istotne w tym kontekście wydaje się przygotowanie animatorów do pracy z osobami wykluczonymi społecznie oraz z grupami o specjalnych potrzebach.

Warto zauważyć, że mieszkańcy poszczególnych dzielnic dostrzegają pozytywne działania i przykłady ożywiania swoich dzielnic. Szczególnie podkreślane jest to w przypadku Wyspy Młyńskiej, która dzięki rewitalizacji i udostępnieniu jej mieszkańcom stała się ważnym punktem na mapie spotkań towarzyskich, czasu wolnego czy wydarzeń kulturalnych. Podobne nadzieje wyrażają mieszkańcy Fordonu w kontekście chociażby trwającego remontu dawnej synagogi czy mieszkańcy Okola i Wilczaka w odniesieniu do zagospodarowania i rewitalizacji terenów nad Kanalem Bydgoskim. Dostrzegane są również inne inicjatywy kulturalne – związane z okresem świątecznym czy np. Święto Starego Fordonu – i wyrażane potrzeby ich kontynuowania w kolejnych latach. Powodzenie oraz zintegrowanie działań powinno być również powiązane ze zwiększeniem zaangażowania bydgoskiego środowiska akademickiego. Wsparcie naukowe, przeprowadzenie kompleksowych badań czy wreszcie przynajmniej częściowe pełnienie funkcji liderów lokalnych mogą być wymieniane jako zadania dla środowisk uniwersytetów i uczelni prywatnych działających na obszarze objętym LSR. Warto przy tym zaznaczyć, że z zaangażowaniem środowiska akademickiego oraz z

przykładem współpracy między różnymi podmiotami mieliśmy w Bydgoszczy do czynienia w ramach starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury, działaniach związanych z Forum Kultury Bydgoskiej czy wreszcie w ramach Obywatelskiej Rady Kultury. Potencjał tych inicjatyw warty jest wykorzystania i kontynuowania, nawet w mniejszym (węższym) zakresie.

Uwzględniając te uwarunkowania wyróżnić można główne osie problemowe występujące na obszarze:

- niewystarczająca liczba animatorów kultury i wykształconych w tym kierunku osób oraz podmiotów skłonnych do pracy z różnymi grupami społecznymi,
- niewystarczająca dostępność i ograniczenia w dostępie do oferty kulturalnej,
- brak pełnej informacji na temat oferty kulturalnej oraz podejmowanych inicjatywach o charakterze kulturalno-społecznym, w tym również nieświadomość możliwości realizowania własnych przedsięwzięć,
- ograniczenia infrastrukturalne i lokalizacyjne,
- brak aktywności oddolnej mieszkańców oraz poczucie niemocy i brak wiary w skuteczność podejmowanych działań,
- negatywne stereotypy na temat poszczególnych dzielnic i ich mieszkańców,

które znajdują wprost rozwinięcie w sformułowanych celach ogólnych i szczegółowych niniejszej diagnozy. Warto podkreślić, że realizacja zadań o charakterze kulturalnym (społeczno-kulturalnym) powinna w stymulujący sposób wpłynąć na ożywienie społeczne mieszkańców na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju, a jednocześnie stanowić może podstawowe narzędzie przyczyniające się do zmniejszania skali wykluczenia społecznego (profilaktyka oraz działania na rzecz niwelowania skutków). Jednocześnie należy podkreślić, że sektor kultury i usług kulturalnych w dzielnicach może być elementem stymulującym do tworzenia nowych miejsc pracy (zgodnie z raportem KEA Economic Affairs „The Economy of Culture in Europe” podkreślającym potencjał sektora kultury i przemysłów kreatywnych dla rynku pracy) oraz kształtowania postaw przedsiębiorczości i odpowiedzialności społecznej wśród mieszkańców (konieczność pojawiania się nowych świadczących usługi w ramach czasu wolnego), a także budowania ponadsektorowych partnerstw (środowisko akademickie-lokalni przedsiębiorcy-organizacje pozarządowe-mieszkańcy) do realizacji wspólnych inicjatyw służących lokalnej społeczności.

Sport

Definicja obszaru „Sport”

Sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach (Art. 2 Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie). Obszar „Sport” obejmuje analizę poziomu aktywności sportowej (rekreacyjnej) mieszkańców Bydgoszczy oraz dostępu do infrastruktury sportowej, działalność liderów/animatorów sportu i możliwość zagospodarowania czasu wolnego poprzez zajęcia sportowe, rekreacyjne, udział w zajęciach sportowych zorganizowanych.

Syntetyczna charakterystyka

W zakresie analizowanego obszaru, wskazać można na bogatą infrastrukturę sportową zlokalizowaną na terenie Bydgoszczy. Znajduje się tu: 7 stadionów, tor żużlowy, tor kartingowy, tor regatowy, tor speedrowerowy, 13 hal sportowych, 11 basenów krytych, 1 basen odkryty, 23 orliki, strzelnice, kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy Myślęcinek, rower miejski, przystanie, mariny, wypożyczalnia sprzętu wodnego, infrastruktura sportowa szkół i uczelni wyższych, komercyjne miejsca zajęć sportowych (kluby fitness, siłownie). Bydgoszcz jest ośrodkiem o ogromnym potencjale sportowym, jest uważana za miasto przyjazne działalności sportowej (przede wszystkim wyczynowej). Miasto promuje swój wizerunek jako miasto sportu, posiada bogate tradycje sportowe. Najważniejsze imprezy sportowe odbywające się w mieście to w roku 2013: Wielka Wioślarska o Puchar Brdy, Akademickie Mistrzostwa Polski w wioślarstwie, Mistrzostwa Polski seniorów i juniorów w biegach przełajowych, Mistrzostwa Świata w biegach przełajowych, Długodystansowe Mistrzostwa Polski w kajakarstwie klasycznym; w roku 2014: Wielka Wioślarska o Puchar Brdy, Akademickie Mistrzostwa Polski w wioślarstwie, I Mistrzostwa Świata w przechodzeniu przez rzekę, Grand Prix Żużel, Pedro s Cup, Mistrzostwa Świata w piłce siatkowej mężczyzn; w roku 2015: Wielka Wioślarska o Puchar Brdy, II Mistrzostwa Świata w przechodzeniu przez rzekę, Akademickie Mistrzostwa Polski w wioślarstwie, X Europejski Festiwal Lekkoatletyczny, Mistrzostwa Europy Osób Niepełnosprawnych w Lekkoatletyce.

Diagnoza obszaru LSR pod względem infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Dokładna analiza infrastruktury sportowej i prowadzonej działalności sportowej w poszczególnych dzielnicach jest utrudniona, ze względu na brak dokładnych informacji z podziałem na dzielnice. W przygotowanych sprawozdaniach jest stosunkowo niewiele informacji dotyczących sportu. Na podstawie zebranego materiału badawczego i dostępnych opracowań można stwierdzić, iż infrastruktura sportowa w poszczególnych omawianych dzielnicach jest zróżnicowana. Występują dzielnice bogato wyposażone w infrastrukturę sportową, np. Nowy Fordon, Śródmieście i bardzo ubogie – Bocianowo, Stary Fordon. Podobnie jest z dostępem do oferty zorganizowanych zajęć sportowych. Na diagnozowanym terenie funkcjonują baseny: Astoria przy ul. Królowej Jadwigi 23, basen Pałacu Młodzieży ul. Jagiellońska 27, Basen Ikar ul. Duracza 7, basen przy Zespole Szkół nr 5 ul. Berlinga 13, Centrum Edukacji Kultury Fizycznej i Sportu, baza sportowa Wyższej Szkoły Gospodarki. W opinii mieszkańców jest utrudniony dostęp do istniejącej infrastruktury sportowej, jest zbyt mała oferta zagospodarowania czasu wolnego w oparciu o zajęcia sportowe szeroko dostępne. Również dostępne dane sugerują, iż barierą jest strona ekonomiczna (wysokie ceny zajęć sportowych, brak zniżek). Przeprowadzone badania wskazują, że brakuje lidera w zakresie animowania sportowego społeczeństwa.

Wyniki przeprowadzonej ankiety, wnioski z badań focusowych oraz analiza wywiadów indywidualnych i dokumentów źródłowych dla obszaru LGD wskazują na niską świadomość potrzeb aktywności pro sportowej i prozdrowotnej mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym. Oferta sportowa kierowana jest głównie do osób aktywnych fizycznie (os. młodych i w wieku produkcyjnym). Brakuje profilowanej oferty kierowanej dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych, lub występują bariery, który wykluczają partycypację tych osób (architektoniczne, fizyczne, finansowe). Niewiele ośrodków sportowych posiada w ofercie programy umożliwiające realizację integracyjnych tj. zajęć w których udział biorą udział zarówno rodzice jak i dzieci lub realizowana jest integracja międzypokoleniowa. Nieznana przez mieszkańców dzielnic objętych LSR, lub niewystarczająco popularna jest oferta mniejszych klubów, klubów amatorskich, hobbystycznych z dyscyplin spoza głównego nurtu (KS Bydgoszcz Archers (Football Amerykański), Astro Disco Ultimate (Ultimate Freesbe), Alfa Bydgoszcz (rugby), Golden Dragon Bydgoszcz (boks, sztuki walki)). W przypadku prywatnych inicjatyw, lub klubów działających komercyjnie barierą dostępu może być bariera finansowa. Z jednej strony niwelowany jest w ten sposób duży potencjał w zakresie społecznej rewitalizacji lub resocjalizacji poprzez sport (np. sporty walki) osób młodych z rodzin patologicznych, z drugiej strony w Bydgoszczy nie wypracowano mechanizmów integracji społecznej w tym zakresie. Odrębnym problemem jest niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury sportowej szkół i uczelni na potrzeby środowiska lokalnego. W rozmowach na etapie konsultacji LSR dostrzegany był swoisty paradoks: z jednej strony przedstawiciele szkół i uczelni wskazywali na dużą dostępność swojej infrastruktury, z drugiej mieszkańcy w ankietach wskazywali na problem często pozamykanych w godzinach popołudniowych boisk oraz braku bezpłatnej lub taniej oferty wykorzystania tej infrastruktury. Wskazuje to konieczność popularyzowania oferty i silnego angażowania / integrowania środowiska lokalnego w inicjatywy podejmowane chociażby przez AZS'y, SKS'y.

Problemy dotyczące obszaru Sport

- mała oferta wspólnych zajęć sportowych (integracyjnych) dla rodziców i dzieci
- niezadowalająca oferta zagospodarowania czasu wolnego
- mała infrastruktura sportowo-rekreacyjna nad Brdą i Kanalem Bydgoskim
- niska świadomość i potrzeba aktywności pro sportowej i prozdrowotnej społeczeństwa
- niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury sportowej szkół i uczelni na potrzeby środowiska lokalnego.
- niewystarczająca ilość zajęć nastawionych na aktywność sportową seniorów
- zbyt mało zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych
- nie wypracowane systemowe, miejskie mechanizmy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu poprzez sport

Niepełnosprawni

Definicja niepełnosprawności

Definicję niepełnosprawności m.in. określa Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, która została ratyfikowana w 2012 roku przez Prezydenta RP. *Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają **dlugotrwałe** naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.* Ze względu na dostęp do rynku pracy osoby niepełnosprawne zalicza się do grup defaworyzowanych. Należy zwrócić uwagę, że w raz z wydłużającym się życiem człowieka, problem niepełnosprawności coraz bardziej dotyczy osób starszych (w wieku poprodukcyjnym).

Statystyka dotycząca osób niepełnosprawnych w Bydgoszczy

Na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. na terenie Bydgoszczy zamieszkiwało 54 0180 osób niepełnosprawnych w tym 40 096 osób prawnie niepełnosprawnych. W grupie osób niepełnosprawnych było 29 514 kobiet i 24 504 mężczyzn. W wieku przedprodukcyjnym było 2 273 osób niepełnosprawnych, w wieku produkcyjnym 25 034 osób niepełnosprawnych. Największą grupę stanowiły osoby niepełnosprawne w wieku poprodukcyjnym – 26 711. Ze względu na stopień niepełnosprawności w Bydgoszczy było: 10 335 ze stopniem znacznym, 15 883 ze stopniem umiarkowanym oraz 11 522 ze stopniem lekkim. Dodatkowo 1 334 osób do 16 roku życia było bezstopniowych i 1 002 z nieustalonym stopniem niepełnosprawności.

Na podstawie liczby członków i podopiecznych organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych w Bydgoszczy w 2015 roku było: 972 osób z dysfunkcją narządu słuchu (członków Polskiego Związku Głuchych), 808 osób z dysfunkcją narządu wzroku (członków Polskiego Związku Niewidomych) 158 osób ze znaczną dysfunkcją narządu ruchu (podopiecznych Fundacji Aktywnej Rehabilitacji).

W Bydgoszczy w 2015 roku funkcjonowało 45 zakładów pracy chronionej i spółdzielni inwalidów. W 2014 roku MOPS zawarł 7 umów na dofinansowanie do wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej (na łączną kwotę 105 tys. zł) oraz 4 umowy na dofinansowanie do rozpoczęcia działalności gospodarczej (na łączną kwotę 85 tys. zł). Ponadto MOPS dofinansował wyposażenie 21 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych (na łączną kwotę 578 548 zł). W Bydgoszczy działa również 7 warsztatów terapii zajęciowej. W mieście działa ponad 30 organizacji pozarządowych ukierunkowanych na działalność na rzecz osób niepełnosprawnych. Część z tych organizacji posiada siedzibę na obszarze LGD „Dwie rzeki” jednakże świadczy pomoc wszystkim mieszkańcom Bydgoszczy.

Niepełnosprawni w obszarze objętym LSR

Trzeba zaznaczyć, że na obszarze LGD „Dwie rzeki” funkcjonują dwa specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze z internatami. W Fordonie Ośrodek dla Dzieci i Młodzieży Słabo Słyszącej i Niesłyszącej z liczbą 153 uczniów i 126 mieszkańców internatu.

Natomiast w Śródmieściu Ośrodek dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej z liczbą 400 uczniów oraz 130 mieszkańców internatu. Na Błoniu funkcjonuje zaś Zespół Szkół nr 7 dla uczniów słabo słyszących, a na Okolu działalności dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie prowadzi SOSW nr 3.

Ponadto na Okolu swoją kawiarnię artystyczną Otwarta Przestrzeń „Światłownia” prowadzi Spółdzielnia Socjalna Widzących Duszą „Światłownia”, zrzeszająca głównie osoby z dysfunkcją narządu wzroku. Natomiast w Fordonie zlokalizowane są: Park Aktywnej Rehabilitacji i Sportu (planowane jest tam Centrum Paraolimpijskie) oraz Dom Jubileuszowy prowadzony przez Fundację Wiatrak, która również koncentruje się na działalności na osób niepełnosprawnych (np. Warsztat Terapii Zajęciowej „Wiatrak”). W dwóch szkołach wyższych: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego (Bocianowo) oraz Wyższa Szkoła Gospodarki (Okole) funkcjonują Biura ds. Osób Niepełnosprawnych wraz ze Zrzeszeniami Studentami Niepełnosprawnymi. Na Śródmieściu zaś swoją działalność prowadzi Biblioteka Uniwersytecka z jednym z najlepiej dostosowanych dla osób niepełnosprawnych obiektów użyteczności publicznej w mieście.

Wyniki badań i konsultacji społecznych

W związku, z faktem, iż osoby niepełnosprawne nie są objęte rzetelną i diagnozą statystyczną przeprowadzono badania jakościowe z osobami reprezentującymi osoby niepełnosprawne, które w trakcie wywiadów wskazały główne problemy związane z funkcjonowaniem i aktywizacją osób niepełnosprawnych. Poniższe wskazania są także rezultatem realizowanych konsultacji społecznych oraz danych zgromadzonych w trakcie dyżurów konsultacyjnych oraz za pośrednictwem ankiety.

- Wyniki konsultacji społecznych wskazują na problem niewłaściwych postaw społecznych osób niepełnosprawnych oraz ich otoczenia. Postawy te mają w konsekwencji niewłaściwy wpływ na rozwój aktywności społecznej i zawodowej osoby niepełnosprawnej.
- Osoby niepełnosprawne dysponują niższym wykształceniem i posiadają kwalifikację nie odpowiadającym potrzebom rynku pracy. Ponadto osoby niepełnosprawne nie znają swoich praw, zaś pracodawcy nie mają wiedzy o korzyściach wynikających z zatrudnienia osoby niepełnosprawnej. Zdarza się, że z powodu pobierania renty pracują w szarej strefie (podobny problem dotyczy osób rezygnujących z pracy na rzecz sprawowania opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny). Również wśród osób niepełnosprawnych występuje niska samo ocena, która zniechęca ich do aktywnego poszukiwania pracy.
- Pomimo tego, że osoby niepełnosprawne mogą otrzymać dofinansowanie na rozpoczęcie takiej działalności to bardzo rzadko się decydują na taki krok. Osoby niepełnosprawne nie wierzą w swoje możliwości i bezpieczniej i łatwiej jest im pracować u innego pracodawcy, niż zdecydować się na samozatrudnienie.
- Osoby niepełnosprawne to grupa defaworyzowana, potrzebująca wsparcia z uwagi na występowanie w ich otoczeniu syndromu cech sprzyjających marginalizacji społecznej, na który składają się: ubóstwo – trudna sytuacja materialna, niski poziom dochodów, niski poziom zaspokajania potrzeb życiowych, relatywnie najniższy poziom wykształcenia lub nawet jego brak, słabość otoczenia instytucjonalnego, ograniczone więzi społeczne, stygmatyzujące wzorce kulturowe i uprzedzenia społeczne, niski poziom infrastruktury technicznej, niedorozwój infrastruktury społecznej. Relatywnie gorsza sytuacja materialna rodzin osób niepełnosprawnych w stosunku do pozostałych rodzin jest widoczna w skali całego kraju. Niepełnosprawność to czynnik, który prowadzi do pogorszenia kondycji finansowej bez względu na przynależność społeczno-zawodowej i miejsce zamieszkania. Jest to z jednej strony efekt wydatków na leczenie i rehabilitację z drugiej zaś skutek ograniczenia dochodów – utraty pracy, życia z renty inwalidzkiej oraz ograniczenia aktywności zawodowej.
- Osoby niepełnosprawne napotykać rozmaite bariery nie tylko w życiu codziennym. To przeszkody zarówno natury „technicznej”, jak i „mentalnej”. Wiele osób dosięga poczucie bezradności i społeczna apatia. W związku z takim nastawieniem psychicznym do siebie i otoczenia osoby te wycofują się i zamykają w życiu domowym. Taka sytuacja sprawia, że ich pojawienie się w sytuacjach i miejscach publicznych jest czymś niezwykłym i powoduje niejednokrotnie niechętnie reakcje otoczenia społecznego.
- Z danych pozyskanych z MOPS wynika, że należy szczególnie zwrócić uwagę na osoby starsze (w wieku poprodukcyjnym), gdyż jest to grupa dominująca w środowisku osób niepełnosprawnych również na obszarze LGD „Dwie rzeki” (zwłaszcza dzielnice Błonie, Stary Fordon, Wilczak). Istotne jest także objęcie wsparciem otoczenia osób niepełnosprawnych, zwłaszcza rodziców dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.
- Przeprowadzone szeroko konsultacje społeczne wskazują na brak spójnego i kompletnego systemu wsparcia dla społecznego włączenia osób niepełnosprawnych, co powoduje dramatyczne zróżnicowanie szans życiowych. Problemy, które dotyczą osób niepełnosprawnych, są podobne do tych w skali całego kraju. Występuje tu "syndrom ochrony przed obcym światem", czyli oparcie się wyłącznie na siłach i możliwościach rodziny. Powoduje to: niedostosowanie społeczne, brak trwałych więzi społecznych, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- Osoby niepełnosprawne występują we wszystkich grupach defaworyzowanych w szczególności wśród osób długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz osób w wieku powyżej 50 roku życia.

Wewnętrzna spójność obszaru LSR.

Analizy wskaźników społecznych, trendów demograficznych oraz poziom aktywności gospodarczej pokazuje, że obszar objęty oddziaływaniem LSR jest spójny pod względem występujących problemów. Wszędzie widać negatywne wskaźniki w takich kategoriach jak wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia, poziom bezrobocia oraz przestępczość i naruszenia prawa. Spójność

terytorialna wspierana przez proces tworzenia i wdrażania LSR powinna prowadzić do pełniejszego wykorzystania sieci wzajemnych powiązań opartych o kapitał ludzki.

Tab... Zestawienie najistotniejszych wniosków nieuwzględnionych w procesie diagnozowania problemów na obszarze objętym LSR

Wnioski nieuwzględnione	Przyczyny odrzucenia wniosków
Możliwość stworzenia/zbudowania miejsc (placów rekreacyjnych, świetlic) przeznaczonych na inicjatywy integrujące społeczność	W ramach realizacji LSR możliwe będą wyłącznie interwencje w ramach EFS polegająca na działaniach „miękkich” związanych ze zwiększeniem aktywności społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym
Możliwość modernizacji/adaptacji starej zabudowy dla celów animacji społecznej	
Przeznaczenie środków na projekty dotyczące bezpieczeństwa (np. rozbudowa systemu monitoringu)	
Przeznaczenie środków na projekty dotacyjne dla przedsiębiorców (doposażenie, dofinansowanie działań rozwojowych)	
Rady Osiedli jako aplikujący o środki w ramach LSR	Brak osobowości prawnej Rad Osiedli, projekty na rzecz poszczególnych jednostek urbanistycznych możliwe do realizacji przez Miasto Bydgoszcz lub na terenie jednostek urbanistycznych przez inne podmioty

Rozdział IV Analiza SWOT

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
Wielobranżowość lokalnej gospodarki z dużym udziałem firm usługowych i handlowych (w tym prowadzonych przez osoby samozatrudnione).	Gospodarka	Wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej (w tym związane z czynszem, odpłatnością parkingów, koniecznością monitoringu ze względu na niski poziom bezpieczeństwa, przystosowaniem lokali do prowadzenia firmy z zachowaniem funkcji zabytkowych).	Gospodarka
Duża ilość ofert pracy dla osób przygotowanych zgodnie z potrzebami pracodawców, zwłaszcza w zawodach wynikających z kształcenia zawodowego.	Gospodarka	Podaż kursów i szkoleń nieadekwatnych do potrzeb rynków pracy – brak wpływu pracodawców na tematykę i rodzaj szkoleń. Mała oferta szkoleń doskonalących i przekwalifikujących dostępnych dla osób zagrożonych wykluczeniem.	Gospodarka Edukacja
Potencjał zatrudnienia pracowników o określonych kwalifikacjach: produkcyjnych, ze znajomością języków obcych, o kompetencjach odpowiadających sektorowi medyczo-opiekuńczemu (usługi ukierunkowane na potrzeby osób starszych).	Gospodarka	Wąski zakres działań podmiotów ekonomii społecznej i niski udział podmiotów ekonomii społecznej w działalności gospodarczej (mała liczba na terenie Bydgoszczy) i dodatkowo brak współpracy podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorcami i podmiotów między sobą. Dodatkowo trudny dialog z instytucjami publicznymi (wzajemny brak zaufania).	Gospodarka
Dobre praktyki w obszarze ekonomii społecznej reprezentowane przez spółdzielnie funkcjonujące na terenie Bydgoszczy.	Gospodarka	Mały zakres wsparcia informacyjno-doradczego i szkoleniowego dla osób wykluczonych wskazujących na predyspozycje do założenia i utrzymania własnej działalności (oferta PUP nie spełnia tu wymaganej roli).	Gospodarka
Rosnąca aktywność instytucji otoczenia biznesu i organizacji pozarządowych (partnerstwa wielosektorowe), działania wspierające rozwój lokalnego biznesu i napływ nowych inwestorów.	Gospodarka	Niski odsetek osób niepełnosprawnych sięgających po dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej i dodatkowo średnioroczna malejąca liczba ofert pracy zgłoszonych do PUP Bydgoszcz kierowanych dla osób niepełnosprawnych (rosnący udział osób bezrobotnych niepełnosprawnych na terenie Bydgoszczy).	Gospodarka ON
Inicjatywy klastrowe wspierające rozwój innowacyjnych rozwiązań, wdrażanie nowych produktów i rozwijanie współpracy (mimo konkurencyjnej działalności).	Gospodarka	Niski poziom postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców – brak doradztwa w zakresie obszarów działalności, animacji kontaktów biznesowych (mentoring), wskazywania dobrych praktyk, brak szkoleń kształtujących umiejętności przekazujących wiedzę w zakresie prowadzenia biznesu.	Gospodarka
Wzrastający wskaźnik zgłoszeń wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej.	Gospodarka	Brak wystarczającej liczby placówek i odpowiedniej oferty w zakresie opieki nad osobami zależnymi (utrudnione godzenie życia zawodowego z rodzinnym).	Gospodarka
Liczne i zróżnicowane oferty pracy zgłaszane do PUP przez przedsiębiorców z części jednostek urbanistycznych obszaru LSR.	Gospodarka	Brak kompetencji miękkich, umiejętności społecznych i interpersonalnych osób poszukujących pracy oraz umiejętności w jej poszukiwaniu.	Gospodarka
Dobra sieć instytucji edukacyjnych oraz dobra infrastruktura publicznych placówek edukacyjnych (sale, biblioteki, baseny, hale sportowe). Funkcjonowanie trzech specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych dla osób niepełnosprawnych (w tym dwa posiadają internat).	Edukacja ON	Brak efektywnych rozwiązań w zakresie wymiany informacji między pracodawcami a osobami poszukującymi pracy, brak odpowiedniego doradztwa i wsparcia psychologicznego/motywacyjnego dla osób długotrwale bezrobotnych.	Gospodarka
Potencjał uczelni wyższych (ludzie i infrastruktura) oraz bogata oferta studiów podyplomowych i kursów.	Edukacja	Trudność w znalezieniu pracy w odniesieniu do grup: kobiet, osób powyżej 50 roku życia, osób z niewielkim doświadczeniem zawodowym (poniżej 1 roku) oraz z niskim poziomem wykształcenia. Dodatkowo niewielka liczba ofert pracy adekwatnych do możliwości i kompetencji osób 50+ i niekorzystna, wzrostowa tendencja odsetka osób bezrobotnych wśród grupy powyżej 50 roku życia.	Gospodarka
Współpraca szkół z instytucjami publicznymi (Policja, Straż miejska, MOPS, WORD, MCK) oraz współpraca aktywistów i organizacji pozarządowych oraz podmiotów organizujących życie społeczne (organizacja festynów, konkursów,	Edukacja Obywatelskie	Brak oferty edukacyjnej dla młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych i o niskim kapitale kulturowych - oferta kształcenia zgodna z potrzebami rynku pracy ograniczona do niepublicznych szkół zawodowych.	Edukacja

zawodów sportowych, promocja bezpieczeństwa poprzez współpracę ze służbami, promowanie postaw pro obywatelskich).			
Bogata oferta kulturalna i potencjał funkcjonujących instytucji kultury, instytucji kulturalno-oświatowych oraz innych podmiotów (konieczność zwiększenia dostępności).	Kultura	Ograniczony dostęp dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem do podmiotów edukacyjnych i wspierających rozwój, brak świetlic wspierających zaspokajanie potrzeb socjalnych i edukacyjnych dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Edukacja
Prospołeczna i ideowa motywacja działań liderów wielu NGO. Duża aktywność prospołeczna i formacyjna NGO oraz twórców ze sfery kultury - Obywatelska Strategia Rozwoju Kultury Miasta Bydgoszczy, Pionierski i wzorcowy Bydgoski Pakt dla Kultury, Obywatelska Rada Kultury, działania TPB, klubów, galerii, MCK, itd.	Obywatelskie	Słabo rozwinięta współpraca szkół publicznych z instytucjami wspierającymi działania edukacyjne (uczelniami, organizacjami pozarządowymi) oraz formy opieki dzieci starszych (deficyt środowiskowych form wsparcia dla dzieci ze środowisk zagrożonych wykluczeniem).	Edukacja
Dużo (ponad 400) organizacji pozarządowych zajmujących się kwestiami społecznymi. Skoncentrowanie na działaniach w najbliższym otoczeniu. Współpraca z samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, posiadającymi aktywny i zaangażowany personel. Sieć aktywnych Rad osiedli, parafii, inicjatyw nieformalnych (wolontariat, działalność charytatywna, itp.) Utworzenie Zespołu ds. Wspierania Organizacji Pozarządowych i Wolontariatów UM Bydgoszczy (4etaty). Prace nad Bydgoskim Centrum Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu.	Obywatelskie	Brak miejsc bezpłatnego doradztwa zawodowego, diagnozowania potrzeb i predyspozycji indywidualnych.	Edukacja
Aktywny Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz inne podmioty pomocy społecznej (filie MOPS, DPSy, ŚDSy) podejmujące liczne działania m.in. w formie projektów współfinansowanych z EFS. Aktywne organizacje pozarządowe realizujące programy w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie oraz terytorialna bliskość instytucji pomocowych, profilaktycznych, aktywizujących (zlokalizowane na każdym osiedlu objętym LSR).	Wykluczenie	Niski poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych: niższe kwalifikacje na rynku pracy, brak wiedzy pracodawców o warunkach zatrudniania osób niepełnosprawnych, brak wiedzy na temat możliwości zatrudnienia i praw osób niepełnosprawnych.	ON
Bogata infrastruktura sportowa w niektórych dzielnicach, dodatkowo infrastruktura sportowa szkół i uczelni oraz liczne tereny zielone, liczne ścieżki rowerowe, planty, bulwary w otoczeniu Brdy i Kanału Bydgoskiego, rower miejski, miejsca o potencjale rekreacyjnym.	Sport	Syndrom cech sprzyjających marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, na który składają się: ubóstwo – trudna sytuacja materialna, niski poziom dochodów, niski poziom zaspokajania potrzeb życiowych, relatywnie najniższy poziom wykształcenia lub nawet jego brak, słabość otoczenia instytucjonalnego, ograniczone więzi społeczne, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – duży stopień zależności, stygmatyzujące wzorce kulturowe i uprzedzenia społeczne (negatywne postawy społeczne wobec osób niepełnosprawnych oraz ich otoczenia), niski poziom infrastruktury technicznej, niedorozwój infrastruktury społecznej.	ON
Bogate tradycje sportowe i promocja miasta przez sport. Wysokowykwalifikowana kadra sportowa (nauczyciele, trenerzy AZSów, nauczyciele WF'u, kadra klubów sportowych).	Sport	Brak poczucia bezpieczeństwa oraz negatywne stereotypy dotyczące poszczególnych dzielnic (wpływ na liczebność odbiorców działań, szczególnie w innych niż „swoja” dzielnicach, problemy z przyciągnięciem osób z zewnątrz).	Kultura?
Potencjał zawodowy i społeczny rodziców, możliwy do wykorzystania w procesie aktywizacji środowiskowej	Edukacja	Niskie wskaźniki uczestnictwa w kulturze ogółem i brak potrzeby uczestnictwa w kulturze, a z drugiej strony nierówny dostęp i nierówne nasycenie usługami kulturalnymi poszczególnych dzielnic (uprzywilejowana pozycja Śródmieścia na tle pozostałych dzielnic).	Kultura
		Rodziny objęte wsparciem z problemami opiekuńczo-wychowawczymi: brak umiejętności komunikacyjnych, przekazywania prawidłowych wzorców i postaw, poczucia bezpieczeństwa, a także zagospodarowaniem wolnego czasu czy załatwieniem bieżących spraw urzędowych.	Wykluczenie

		Problemy opiekuńczo-wychowawcze, przemoc w rodzinie i konflikty, skutki dla dzieci i młodzieży: konflikty z prawem, ucieczki z domu, grupy subkulturowe.	Wykluczenie
		Wysoki wskaźnik interwencji dotyczących przemocy w rodzinie na podstawie procedury niebieskiej karty oraz powiązanie przemocy z problemem alkoholowym.	Wykluczenie
		Wysoki stopień zagrożenia uzależnieniami i zainteresowania przestępczością wśród osób młodych wynikający z braku alternatywnych sposobów spędzania wolnego czasu.	Wykluczenie
		Małe zainteresowanie wśród społeczeństwa, w tym organizacji problemami seniorów, a co za tym idzie niewielka oferta świadczenia usług i aktywizacji seniorów (czas wolny seniorów).	Wykluczenie
		Najważniejsze problemy, ze względu na liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej, według powodów jej udzielenia to: ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.	Wykluczenie
		Nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury sportowej w poszczególnych dzielnicach oraz niski stopień wykorzystania infrastruktury sportowej szkół w godzinach popołudniowych w celu otwartych zajęć sportowych i rekreacyjnych. Dodatkowo słaba dostępność oferty mniejszych klubów sportowych, klubów amatorskich, hobbystycznych z dyscyplin sportowych spoza głównego nurtu.	Sport
		Brak skutecznych, systemowych mechanizmów aktywizacji dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych na obszarze objętym LSR lub grup zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez sport oraz słaba oferta zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych, mała oferta zajęć integracyjnych sportowych dzieci + rodzice.	Sport
		Mała aktywność wielu NGO, ograniczanie zakresu i skali współpracy, obawy i nieufność wobec siebie. Duża koncentracja organizacji w centrum, brak na peryferiach. Działania niesystematyczne: projektowe, okazjonalne, sezonowe. Brak niezbędnych kompetencji, brak umiejętności współpracy. Niski poziom profesjonalizacji NGO, brak wiedzy i umiejętności z wielu zakresów od merytorycznego, poprzez prawno-finansowy, po organizacyjny, promocyjny i PR.	Obywatelskie
		Niedostateczna aktywność niektórych NGO w sferze socjalnej. Koncentracja na zagadnieniach kulturalno-rekreacyjnych i infrastruktury osiedlowej (a nie społecznej). NGO za mało monitorują, diagnozują kluczowych kwestii w swoim otoczeniu. Nie podejmujących najtrudniejszych (grupy defaworyzowane, anomia i patologia, relacje międzyludzkie, agresja, przemoc, obojętność niska kultura społeczna oraz sąsiedzka). Nie potrafią zbliżyć się i wniknąć w lokalne problemy i ich rozwiązywanie.	Obywatelskie
		Brak animatorów mogących aktywizować społeczność lokalną (nieprzygotowanie animatorów do pracy w środowisku trudnym, konieczność nastawienia na pracę z różnymi grupami pod względem wieku, różnic kulturowych itd.), akcyjne działania pokazujące możliwości współpracy, brak trwałych rozwiązań. Zanik relacji sąsiedzkich, izolowanie się mieszkańców, zajmowanie biernej postawy, brak odpowiedzialności za dobro wspólne, podziały, a nawet konflikty wśród lokalnych środowisk/działaczy. Znaczna skala dewastacji, zachowań aspołecznych, agresji przemocy - anomii społecznej w niektórych obszarach (osiedlach).	Obywatelskie

Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Dalsza promocja Bydgoszczy jako głównego ośrodka gospodarczego regionu przyciągająca nowych inwestorów i polepszająca perspektywy dla lokalnego rynku pracy.	Gospodarka	Rosnąca tendencja wśród bydgoskich firm wyrejestrowujących się z ewidencji REGON.	Gospodarka
Rozwój sektorów gospodarki związanych z IT, przetwórstwem tworzyw sztucznych, outsourcingiem oraz obsługą seniorów (medycyna, usługi opiekuńcze)	Gospodarka	Tendencje demograficzne – „starzenie się społeczeństwa”, mniejszy odsetek osób w wieku produkcyjnym i ujemne saldo migracji – odpływ pracowników wysokowyzwanych.	Gospodarka
Popularyzacja mechanizmów CSR w przedsiębiorstwach.	Gospodarka	Uzależnienie tempa rozwoju sektora gospodarczego w Bydgoszczy od dostępności funduszy unijnych.	Gospodarka
Perspektywa wzrostu liczby oraz możliwości finansowania podmiotów działających w sferze przedsiębiorczości społecznej obejmujących swoim działaniem osoby z grup defaworyzowanych.	Gospodarka Wykluczenie	Trudność w zbudowaniu jednolitego programu dla działalności kulturalnej ze względu na uwarunkowania zewnętrzne (wynik specyficznej lokalizacji dzielnic – za blisko lub za daleko od centrum miasta).	Kultura
Relatywnie niskie koszty pracy w regionie zachęcające inwestorów i przekładające się na tworzenie nowych miejsc pracy.	Gospodarka	Skutki kryzysu ekonomicznego (ograniczenie wydatków na kulturę) oraz zjawisk społecznych z tym związanych (ubożenie społeczeństwa, bezrobocie, niestabilność zatrudnienia).	Kultura
Rozwijający się rynek niepublicznych instytucji edukacyjnych i organizacji pozarządowych działających w sferze edukacji umożliwiające większą elastyczność w zakresie dopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.	Edukacja	Uzależnienie decyzyjne publicznych instytucji edukacyjnych od samorządu miasta - brak przestrzeni dla wdrażania innowacji edukacyjnych, trudności w dysponowaniu infrastrukturą szkół.	Edukacja
Perspektywa finansowa UE kładąca silny nacisk na rozwój innowacji edukacyjnych pozwalająca adaptacji sprawdzonych w innych krajach rozwiązań.	Edukacja	Występowanie w przestrzeni jednostek urbanistycznych atrakcyjnych terenów zielonych niezagospodarowanych animacyjnie (brak oświetlenia, infrastruktury, monitoringu, zagrożenie dewastacją przez grupy osób zdemoralizowanych).	Edukacja
Rewitalizacja kolejnych terenów i przestrzeni umożliwiająca rozwój działalności kulturalnej oraz animowanie lokalnej społeczności.	Kultura	Odbieranie problemu wykluczenia społecznego jako patologii i wyłącznie domeny placówek pomocy społecznej i niektórych NGO.	Wykluczenie
Wzrost kapitału społecznego i postaw prospołecznych, wzrost kompetencji w tym zakresie, powstająca moda na bycie obywatelem.	Obywatelskie.	Zmniejszanie ilości masowych imprez sportowych na rzecz imprez dla profesjonalistów. Malejące nakłady finansowe na sport powszechny i rekreację.	Sport
Rozbudowa infrastruktury sportowej, zagospodarowanie i rozbudowa terenów rekreacyjnych wzdłuż Brdy i Kanału Bydgoskiego, rozbudowa infrastruktury wodnej, rewitalizacja dróg wodnych: Brdy i Kanału Bydgoskiego, wybrzeża Wisły w starym Fordonie, rozbudowa roweru miejskiego pozwalająca na zwiększenia działań animacyjnych poprzez sport.	Sport	Brak prawnych „zachęt” dla obywateli urzędów i biznesu do działania na rzecz kwestii społecznych oraz aktywności i partycypacji (uspołecznienia). Przeregulowanie prawne: krępujące przepisy, biurokracja, kontroling, inwigilacja, nieufność urzędowa i administracyjna itp.	Obywatelskie
Organizacja imprez sportowych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym promująca Bydgoszcz i umożliwiające wykorzystanie profesjonalnej kadry sportowej (absolwenci kierunku Wychowanie Fizyczne UKW, WSG).	Sport	Rosnące podziały społeczne na tle politycznym. Brak współpracy i wykorzystania połączonych zasobów i kapitałów przez środowiska polityczne.	Obywatelskie
Zmiany w zakresie mentalności mieszkańców wybierających spędzanie czasu wolnego w oparciu o zajęcia sportowe i rekreacyjne.	Sport		

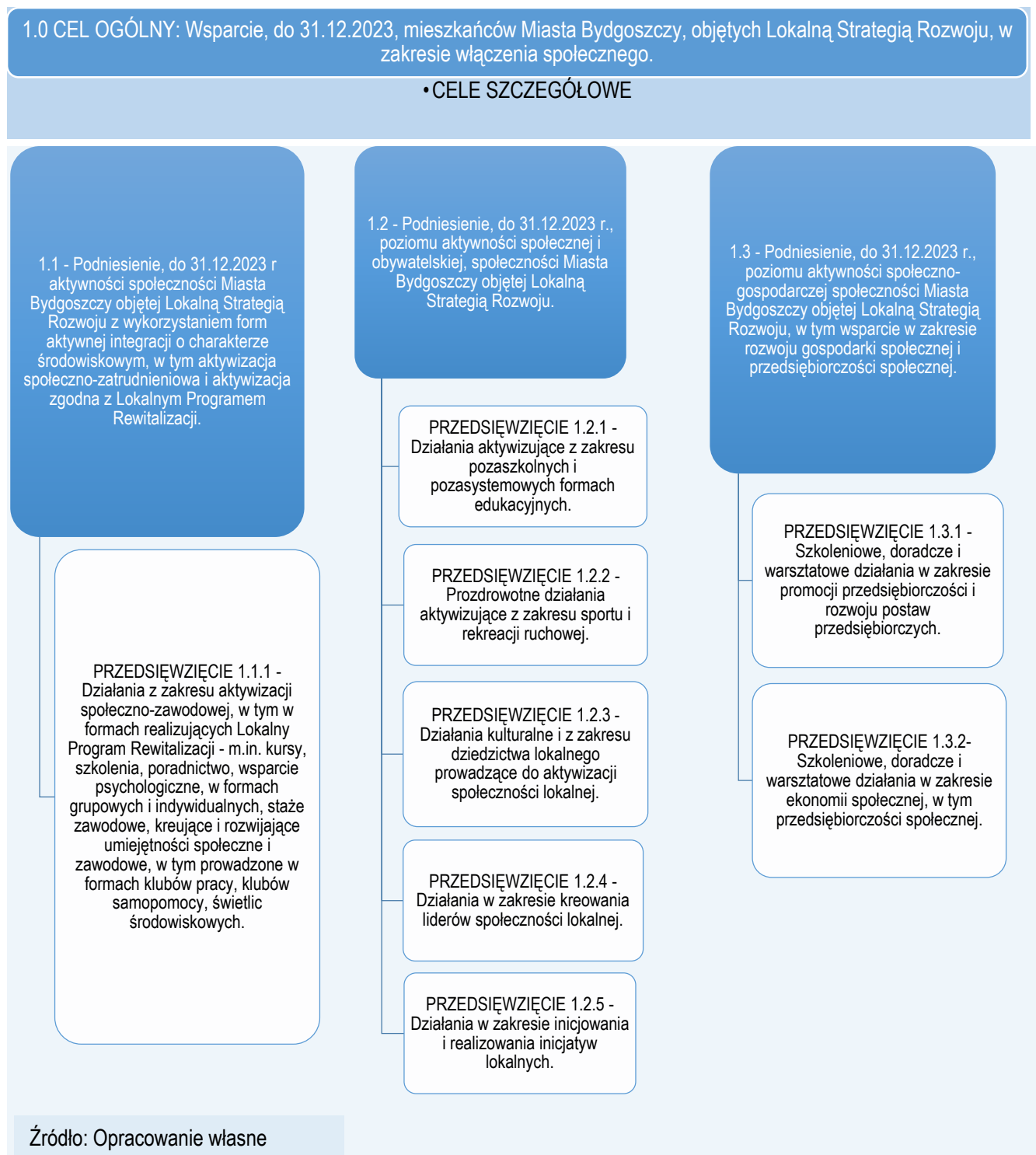
Nowe przepisy prawa uwzględniające realnie czynnik społeczny i partycypację, pozwalające na włączenie mieszkańców do współpracy w zakresie kształtowania ich najbliższego otoczenia.	Obywatelskie.		
Wzrost dobrobytu społeczeństwa oraz potencjalnych donatorów, mecenasów. Rosnąca ilość przedsiębiorców odnoszących sukcesy, chcących spożytkować posiadany kapitał i energię na rzecz swojego otoczenia.	Obywatelskie		

Rozdział V Cele i wskaźniki

Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.

Obrany cel ogólny, cele szczegółowe, skorelowane z nimi wskaźniki rezultatu, przedsięwzięcia i przypisane im wskaźniki produktu, zostały opracowane w oparciu o założenia diagnozy obszaru objętego LSR i są ściśle powiązane z analizą SWOT. Konstrukcja celów bezpośrednio odzwierciedla specyfikę obszaru objętego LSR oraz oczekiwania mieszkańców wyrażone podczas realizacji partycypacyjnych metod opracowywania LSR. W ramach LSR przyjęto następującą strukturę celów (ogólnych i szczegółowych) i przedsięwzięć.

Rysunek nr XX – Schemat CELÓW LSR i przypisanych im PRZEDSIĘWZIĘĆ

Realizacja CELU OGÓLNEGO – „Wsparcie, do 31.12.2023, mieszkańców Miasta Bydgoszczy, objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w zakresie włączenia społecznego”, odbywać się będzie poprzez realizację założeń poszczególnych celów

szczegółowych. Skonstruowane cele szczegółowe i wskaźniki rezultatu dla poszczególnych celów są efektem partycypacyjnych metod konsultacji społecznych i ściśle odzwierciedlają ukazaną diagnozę obszaru objętego LSR i analizę SWOT.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1 - Podniesienie, do 31.12.2023 r aktywności społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.		
Wskaźnik rezultatu	Wykorzystane metody partycypacyjne	Uzasadnienie powiązania celu i wskaźnika rezultatu z analizą SWOT i diagnozą obszaru
w1.1.1	-konsultacje społeczne -dyżury konsultacyjne -badanie ankietowe -panel ekspercki -wywiady indywidualne	Cel szczegółowy 1.1 odnosi się do zdiagnozowanych problemów związanych z wykluczeniem społecznym, gdzie wykazano: <ul style="list-style-type: none"> • wyuczoną bezradność osób korzystających z pomocy społecznej • ograniczoną efektywność programów integracji społecznej • bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego • wpływ bezrobocia na zjawisko wykluczenia społecznego i ubóstwo • zwiększanie zagrożenie wykluczeniem społecznym wraz z wiekiem Realizacja celu ma służyć zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej, w szczególności grup defaworyzowanych.
w1.1.2		
w1.1.3		
w1.1.4		
w1.1.5		
w1.1.6		
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2 - Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju.		
w1.2.1	-konsultacje społeczne -dyżury konsultacyjne -badanie ankietowe -panel ekspercki -wywiady indywidualne	Cel szczegółowy 1.2 odnosi się do zdiagnozowanych następujących problemów i elementów analizy SWOT: <ul style="list-style-type: none"> • ograniczonego dostępu społeczności lokalnych do aktywizacji społecznej w tym w zakresie aktywizacji edukacyjnej, rekreacyjnej i sportowej oraz kulturalnej, w szczególności z grup defaworyzowanych • ograniczonej aktywności liderów lokalnych/animatorów • ograniczona aktywność podmiotów, w tym NGO w zakresie kreowania liderów lokalnych • mała ilość inicjatyw oddolnych • niedostosowanie działań aktywizacji społecznej i obywatelskiej do potrzeb społeczności lokalnych i niski poziom partycypacji społeczności lokalnej przy tworzonych programach wsparcia i aktywizacji. • niskiego poziomu poczucia obywatelskości i tożsamości lokalnej oraz podziałów społecznych wewnątrz poszczególnych społeczności jednostek urbanistycznych, jak i pomiędzy społecznościami Realizacja celu ma służyć zwiększeniu aktywności społecznej, wykreowaniu postaw prospołecznych i obywatelskich mieszkańców obszaru LSR.
w1.2.2		
w1.2.3		
w1.2.4		
w1.2.5		
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3 - Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społeczno-gospodarczej społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju, w tym wsparcie w zakresie rozwoju gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.		
w1.3.1	-konsultacje społeczne -dyżury konsultacyjne -badanie ankietowe -panel ekspercki -wywiady indywidualne	Cel szczegółowy 1.3 odnosi się do zdiagnozowanych problemów: <ul style="list-style-type: none"> • niskiej aktywności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie przedsiębiorczości, w szczególności przedsiębiorczości społecznej • wąskiego zakresu działań podmiotów ekonomii społecznej i niskiego udziału podmiotów ekonomii społecznej w działalności gospodarczej oraz nieefektywnej współpracy podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorcami i podmiotów między sobą, a także trudny dialog z instytucjami publicznymi • słabej oferty wsparcia informacyjno-doradczego i szkoleniowego dla osób wykluczonych wskazujących na predyspozycje do założenia i utrzymania własnej działalności gospodarczej, a co za tym idzie słaby poziom kompetencji z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, w tym w ramach przedsiębiorczości społecznej, wśród grupy docelowej, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych Realizacja celu ma służyć zwiększeniu postaw przedsiębiorczych mieszkańców obszaru LSR, w tym wiedzy i kompetencji w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w formach podmiotów przedsiębiorczości społecznej.
w1.3.2		
w1.3.3		

Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Bydgoska Lokalna Grupa Działania „Dwie Rzeki” jest tzw. strategią jednofundusową, opierającą się na realizacji działań finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WK-P). W związku z powyższym LSR

realizowana będzie w ramach Osi Priorytetowej 11 - ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ, Działania 11.1 - Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR, RPO WK-P i będzie zgodne z następującymi celami Programu:

NAZWA CELU	Zgodność z celami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
CEL OGÓLNY	Lokalna Strategia Rozwoju i jej założenia ujęte w celu ogólnym u celach szczegółowych są zgodne z CELEM TEMATYCZNYM 9 - Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. Poprzez skierowanie przedsięwzięć realizujących cele do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia. Samo LSR realizuje założenia PRIORYTETU INWESTYCYJNEGO 9vi - Strategii rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność, poprzez ujęcie interwencji w ramach przedmiotowej strategii opracowanej w ramach mechanizmu RLKS i z wykorzystaniem metod partycypacyjnych. LSR finalnie wpisuje się CEL SZCZEGÓŁOWY DZIAŁANIA 11.1 - Wzrost aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju, zakładając realizację aktywizacji społecznej i społeczno-zawodowej na obszarze LSR wyznaczonym w obrębie Miasta Bydgoszczy.
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3	

Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

CEL	Źródło finansowania
CEL OGÓLNY	FUNDUSZ STRUKTURALNY: EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020 OŚ PRIORYTETOWA 11 - ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ DZIAŁANIE 11.1 - Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR DOFINANSOWANIE EFS – 85% WKŁAD WŁASNY – 15%
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3	

Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS, wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

PRZEDSIĘWZIĘCIE	REALIZOWANY CEL	SPOSÓB REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘCIA I UZASADNIENIE
1.1.1	CEL OGÓLNY i CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1	Uzasadnienie: Realizacja przedsięwzięcia wynika z dokonanej analizy obszaru LSR w ramach partycypacyjnych form konsultacyjnych. Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane głównie z występującym bezrobociem oraz subiektywnym odczuciem małej liczby miejsc pracy dla przedstawicieli społeczności lokalnej, którzy w efekcie przynajmniej, iż zasadniczą przyczyną problemu jest niedostosowanie kwalifikacji zawodowych do potrzeb lokalnego rynku pracy. Dodatkowo przedsięwzięcia w tym zakresie obejmować będą elementy aktywizacji społecznej, co wynika z diagnozy obszaru w szczególności w przypadku odniesienia do grup defaworyzowanych. Sposób realizacji: Realizacja obejmowała będzie formy aktywizacji społecznej i zawodowej m.in. zgodnie ze wskazaniami SZOOP dla Działania 11.1 RPO WK-P, typ projektu nr 1. i formami realizacji przewidzianymi dla wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej. Przewidziane formy realizacji to np.: szkolenia, warsztaty, kursy z zakresu umiejętności społecznych; szkolenia, warsztaty, kursy z zakresu kształcenia zawodu i nabywania kompetencji zawodowych; doradztwo oraz poradnictwo psychologiczne i doradztwo i poradnictwo zawodowe realizowane w formach indywidualnych i grupowych, formy praktycznej nauki zawodu (staże oraz inne wskazane przez beneficjentów a spełniające zadania aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej). Zakłada się premiowanie wsparcia kompleksowego obejmujące minimum 1 formę aktywizacji społecznej i 1 formę aktywizacji zawodowej.
1.2.1	CEL OGÓLNY i CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2	Uzasadnienie: Realizacja przedsięwzięcia wynika z dokonanej analizy obszaru LSR w ramach partycypacyjnych form konsultacyjnych. Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy obejmujące niedostosowanie realizowanego wsparcia w zakresie aktywizacji społecznej do oczekiwań grupy docelowej. Stosowane formy nie powodują faktycznego zwiększenia udziału społeczności z obszaru LSR w życiu społecznym, bądź są mało efektywne, czyli np. dotyczą stosunkowo małej grupy osób, a znaczna część osób nie odnajduje form odpowiednich dla siebie. Kolejną kwestią jest grupa zdiagnozowanych problemów związanych z aktywnością społeczności lokalnych w zakresie realizacji oddolnych inicjatyw i aktywnością lokalnych liderów, co powoduje niski poziom aktywności społecznej i obywatelskiej. Wskazane przedsięwzięcia mają za zadanie łącznie wpłynąć na wykazane w LSR dwie grupy problemów z zakresu aktywności społecznej i obywatelskiej. Sposób realizacji: Realizacja obejmowała będzie formy aktywizacji społecznej i obywatelskiej. W zakresie form aktywizacji społecznej w ramach konsultacji wskazano 3 grupy form aktywizacyjnych:
1.2.2		
1.2.3		
1.2.4		
1.2.5		

		edukacyjne, rekreacyjno-sportowe i kulturalne. W zakresie natomiast aktywizacji obywatelskiej wykazano działania obejmujące realizację inicjatyw oddolnych i kreowanie lokalnych liderów aktywizujących społeczność do realizacji projektów w ramach LSR i w okresie po realizacji samej LSR. Zakłada się znaczną przekrojowość zarówno tematyczną, jak i dotyczącą realizowanych form wsparcia.
1.3.1 1.3.2	CEL OGÓLNY i CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3	<p>Uzasadnienie: Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w zakresie celu szczegółowego 1.3 wynikają ze zdiagnozowanego problemu niskiej aktywności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia w zakresie przedsiębiorczości, w szczególności przedsiębiorczości społecznej, w tym niedostosowania oferty podmiotów działających w tych obszarach do potrzeb osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia. Głównymi założeniami przedsięwzięć jest więc sprofilowanie oferty i podaż form dających możliwość realnego nabycia wiedzy i wypracowania postaw przedsiębiorczych, w tym wiedzy w zakresie ekonomii społecznej i form przedsiębiorczości społecznej.</p> <p>Sposób realizacji: Realizacja obejmowała będzie formy aktywizacji w zakresie przedsiębiorczości, skoncentrowane na formach praktycznych, w skład których wejdą praktyczne formy szkoleniowe i warsztatowe oraz formy sprofilowane w postaci działań doradczych w formach indywidualnych i grupowych z możliwymi elementami mentoringu czy form preinkubacji przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości społecznej.</p>

Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć.

Wskazanie wskaźników rezultatu ma za zadanie wykazanie realizacji poszczególnych celów szczegółowych oraz celu ogólnego, ukazanych w wymiarze jakościowym i trwałym. Realizacja natomiast wskaźników produktów ma odzwierciedlenie w realizacji poszczególnych przedsięwzięć, które zostały wybrane jako formy realizacji poszczególnych celów szczegółowych. Wszystkie wskaźniki zarówno rezultatu jak i produktu decydują o stopniu zrealizowania celu ogólnego LSR, którym jest „Wsparcie, do 31.12.2023, mieszkańców Miasta Bydgoszczy, objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w zakresie włączenia społecznego”. Adekwatność wskaźników do celów i przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów szczegółowych ma się następująco:

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1 - Podniesienie, do 31.12.2023 r aktywności społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.			
Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Uzasadnienie
1.1.1	Liczba osób uczestniczących w formach aktywizacji społecznej i zawodowej.	w1.1.1 w1.1.2 w1.1.3 w1.1.4 w1.1.5 w1.1.6	Przyjęte wskaźniki produktu i rezultatu mają odzwierciedlać przyjętą logikę działań w zakresie efektywności społeczno-zatrudnieniowej i wykazać efekty przeprowadzanych przedsięwzięć w zakresie rozwiązania problemów kluczowych stanowiących o powodzie wykluczenia społecznego i zawodowego. Poza tym w ramach doboru wskaźników wybrano wszystkie rezultaty kluczowe ujęte Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (SZOOP RPO WK-P). Dodatkowo ujęto w ramach wskaźników rezultatu, wskaźniki jakościowe specyficzne dla LSR odzwierciedlające wsparcie wymierzone w rozwiązanie problemu odnoszącego się do poziomu aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej. W kontekście wskaźników produktu, stanowią one mierniki ilościowe wykazujące zakres wsparcia w obrębie danych przedsięwzięć.
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2 - Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju.			
Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Uzasadnienie
1.2.1	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych i poza systemowych formach edukacyjnych i wychowawczych.	w1.2.1 w1.2.2	Przyjęte wskaźniki produktu i rezultatu mają odzwierciedlać przyjętą logikę działań w zakresie aktywizacji społecznej i obywatelskiej oraz wykazać efekty przeprowadzanych przedsięwzięć w zakresie rozwiązania problemów kluczowych stanowiących o powodzie niskiej aktywności społecznej i obywatelskiej w szczególności wśród grup defaworyzowanych. Poza tym w ramach doboru wskaźników wybrano wskaźniki specyficzne dla LSR, które wspierają wskaźniki określone w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych dla Regionalnego Programu
1.2.2	Liczba osób uczestniczących w prozdrowotnych formach rekreacji ruchowej, sportu i edukacji zdrowotnej.	w1.2.3 w1.2.4	

1.2.3	Liczba osób uczestniczących aktywizacji społecznej prowadzonej w formach kulturalnych i wykorzystaniem dziedzictwa lokalnego.	w1.2.5	Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (SZOOP RPO WK-P). Wskaźniki rezultatu korespondują ze wskaźnikami ujętymi w SZOOP RPO WK-P odnoszącymi się do części aktywizacji społecznej. W kontekście wskaźników produktu, stanowią one mierniki ilościowe wykazujące zakres wsparcia w obrębie danych przedsięwzięć.
1.2.4	Liczba liderów społeczności lokalnej przeszkolonych w trakcie realizacji LSR.		
1.2.5	Liczba podjętych i przeprowadzonych inicjatyw lokalnych		
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3 - Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społeczno-gospodarczej społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju, w tym wsparcie w zakresie rozwoju gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.			
Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Uzasadnienie
1.3.1	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach i doradztwie z zakresu przedsiębiorczości i rozwoju postaw przedsiębiorczych.	w1.3.1	Przyjęte wskaźniki produktu i rezultatu mają odzwierciedlać przyjętą logikę działań w zakresie aktywizacji gospodarczej i społecznej oraz wykazać efekty przeprowadzanych przedsięwzięć. W ramach doboru wskaźników wybrano wskaźniki specyficzne dla LSR, które wspierają wskaźniki określone w SZOOP RPO WK-P. Wskaźniki rezultatu korespondują ze wskaźnikami ujętymi w SZOOP RPO WK-P odnoszącymi się do części aktywizacji społecznej i zawodowej. W kontekście wskaźników produktu, stanowią one mierniki ilościowe wykazujące zakres wsparcia w obrębie danych przedsięwzięć.
1.3.2	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach i doradztwie z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej	w1.3.2	
		w1.3.3	

Źródła pozyskania danych do pomiaru.

Źródła pozyskania danych do pomiaru wskaźników, będą ściśle związane z procesem monitoringu i ewaluacji realizacji LSR. Bieżące monitorowanie realizacji wskaźników rezultatu i produktu pozyskiwane będą w dwóch etapach. Pierwszy etap odbywał się będzie w ramach procedur wyboru operacji, składania projektów grantowych przez LGD oraz wyboru grantów do realizacji. Na tym etapie, na podstawie złożonej przez Wnioskodawcę dokumentacji, badane będzie w jaki sposób i w jakim stopniu dany grant czy też operacja może przyczynić się do realizacji wskaźników określonych w LSR. Drugi etap obejmie rozliczenie operacji lub grantu, kiedy to Beneficjent będzie rozliczał konkretne wskaźniki produktu i rezultatu. Zrealizowane wskaźniki zostaną ostatecznie przedstawione przez Beneficjentów innych niż LGD w ankiecie monitorującej/sprawozdaniu końcowym składanym do biura LGD najpóźniej w ciągu 3 m-cy od otrzymania płatności końcowej, a w przypadku grantów wraz z wnioskiem o rozliczenie grantu. Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego oszacowano na podstawie ogólnodostępnych danych statystyk publicznych.

Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych.

Za prowadzenie monitoringu realizacji wskaźników rezultatu i produktu oraz proces ewaluacji odpowiedzialne będzie Biuro LGD. Proces ten będzie realizowany w ramach kontroli wykonania Planu Działania i realizacji Budżetu LSR, zgodnie z planem monitoringu i ewaluacji stanowiącym załącznik do LSR. Podstawową zasadą monitoringu wskaźników będzie planowanie stopnia zrealizowania wskaźników na etapie ogłaszania konkursów na wybór operacji i grantów oraz dokonywania wyboru operacji i grantów, które w wysokim stopniu przyczynić się będą do osiągnięcia wskaźników. Poza tym pomiar ostateczny wskaźników w ramach procesu monitorowania przypadają będzie na okres po realizacji danej operacji lub danego grantu na podstawie ankiet monitorujących Beneficjentów składanych do LGD do 3 miesięcy po otrzymaniu płatności końcowej w przypadku operacji, Sprawozdań z realizacji operacji lub Wniosków o rozliczenie grantu.

Na podstawie danych ujętych w LSR oraz danych z procesu monitoringu dokonywana będzie trójstopniowa ewaluacja: „ex-ante” (ujęta w LSR), „on going” oraz „ex-post”. Proces ewaluacji dostosowany zostanie do założeń Planu Działania i wskazanych w nim śródk okresów ewaluacyjnych. W ramach prowadzonych działań ewaluacyjnych „on going” i „ex-post” Biuro LGD odpowiedzialne będzie za tworzenie raportów ewaluacji dla przyjętych okresów.

Uaktualnienie danych w zakresie osiągnięcia poszczególnych wskaźników rezultatów i produktu odbywać się będzie na podstawie procesu monitoringu i punktowych działań ewaluacyjnych. Planuje się dokonywanie uaktualniania danych w okresach przewidzianych w Planie Działania dla LSR. W przypadku konieczności częstszego zaktualizowania poziomu przyjętych wskaźników lub przesunięcia czasowego realizacji, każdorazowo LGD wystąpi o zgodę Samorządu Województwa.

Algorytm do określania poziomu realizacji wskaźników rezultatu

(zarówno do weryfikacji w procesie monitoringu, procesie ewaluacji „on going” i „ex-post”, czyli do śródkresowego i końcowego pomiaru wskaźnika produktu lub rezultatu)

a) Wskaźniki produktu zostały osiągnięte w%.

b) Wskaźniki rezultatu zostały osiągnięte w%.

Należy zsumować wskaźniki osiągnięte w określonym przedziale czasowym i podzielić przez dane w kolumnie Plan 2023 (w odniesieniu do wskaźników rezultatu) lub Wartość końcowa 2023 rok (w odniesieniu do wskaźników produktu) z Tabeli Cele i wskaźniki LSR

Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.

W odniesieniu do wskaźników produktu i rezultatu każdorazowo w ustalaniu wartości początkowej odniesiono się do wskaźników zrealizowanych lub planowanych do realizacji jedynie przy wsparciu środków finansowych LSR 2016-2023. Mając zatem na uwadze, iż realizacja LSR przypadnie na okres 2016-2023, jako wartość początkową (stan na luty 2016 r.) przyjęto zatem każdorazowo wartość „0”. Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego, z uwagi na swoją specyfikę, czyli pokazanie długofalowego efektu realizacji LSR, odnosi się do statystyk publicznych, w stosunku do których wartość bazową ustalono w odniesieniu do ostatnich dostępnych danych, czyli danych za rok 2015, czyli okresu najbliższego przed rozpoczęciem realizacji LSR.

Stan docelowy wskaźnika (rok 2023) oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia.

Wartość docelowa wskaźników rezultatu i produktu została opracowana na podstawie skali problemów wykazanych w diagnozie obszaru LSR, bazującej na partycypacyjnych metodach konsultacji społecznych. Założeniem dla konstrukcji wskaźników było, iż im bardziej dotkliwy problem tym wskaźnik relatywnie wyższy. Ponadto założeniem przy doborze stanu docelowego wskaźników było planowanie budżetowe odnoszące się określenia średniej wysokości wsparcia dla realizacji poszczególnych przedsięwzięć i ekstrapolowanie danych ze wskaźników produktu na wskaźniki rezultatu. Szacowanie to odbyło się w ramach takich metod partycypacyjnych jak np. panele ekspertów, gdzie przedstawiciele poszczególnych sektorów, mający doświadczenie w realizacji danych form wsparcia oceniali kosztowy poziom poszczególnych form wsparcia, co z kolei miało przełożenie na oszacowanie średniej wartości grantu w danej tematyce i średniej wartości operacji w danej tematyce. Tak określone dane zostały odniesione i przypisane do poszczególnych celów szczegółowych.

Stan docelowy wskaźnika w wymiarze jego zliczenia zakłada śródkresowe zliczanie w latach 2018, 2021 oraz finalnie 2023, czyli zgodnie z założeniami Planu Działania.

Powiązanie wskaźników ze wskaźnikami rezultatu Strategii Rozwoju

Wskaźniki realizacji celów w ramach LSR w sposób bezpośredni i pośredni realizują wskaźniki „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020-Plan modernizacji 2020+”. LSR wpływa na osiągnięcie wskaźników ogólnego poziomu rozwoju województwa, wskaźników realizacji celów strategicznych oraz na szczegółowe procesy rozwoju i struktur województwa. Bezpośrednie powiązanie wykazano wskazując jako wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego „Liczba pracujących ogółem”, odnosząc ten wskaźnik do obszaru LSR. Pozostałe wskaźniki powiązane są w sposób pośredni.

TABELA - Cele i wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	Wsparcie, do 31.12.2023, mieszkańców Miasta Bydgoszczy, objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w zakresie włączenia społecznego.				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Podniesienie, do 31.12.2023 r aktywności społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.				
1.2		Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju.				
1.3		Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społeczno-gospodarczej społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju, w tym wsparcie w zakresie rozwoju gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.				
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2014 Rok	plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W1.0	Liczba pracujących ogółem		osoba		Dane GUS	
Wskaźniki rezultatu dla celu szczegółowego		Jednostka miary	stan początkowy 2016 Rok	plan 2023 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w1.1.1	Liczba osób zaktywizowanych z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.		osoba	0	124	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR i w okresie trwałości niezbędnej dla zweryfikowania wskaźnika.
w1.1.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy dokonali postępu w procesie aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej i zmniejszenia dystansu do zatrudnienia lub podjęli dalszą aktywizację społeczną w formach przewidzianych dla wskaźnika aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej. (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym - 56% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)		osoba	0	70	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR i w okresie trwałości niezbędnej dla zweryfikowania wskaźnika.
w1.1.3	Liczba osób bezrobotnych lub biernych zawodowo, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu, w tym pracujący na własny rachunek (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym - 22% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)		osoba	0	28	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR i w okresie trwałości niezbędnej dla zweryfikowania wskaźnika.
w1.1.4	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu.		osoba	0	111	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR i w okresie trwałości niezbędnej dla zweryfikowania wskaźnika.
w1.1.5	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, która nabyła lub podniosła poziom kwalifikacji zawodowych i/lub kompetencji niezbędnych na rynku pracy.		osoba	0	111	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.
w1.1.6	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy nabyli doświadczenie zawodowe w formie staży zawodowych.		osoba	0	86	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.
w1.2.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw obywatelskich i wzrost aktywności w życiu lokalnej społeczności.		osoba	0	1110	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.
w1.2.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana społecznie i lokalnie w pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych i wychowawczych.		osoba	0	420	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.
w1.2.3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana prozdrowotnie w ramach rekreacyjnych i sportowych form aktywności ruchowej.		osoba	0	315	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.
w1.2.4	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana kulturalnie z wykorzystaniem kulturalnego dziedzictwa lokalnego.		osoba	0	270	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.

w1.2.5	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którzy nabyli kwalifikacje i umiejętności w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej.	osoba	0	105	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.			
w1.3.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił wzrost poziomu aktywności społeczno-gospodarczej.	osoba	0	367	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.			
w1.3.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw przedsiębiorczych.	osoba	0	227	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.			
w1.3.3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które nabyły wiedzę z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.	osoba	0	140	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR.			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok					
1.1.1	Działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym w formach realizujących Lokalny Program Rewitalizacji - m.in. kursy, szkolenia, poradnictwo, wsparcie psychologiczne, w formach grupowych i indywidualnych, staże zawodowe, kreujące i rozwijające umiejętności społeczne i zawodowe, w tym prowadzone w formach klubów pracy, klubów samopomocy, świetlic środowiskowych.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane.	projekt grantowy, operacje	Liczba osób uczestniczących w formach aktywizacji społecznej i zawodowej.	osoba	0	124	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.2.1	Działania aktywizujące z zakresu pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane	projekt grantowy	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych i poza systemowych formach edukacyjnych i wychowawczych.	osoba	0	420	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.2.2	Prozdrowotne działania aktywizujące z zakresu sportu i rekreacji ruchowej.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane.	projekt grantowy	Liczba osób uczestniczących w prozdrowotnych formach rekreacji ruchowej, sportu i edukacji zdrowotnej.	osoba	0	315	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów /Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.2.3	Działania kulturalne i z zakresu dziedzictwa lokalnego prowadzące	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	projekt grantowy	Liczba osób uczestniczących	osoba	0	270	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie

	do aktywizacji społeczności lokalnej.	oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane.		aktywizacji społecznej prowadzonej w formach kulturalnych i wykorzystaniem dziedzictwa lokalnego.				grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.2.4	Działania w zakresie kreowania liderów społeczności lokalnej.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane.	projekt grantowy	Liczba liderów społeczności lokalnej przeszkolonych w trakcie realizacji LSR.	osoba	0	105	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów /Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.2.5	Działania w zakresie inicjowania i realizowania inicjatyw lokalnych.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, w tym grupy defaworyzowane.	projekt grantowy	Liczba podjętych i przeprowadzonych inicjatyw lokalnych	sztuka/osoba	0	14	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.3.1	Szkoleniowe, doradcze i warsztatowe działania w zakresie promocji przedsiębiorczości i rozwoju postaw przedsiębiorczych.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	projekt grantowy	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach i doradztwie z zakresu przedsiębiorczości i rozwoju postaw przedsiębiorczych.	osoba	0	227	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
1.3.2	Szkoleniowe, doradcze i warsztatowe działania w zakresie ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	projekt grantowy, operacje	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach i doradztwie z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej	osoba	0	140	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu z wyszczególnionym poziomem realizacji produktów. Pomiar po zakończeniu realizacji projektu w ramach LSR
SUMA								

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Stowarzyszenie w swojej działalności planuje prowadzenie naborów wniosków zgodnie z przyjętym harmonogramem oraz z przyjętymi procedurami wyboru operacji. Procedury wyboru operacji szczegółowo określają tryb postępowania w procesie naboru w tym: ogłaszanie naboru, składanie wniosków, ocenę przez Radę i wybór, realizację operacji i grantów. Podstawę do oceny merytorycznej wniosku stanowi karta oceny wniosku. Celem procedur jest wyznaczenie ram dla transparentnej ścieżki wyboru operacji odpowiadających wszystkim założeniom LSR, w tym celom i wskaźnikom oraz celom LGD „Dwie rzeki”.

Wśród przyjętych kryteriów oceny wniosków będą te kryteria związane z innowacyjnością operacji. Przez innowacyjność należy rozumieć zespół cech określonego przedsięwzięcia, które powstaje w oparciu o nowy pomysł (inwencję), stanowiącego, co do formy i zawartości merytorycznej, nowość na obszarze oddziaływania LGD. Wymiar innowacyjności powinien przejawiać się, w co najmniej jednym z wymiarów: uczestnika projektu, sposobu rozwiązania problemu lub formy wsparcia. Z uwagi na jednofunduszowość LSR, innowacje rozumiane są, jako innowacje społeczne oznaczające działania zmierzające do zmiany w zachowaniu, poprzez wprowadzanie nowych wartości, pomysłów, projektów działania, które umożliwiają odmienne rozwiązywanie problemów społecznych oraz przynoszą pozytywne rezultaty w funkcjonowaniu jednostek i grup społecznych. Pod uwagę brane będą innowacje o charakterze procesowym, usługowym i marketingowym wpływające na zmiany sposobu oddziaływania wobec grup defaworyzowanych. Oceniane będzie metodologia niestandardowego podejście do rozwiązania problemu, zastosowane narzędzia i techniki np. w procesie aktywizacji osób starszych. Kryterium innowacyjności zostało uwzględnione w 3 celach szczegółowych.

Procedury zostały skonsultowane z członkami Rady oraz podane do publicznej wiadomości poprzez ich zamieszczenie na stronie internetowej oraz rozesłanie drogą elektroniczną do członków LGD. Istniała będzie możliwość zgłoszenia propozycji zmian. Ostateczna wersja kryteriów zostanie zatwierdzona uchwałą Walnego Zebrania Członków.

W ramach LSR przewiduje się wybór wniosków w:

- procedurze wyboru operacji
- procedurze grantowej

Wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, należy do wyłącznej kompetencji Rady i został szczegółowo przedstawiony w procedurze naboru wniosków oraz sposobach wyboru operacji przez LGD stanowiących załączniki do Regulaminu Organizacyjnego Rady.

Projekt grantowy jest operacją, której beneficjent będący LGD udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, grantów będących środkami finansowymi programu powierzonymi przez LGD. Grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji (operacja grantowa). W ramach projektów grantowych przewiduje się realizację wszystkich celów i przedsięwzięć.

Z wnioskiem o dofinansowanie projektu grantowego występuje wyłącznie Stowarzyszenie LGD „Dwie Rzeki” do Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Każdy projekt grantowy składa się z mniejszych grantów wybranych przez LGD w trybie konkursowym i przyznanych grantobiorcom do realizacji.

Celami projektów grantowych i operacji jest zwiększenie zaangażowania mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców w życie publiczne, który zrealizowany będzie poprzez:

- zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych,
- wzrost liczby mieszkańców angażujących się w działania prospołeczne,
- wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych,
- wzmocnienie potencjału III sektora na obszarze LSR.

70% środków będzie przeznaczonych na realizację wszystkich celów szczegółowych i odpowiadającym im wskaźnikom w ramach projektów grantowych. 30% środków wydatkowane zostanie w ramach wyboru operacji.

Poprzez wdrażanie projektów grantowych zostaną osiągnięte następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

Wskaźniki produktu	Wartość wskaźnika
1.1.1	75
1.2.1	420
1.2.2	315
1.2.3	270
1.2.4	105
1.2.5	14
1.3.1	91
1.3.2	56
Wskaźniki rezultatu	Wartość wskaźnika
w1.1.1	75

w1.1.2	28
w1.1.3	12
w1.1.4	45
w1.1.5	45
w1.1.6	34
w1.2.1	1110
w1.2.2	420
w1.2.3	315
w1.2.4.	270
w1.2.5	105
w1.3.1	147
w1.3.2	91
w1.3.3	56

Poprzez wdrażanie operacji zostaną osiągnięte następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

Wskaźniki produktu	Wartość wskaźnika
1.1.1	50
1.3.2	84
Wskaźniki rezultatu	Wartość wskaźnika
w1.1.1	50
w1.1.2	42
w1.1.3	14
w1.1.4	66
w1.1.5	66
w1.1.6	52
w1.3.1	220
w1.3.2	136
w1.3.3	84

Procedury wyboru operacji i grantów określają Załącznik 1 do Regulaminu Rady - Procedura wyboru i oceny operacji w ramach LSR

Lokalne kryteria wyboru są efektem diagnozy obszaru, doświadczeń poprzedniego okresu programowania oraz konsultacji społecznych. Lokalne kryteria wyboru zostały opracowane dla poszczególnych celów szczegółowych. Propozycje zostały zaprezentowane na spotkaniach, na których uwzględniano uwagi uczestników dotyczące kryteriów.

Lokalne kryteria zostały przyjęte zgodnie z wymogami dla Programu, w ramach którego finansowana jest LSR i mają warunkować osiągnięcie założonych wskaźników.

1. Procedura przedstawia schemat działań wymaganych przy dokonywaniu zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji oraz formularze niezbędne do przyjęcia zmian przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.
2. Wnioski w sprawie zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji zgłaszają:
 - członkowie LGD
 - organy Stowarzyszenia LGD
 - mieszkańcy obszaru objętego LSR
3. Wnioski składane są na odpowiednim formularzu (załącznik nr 1 do P7), który należy wysłać pocztą tradycyjną, elektroniczną lub złożyć osobiście w biurze Stowarzyszenia
4. Zarząd Stowarzyszenia sprawdza wnioski pod względem formalnym i merytorycznym a następnie w przypadku akceptacji zmian podejmuje uchwałę o przystąpieniu do aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru. Zakres zmian dokonywanych w lokalnych kryteriach wyboru operacji może być podyktowany zmianą obowiązujących przepisów prawa oraz innymi czynnikami mającymi wpływ na realizację LSR, w granicach obowiązującego prawa i wytycznych.
5. Biuro LGD informuje społeczność lokalną o przystąpieniu do procesu aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru poprzez wywieszenie na stronie internetowej uchwały Zarządu LGD o przystąpieniu do aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru. Wszystkie osoby oraz instytucje zamieszkujące obszar działania LGD mają prawo do wniesienia uwag do aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru w terminie 14 dni licząc od dnia przekazania uchwały do publicznej wiadomości (strona internetowa LGD).
6. Po zgłoszeniu uwag do proponowanych zmian do lokalnych kryteriów wyboru operacji Zarząd Stowarzyszenia organizuje spotkanie. Informacje o spotkaniu przekazuje do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD. Celem spotkania będzie omówienie zgłoszonych uwag oraz omówienie proponowanych zmian.
7. Za zebranie i opracowanie propozycji zmian do lokalnych kryteriów wyboru operacji odpowiada Biuro LGD. Dyrektor biura przedstawia Zarządowi propozycje aktualizacji po uwzględnieniu wszystkich uwag, następnie Zarząd podejmuje uchwałę o przyjęciu lub odrzuceniu propozycji zmian.

8. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.
9. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji Zarząd LGD zgłasza zmiany do Instytucji Zarządzającej – Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
10. W przypadku zgłoszenia przez Instytucję Zarządzającą uwag do zgłoszonych zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji, LGD zobowiązana jest do uwzględnienia zgłoszonych uwag i ponownego ich przedłożenia Samorządowi Województwa w wymaganym terminie.
11. Po pisemnej akceptacji zmian przez Instytucję Zarządzającą, zatwierdzenie nowych kryteriów wymaga podjęcia uchwały Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.
12. Lokalne kryteria wyboru operacji w brzmieniu uwzględniającym wprowadzone zmiany będą obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian przez Walne Zebranie Członków.
13. W wyjątkowych przypadkach dopuszcza się możliwość zatwierdzenia zmian w lokalnych kryteriach wyboru operacji przez Walne Zebranie Członków przed uzyskaniem pisemnej akceptacji Instytucji Zarządzającej. W takim przypadku Uchwała wejdzie w życie z chwilą uzyskania akceptacji Instytucji Zarządzającej.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktów dla wszystkich przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR oraz wskazuje harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników rezultatu dla poszczególnych celów szczegółowych ujętych w LSR.

Szczegółowy harmonogram realizacji planu działania stanowi załącznik nr XX do niniejszej LSR. W ramach wykazanego planu wskazano poszczególne przedsięwzięcia, wskaźniki produktu i rezultatu dla celów szczegółowych 1.1, 1.2 i 1.3. W ramach analizy zaplanowano osiągnięcie wskaźników w śródkresach w roku 2018 (min. 35% całościowej wartości wskaźników) oraz roku 2021 (min. 50% wartości docelowej wskaźników). Niniejszy LSR jest finansowana ze środków EFS w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Działanie 11.1 – WŁĄCZENIE SPOŁECZNE NA OBSZARACH OBJĘTYCH LSR, w związku z powyższym przy doborze wskaźników kierowano się zapisami SZOOP RPO WK-P, ujmując wskaźniki tam ujęte jako wskaźniki LSR odnoszące się do obszaru LSR.

Wykazane wartości realizacji wskaźników w poszczególnych śródkresach (2018 r. i 2021 r.), są minimalnym poziomem osiągnięcia wskaźnika dla danego okresu. Założeniem LGD jest realizacja wskaźników na poziomie wyższym, starając się na równomierną realizację wskaźników w ramach całego okresu 2016-2023 r.

Rozdział VIII Budżet LSR

Lokalna Strategia Rozwoju finansowana będzie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Na ten cel planuje się przeznaczyć 1 388 418,16 euro dofinansowania z EFS i wkład własny.

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe RPO WKP - EFS (PLN)	Razem EFSI
Realizacja LSR	5 553 672,64	5 553 672,64
Koszty bieżące i działania animacyjne	1 388 418,16	1 388 418,16
Razem	6 942 090,80	6 942 090,80

Z uwagi na przeprowadzoną diagnozę i skalę problemów na obszarze LSR 33% środków z LSR planuje się przeznaczyć na realizację przedsięwzięć w ramach celu 2, 50% na realizację przedsięwzięć w ramach celu 2 oraz 16% na realizację przedsięwzięć w ramach celu 3.

Rozdział IX Plan komunikacji

Plan komunikacji stanowi załącznik do LSR. Istotą Planu jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków LGD. Plan ten określa główne cele działań komunikacyjnych, odpowiednie środki przekazu, a także identyfikuje adresatów poszczególnych działań (tzw. grupy docelowe). Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych zgodnie z rozdziałem I oraz III. Cele, jakie postawione zostały przed działaniami komunikacyjnymi mają wpłynąć na pozytywną ocenę transparentności działań LGD oraz w sposób dwukierunkowy wpływać na ewentualne korekty organizacyjne i merytoryczne.

Przewiduje się następujące filary dla planu komunikacji:

- kampanie informacyjno-promocyjne
- działania informacyjne
- działania szkoleniowe (edukacyjne)
- działania mające na celu zbieranie informacji zwrotnej od odbiorców LSR i innych interesariuszy, w tym ewaluacja

Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- informowanie beneficjentów o możliwościach pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie tworzenia i realizacji projektów
- aktywizacja grup defaworyzowanych i środowisk działających na ich rzecz
- integracja i aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o współpracę trzech sektorów (publicznego, społecznego, prywatnego) oraz mieszkańców
- budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR
- prezentacja efektów wdrażania LSR

Wskaźnikami Planu komunikacji są: liczba informacji prasie lokalnej, liczba informacji na stronach internetowych i portalach społecznościowych, liczba ogłoszeń na tablicach, liczba plakatów, liczba newsletterów, liczba ulotek, liczba eventów podczas których zaprezentowana będzie LGD, liczba informacji radiowych, liczba spotkań informacyjnych, liczba warsztatów, liczba materiałów informacyjno-promocyjnych.

Rozdział X Zintegrowanie

Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami LSR i wykazanie ich spójności

Instytucja funkcjonująca w realiach społecznych nie pozostaje w oderwaniu od kierunków wyznaczanych przez dokumenty strategiczne ją kształtujące. Ta zależność w konsekwencji oznacza, iż każda kolejna inicjatywa, powinna być konfrontowana z założeniami planów strategicznych określonych na poziomie dla siebie właściwym: krajowym, regionalnym czy też lokalnym. Powyższe podejście jest odzwierciedleniem wspólnotowej zasady komplementarności, która została zdefiniowana w art. 9 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego Rozporządzenie (WE)1260/1999: „Fundusze zapewniają pomoc, która uzupełnia działania krajowe, w tym działania na poziomie regionalnym i lokalnym, włączając do nich priorytety Wspólnoty”. W poszukiwaniu komplementarności założeń LSR dokonano analizy dokumentów strategicznych w tym zakresie w trzech wymiarach: krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Poziom krajowy – zakres komplementarności

1. STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 - AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO, KONKURENCYJNA GOSPODARKA, SPRAWNE PAŃSTWO (SRK 2020)

Spójne z LSR zadania w Strategii Rozwoju Kraju 2020 zostały ujęte głównie w rozdziałach dotyczących: A) Rozwoju kapitału społecznego, B) Zwiększania aktywności zawodowej - m.in. przygotowanie i wdrożenie kompleksowych rozwiązań zapewniających lepszy start zawodowy młodych ludzi wchodzących na rynek pracy, C) Poprawy jakości kapitału ludzkiego, D) Zagadnień dotyczących: produktywności gospodarki, kadr, mobilności zawodowej i przestrzennej, wykorzystania technologii cyfrowych, przeciwdziałaniu ubóstwu.

2. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO 2020

Pełną zgodność proponowanych działań LSR Bydgoskiej Lokalnej Grupy Działania „Dwie Rzeki”, wykazuje z dokumentem Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL). SRKL opiera się na koncepcji budowania kapitału ludzkiego w pięciu obszarach: wzrost zatrudnienia, wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

3. PERSPEKTYWA UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

Zgodność niniejszego LSR z tym dokumentem dotyczy min. obszarów w ramach Celów Priorytetowych takich jak: CEL 4: Kształcenie i szkolenie dopasowane do potrzeb zrównoważonej gospodarki, zmian na rynku pracy i potrzeb społecznych oraz CEL 5: Środowisko pracy i zaangażowania społecznego sprzyjające upowszechnieniu uczenia się dorosłych:

4. PROGRAM OPERACYJNY WIEDZA, EDUKACJA, ROZWÓJ

Strategia jest spójna z wszystkimi celami tematycznymi PO WER min: wsparcie zatrudnienia i mobilności pracowników, umacnianie potencjału instytucjonalnego oraz skuteczności administracji publicznej, inwestycje w edukację, umiejętności i naukę przez całe życie, wsparcie włączenia społecznego i walczenie z ubóstwem. Ponadto bezpośrednio wpisuje się w:

Os priorytetowa I. Osoby młode na rynku pracy - w ramach LSR przewidziano zgodnie z I osią działania i cele do realizacji tj.: wsparcie ludzi młodych do 30 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu poprzez m.in. pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, rozwój praktycznych form kształcenia, wsparcie przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Os priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji - w ramach LSR przewidziano zgodnie z II osią działania i cele do realizacji tj.: działania wspierające rozwój przedsiębiorstw i ich pracowników, poprawa jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz zwiększenie ich szans na zatrudnienie, rozwój ekonomii społecznej, podnoszenie jakości systemu oświaty i rozwój edukacji, wspieranie współpracy instytucji rynku pracy z podmiotami III sektora.

Poziom regionalny – zakres komplementarności

1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020 – PLAN MODERNIZACJI 2020+

Ten najważniejszy dokument strategiczny realizacji polityki regionalnej w woj. Kujawsko- Pomorskim wskazuje cztery priorytety rozwoju województwa do roku 2020 (konkurencyjna gospodarka, modernizacja przestrzeni wsi i miast, silna metropolia, nowoczesne społeczeństwo). Cel strategiczny „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” zawiera katalog działań w całości zbieżnymi z inicjatywami określonymi w LSR . Wyraźnie spójność przejawia się w proponowanych w Strategii Rozwoju Województwa i LSR kierunkach działań tj: 1. Wzmacnianie relacji i więzi społecznych; 2. Promocja aktywności społecznej, samorozwoju i idei kształcenia przez całe życie. 3. Kreowanie lokalnych liderów w dziedzinie społecznej i gospodarczej; 4.Kształtowanie więzi międzypokoleniowej jako podstawy solidarności wszystkich pokoleń; 5.Tworzenie warunków rozwoju społecznego osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i niesamodzielnych

Planowane działania Bydgoskiej LGD wpisują się także w Cel strategiczny: Tożsamość i dziedzictwo. Zbieżność LSR dotyczy realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej –na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). W tym kształcie Lokalna Strategia Rozwoju wpisuje się w planowane na poziomie województwa działania istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego.

2. REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020 - STRATEGIA NA RZECZ ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI

Spójność przejawia się przede wszystkim w Celu strategicznym I – Ukształtowanie innowacyjnych i kreatywnych postaw społeczności regionu (Cel operacyjny I.1. Rozwój innowacyjnej edukacji, Cel operacyjny I.2. Rozwój kształcenia kadr dla innowacyjnej gospodarki). W celu strategicznym: „ukształtowanie innowacyjnych i kreatywnych postaw społeczności regionu” priorytetem jest odpowiednie rozwinięcie obszaru kształcenia. Ma to na celu budowę innowacyjnej edukacji, obejmującej wszystkie poziomy, począwszy od podstawowego, poprzez edukację gimnazjalną, ponadgimnazjalną, zawodową i ogólną, aż po kształcenia na poziomie wyższym. Oba więc porównywane dokumenty strategiczne wychodzą z tożsamego celu: Rozwój społeczeństwa w danym regionie to także dodatkowe formy kształcenia mieszkańców, wzmacnianie ich atrakcyjności zawodowej i społecznej na rynku pracy.

3. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

RPO WK-P 2014-2020 przewiduje inwestycje o charakterze infrastrukturalnym oraz działania o charakterze społecznym. Bezpośrednio Strategia Bydgoskiej LDG wpisuje się w osie (w nawiasie wskazano kategorie działań spójne z Strategią Bydgoskiej Lokalnej Grupy Działania):

Os priorytetowa 6. Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - Działania w ramach LSR są komplementarne wobec działań infrastrukturalnych przewidzianych w ramach tej osi i dotyczących min.: wzrostu ilości miejsc w żłobkach, przedszkolach i innych placówkach opieki nad dziećmi, rozwoju infrastruktury szkolnictwa zawodowego, m.in. poprzez modernizację warsztatów szkolnych, inwestycje w budownictwo socjalne oraz chronione, rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich.

Os priorytetowa 8. Aktywni na rynku pracy: (działania wspierające powrót na rynek pracy i poprawę warunków życia i pracy osób w wieku 50+, wspieranie procesów restrukturyzacyjnych w firmach)

Os priorytetowa 9. Solidarne społeczeństwo: (działania prowadzące do aktywizacji społeczno-zawodowej osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem, rozwój ekonomii społecznej, dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych).

Os priorytetowa 10. Innowacyjna edukacja: (edukacja ukierunkowana na rozwijanie kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej, wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym niepełnosprawnych, nacisk rozwoju szkolnictwa zawodowego, organizacja staży i praktyk zawodowych).

Os priorytetowa 11. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność: działania o charakterze środowiskowym – takich jak tworzenie klubów: samopomocy, młodzieżowych i pracy oraz świetlic środowiskowych. (w ramach działania możliwe będą tylko inicjatywy wpisane do LSR)

Pośrednio LSR będzie wpisywał się w założenia:

Poziom lokalny – zakres komplementarności

1. STRATEGIA ROZWOJU BYDGOSZCZY DO 2030

Lokalna Strategia Rozwoju wykazuje pełną zgodność ze Strategią Rozwoju Bydgoszczy do 2030 roku przede wszystkim w zakresie:

Cel strategiczny 1, 2, 4. Cele Strategii LSR są w całości spójne z wymienionymi w programie celami operacyjnymi tak w zakresie ogólnych kierunków jak i planowanych przedsięwzięć i zadań do zrealizowania w ich ramach.

2. STRATEGIA ROZWOJU BYDGOSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO / STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH DLA BYDGOSKO-TORUŃSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Z dokumentami opracowanymi przez Zespół Sektora Publicznego Deloitte Business Consulting S.A strategia LSR pokrywa się w zakresie celów strategicznych i operacyjnych (BTOF) takich jak: 4.4.1. Gospodarka i rynek pracy, 4.4.3. Edukacja, 4.4.4. Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego

Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Jednym z czynników potencjalnie wpływających na kształt strategii integracji jest bliskość organizacyjna na poziomie nie tylko celów działalności (lub zadań statutowych) ale podobieństwo wewnętrznych i zewnętrznych walorów organizacyjnych łączących się instytucji. Wśród czynników, które mogą mieć realny wpływ na przebieg procesu integracji sektorowej oraz jej zasięg oraz dynamikę należy wymienić bliskość:

- organizacyjną – podobieństwo wewnętrznych i zewnętrznych warunków organizacyjnych (podobna decyzyjność, struktura),
- geograficzną – niewielka odległość przestrzenna lub czasowa (poziom osiedla, dzielnicy),
- poznawczą – zbieżność baz wiedzy, baz referencyjnych, dostęp do grup docelowych (np. instytucje rynku pracy)
- instytucjonalną – funkcjonowanie w takim samym otoczeniu instytucjonalnym (np. sektor publiczny, MSP)

Budowa Partnerstwa Sektorowego LGD była poprzedzona taką właśnie analizą poziomu mezostrukturalnego instytucji i podmiotów gospodarczych. Odrębną sprawą jest wątek integracji Partnerstw (przyczynek). Wśród tematycznych wątków kompleksowej realizacji przedsięwzięć można wymienić:

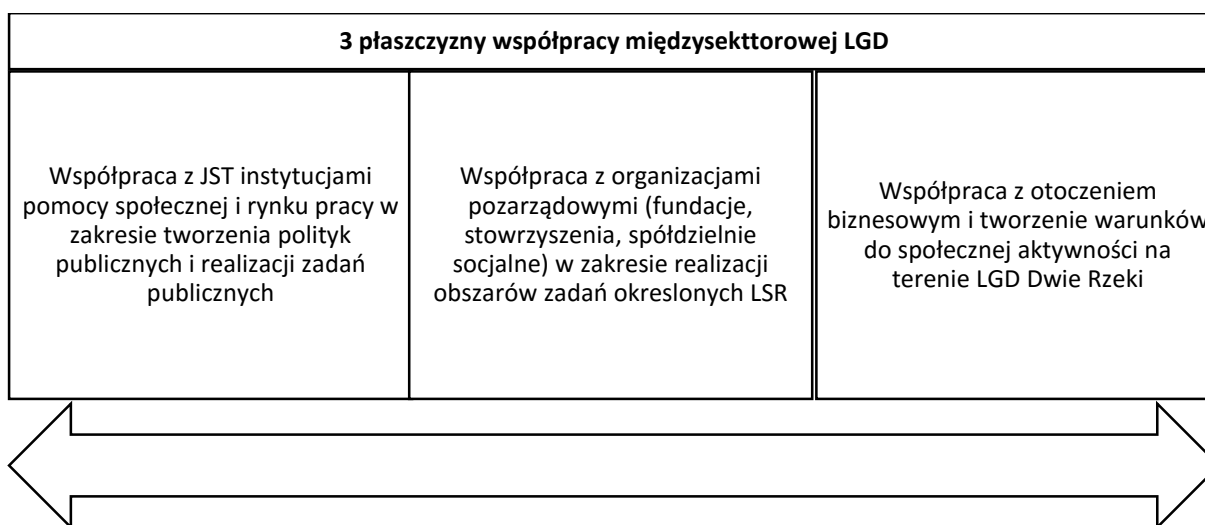
a) partnerstwa publiczno-prywatne (PPP) – to umowa instytucji publicznej i organizacji prywatnej, zawarta w celu zrealizowania określonego przedsięwzięcia ze sfery zadań publicznych.

b) partnerstwa projektowe – cele partnerstwa są ściśle określone w projekcie. Projekty kooperacji powinny być ukierunkowane na takie obszary kluczowe dla sektora gospodarki jak:

- tworzenie warunków sprzyjających podnoszeniu zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych,
- dalsze doskonalenie, bądź zmianę kwalifikacji zawodowych w formie szkoleń, kursów i praktyk oraz zdobycia doświadczeń zawodowych w miejscu pracy.
- rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia, obejmując m.in. doradztwo, szkolenia oraz usługi finansowo – prawne adresowane do osób pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą

c) partnerstwa branżowe/sektorowe – to platforma porozumienia organizacji/instytucji prowadzących zbliżoną działalność.

d) partnerstwa lokalne/trójsektorowe – to porozumienie instytucji publicznych, przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych, które chcą wspólnie działać na rzecz swojego regionu, osiedla, gminy, powiatu.

Osoby mogące wspierać integrację sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć to np. :

- - właściciel przedsiębiorstwa / osoba odpowiedzialna za politykę CSR przedsiębiorstwa
- - lider młodzieżowy
- - psycholog PPP / pedagog / nauczyciel ze szkoły, zespołu szkół,

- - pośrednik pracy lub przedstawiciel agencji zatrudnienia,
- - lokalny ekspert ekonomii społecznej,
- - lokalny lider, przedstawiciel innych stowarzyszeń, fundacji, grup samopomocowych,
- - przedstawiciel domu kultury, klubu sportowego,
- - ksiądz lub przedstawiciel parafii

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Rozdział wskazuje kryteria, narzędzia oraz podmioty odpowiedzialne za planowaną realizację procesu monitoringu i ewaluacji wdrażania LSR oraz funkcjonowania Stowarzyszenia LGD „Dwie rzeki”. Kluczowymi kwestiami w aspekcie prowadzonej ewaluacji i monitoringu będzie stałe podnoszenie jakości i efektywności działań mających na celu wdrożenie LSR, której prawidłowa realizacja będzie gwarantem sprawnego wydatkowania środków publicznych oraz możliwość reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD. Procesowi oceny podlegać będą:

- **główne elementy funkcjonowania LGD** w aspekcie finansowym, rzeczowym i społecznym – badanie i analizowanie podejmowanych przez LGD działań, w tym sposób funkcjonowania stowarzyszenia: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej.
- **stan realizacji LSR** - LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, jakości stosowanych kryteriów wyborów i procedur, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania, w tym prawidłowego przebiegu realizowanych przez beneficjentów działań, będących efektem wdrażania strategii.

Monitoring jako proces ciągły i systematyczny, realizowany będzie na bieżąco. Podmiotem odpowiedzialnym za przeprowadzenia działań monitorujących będzie Biuro LGD. Proces monitoringu obejmie gromadzenie i analizowanie informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, poprzez: analizę stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności strategii, monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji oraz monitorowaniu wydatkowanych środków na poszczególne operacje i działania własne LGD. Monitoringiem w szczególności objęte zostaną następujące elementy: wydatkowanie środków na poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR, poziom osiągnięcia założeń w zakresie realizacji planu komunikacji, prawidłowość realizacji harmonogramu konkursów oraz poziom realizacji LSR na podstawie mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników celów LSR. Zaplanowane narzędzia i procedury prowadzonego monitoringu prezentuje tabela nr 1. W ramach monitoringu gromadzone będą dane finansowe (zwłaszcza stan realizacji budżetu) oraz rzeczowe (przede wszystkim stan realizacji wskaźników LSR). Informacje uzyskane w procesie monitoringu dostarczyć mają wiedzy o aktualnych danych co do postępów w realizacji strategii, szczególnie pod kątem ich efektywności i racjonalności.

Ewaluacja objęte zostaną zarówno elementy funkcjonowania LGD, jak i elementy wdrażania LSR. Ze względu na wieloletni proces realizacji LSR wdrożony zostanie etapowy proces ewaluacji w cyklach rocznych w przypadku oceny elementów funkcjonowania LSR i w dwuletnich w przypadku oceny elementów funkcjonowania LGD. Ewaluacja LSR dostarczać będzie rzetelnych i użytecznych informacji, które będą następnie wykorzystane w procedurze aktualizacji dokumentu oraz procesie decyzyjnym i przy współpracy podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii. Realizacja procesu ewaluacji odbywać będzie się z zastosowaniem kluczowych kryteriów, tzn.:

- trafność – ocena stopnia, w jakim przyjęte cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom beneficjentów;
- efektywność – ocena poziomu gospodarności, czyli stosunek poniesionych nakładów do efektów;
- skuteczność – ocena stopnia osiągniętych celów;
- użyteczność – ocena stopnia zaspokojenia potrzeb beneficjentów;
- trwałości – ocena możliwości wpływu realizowanych działań poza kończeniu finansowania.

Ewaluacja będzie miała charakter:

- **Ewaluacji ex-ante** - ocena operacji będących dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji - forma tej oceny polega na uzasadnieniu spodziewanych rezultatów oraz jego ocenę pod kątem osiągania wpływu na LSR w stosunku do planowanego przedsięwzięcia – tą formę ewaluacji zrealizowano na etapie diagnozowania potrzeb, problemów i potencjału społeczności lokalnej obszaru LSR, przy wykorzystaniu badań własnych, danych zastanych, a przede wszystkim partycypacyjnych metod konsultacji.
- **Ewaluacji on-going** - ocena dotycząca działań już zrealizowanych w minionym okresie, ale nadal w trakcie wdrażania założeń LSR – ewaluacja ta będzie wykonywana punktowo w trzech okresach realizacji LSR. Szczegółowe narzędzia ewaluacji wdrażania LSR obejmuje tabela numer 2. Ewaluacja obejmie również ocenę jakości funkcjonowania LGD i jego wszystkich organów LGD, a także działalności biura LGD. Szczegółowe narzędzia ewaluacji funkcjonowania LGD obejmuje tabela numer 3.

- **Ewaluacji ex-post** – po zakończeniu podejmowanych działań, celem określenia trwałości efektów oraz wydajności realizowanej interwencji.

Strategia zakłada **zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację procesu ewaluacji**. Metody partycypacyjne wdrożono już na poziomie tworzenia strategii, poprzez włączenie społeczności lokalnej w każdy kluczowy etap opracowywania LSR, w tym ewaluacji ex –ante, czyli oceny działań będących dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Ewaluacja on – going i ex post przewiduje badania także opinii beneficjentów, uczestników projektów oraz społeczności lokalnej obszaru LSR, poprzez realizację spotkań i warsztatów, ankiet szkoleniowych, badania opinii klientów on-line oraz analizę sprawozdań z realizacji.

Wyniki płynące z ewaluacji oraz analizy danych monitoringowych wykorzystane zostaną do:

- 1) Informowania społeczności lokalnej i pozostałych interesariuszy o stopniu osiągnięcia zaplanowanych celów i wskaźników, wykorzystania środków finansowych, efektach realizacji LSR;
- 2) Procedury aktualizacji strategii. W przypadku, gdy analiza danych monitoringowych i ewaluacja wykażą opóźnienia w procesie wdrażania, pojawienie się problemów i barier wymagających interwencji, stanowić to będzie podstawę i uzasadnienie do uruchomienia procedury aktualizacji strategii. Aktualizacja ta dotyczyć może jednego (np. kryteriów wyboru operacji) lub kilku elementów (np. wskaźników, budżetu) strategii.

Co do zasady monitoring i ewaluację prowadzić będzie LGD we własnym zakresie.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przeprowadzona została analiza LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Realizacja LSR nie spełnia przesłanek, które nakazują przygotowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Wykaz wykorzystanej literatury

Literatura i opracowania:

- 1) Adamiak P., Charycka B., Gumkowska M. "Polskie organizacje pozarządowe 2015. Kondycja sektora organizacji pozarządowych 2015", Warszawa 2015.
- 2) Analiza sektora outsourcingu usług biznesowych (BPO) w województwie kujawsko-pomorskim i możliwości jego rozwoju, COIE w Toruniu 2013
- 3) Atlas Ekonomii Społecznej www.kpoves.org.pl Ocena trafności, skuteczności, efektywności i trwałości działań podejmowanych w projektach promocyjno-informacyjnych realizowanych w ramach Poddziałania 8.1.3 PO KL w województwie kujawsko-pomorskim, ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.
- 4) Badane przedsiębiorstw oraz instytucji otoczenia biznesu. Współpraca na rzecz budowania zdolności innowacyjnych przedsiębiorstw w regionie kujawsko-pomorskim, TARR 2012
- 5) Badanie podmiotów gospodarczych województwa kujawsko-pomorskiego założonych przez osoby bezrobotne w latach 2010-2013, WUP w Toruniu 2015
- 6) Biuletyn Statystyczny. Ochrona zdrowia w województwie kujawsko-pomorskim w 2014 roku
- 7) Boć J., Blicharz J. (red.), Prawna działalność instytucji społeczeństwa obywatelskiego, Wrocław 2009.
- 8) Gądecki J., Kanabaj K., Kucz M., "Diagnoza NGO 2014. Badanie kondycji trzeciego sektora i sytuacji wolontariatu w województwie kujawsko-pomorskim", Toruń 2015.
- 9) Goś-Wójcicka K (red.), Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 roku, Warszawa 2014. i o wolontariacie (Dz.U. 2014 poz. 1118).
- 10) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (2014)
- 11) Kryńska, Kwiatkowski, (2013). Podstawy wiedzy o rynku pracy. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- 12) Leś E. (red.), Analiza porównawcza modeli współpracy administracji publicznej
- 13) Leś. E., Organizacje non profit w nowej polityce społecznej w Polsce na tle europejskim, Warszawa 2013.
- 14) Łuc, Remigiusz (2009). Wybrane aspekty regulacji rynku pracy a ich wpływ na poziom bezrobocia. Zeszyty Naukowe UE w Krakowie, 806, s. 34-36
- 15) Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, www.ozrss.pl
- 16) Opracowanie Bydgoskiego Klastra Przemysłowego.
- 17) Pietrzyk-Reeves D., Idea społeczeństwa obywatelskiego. Współczesna debata i jej źródła, Toruń 2012.
- 18) Plan działań na rzecz rozwoju gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego poz. 1393).
- 19) Program strategiczny gospodarka i rynek pracy ZIT, Deloitte 2014.
- 20) Program współpracy Miasta Bydgoszczy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w roku 2016 przyjęty uchwałą Nr XXI/356/15 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 listopada 2015 r.
- 21) Raport Desk Research na temat profilu dojrzałego konsumenta realizowanego w ramach projektu "MMP dostawcą usług dla osób starszych" (Wrocław 2013),
- 22) Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2014, Bank Pekao
- 23) Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
- 24) Roczny program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego
- 25) Strategia Kujawsko-Pomorskiego Klastra Pojazdów Szynowych
- 26) Strategia Rozwoju Bydgoskiego Klastra Informatycznego na lata 2014-2020
- 27) Strategia rozwoju Bydgoszczy do 2030 roku przyjęta uchwałą nr XLVIII/1045/13 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 27 listopada 2013 roku.
- 28) Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 - Plan modernizacji 2020+ przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r.
- 29) Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, Warszawa, 2014
- 30) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015 poz. 378).
- 31) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego
- 32) Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. 2016 r. poz. 40).
- 33) Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 2015 r.)
- 34) Wieloletni program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020 przyjęty uchwałą nr XIV/290/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 listopada 2015 roku

Rejestry, wykazy:

- 1) Rejestr klubów sportowych działających w formie stowarzyszenia, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej prowadzony przez Miasto Bydgoszcz
- 2) Rejestr uczniowskich klubów sportowych prowadzony przez Miasto Bydgoszcz
- 3) Wykaz organizacji pożytku publicznego uprawnionych do otrzymania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w roku 2016 prowadzony przez Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
- 4) Baza danych organizacji pozarządowych prowadzona przez Stowarzyszenie Klon/Jawor
- 5) Ban Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
- 6) Wykaz zakładów pracy chronionej i spółdzielni inwalidów z 2015 r. www.bip.bydgoszcz.uw.gov.pl

- 7) Dane uzyskane od Działu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych MOPS w Bydgoszczy
- 8) Dane uzyskane od SOSW nr 1 oraz SOSW nr 2 w grudniu 2015 r.
- 9) „Barometr zawodów” jest prognozą zapotrzebowania na pracowników w 2016 r. Badanie zostało przeprowadzone przez ekspertów na przełomie III i IV kwartału 2015 r.

Procedura aktualizacji LSR

Celem procedury jest ustalenie zasad dostosowywania zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju do zmieniających się wymogów prawnych, aktualizacja danych dotyczących obszaru oraz korekta zapisów wynikająca z ewaluacji wdrażania LSR

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD, pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy w zakresie komunikacji interpersonalnej, wiedzy z zakresu procedur itp.). Dodatkowe informacje o efektach LSR zbierane będą od potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, aktualizacji kryteriów wyboru operacji, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną środki zaradcze wskazane w niniejszej procedurze.

Ponieważ LSR będzie wdrażana w latach 2016-2023, konieczne jest wyznaczenie przeglądów śródkresowych LSR. W okresie tym na obszarze LGD mogą zachodzić szerokie zmiany społeczno-gospodarcze wynikające z szeregu niezależnych od LGD czynników.

W proces aktualizacji LSR zaangażowane zostaną:

- Członkowie lokalnej grupy działania
- Mieszkańcy obszaru LGD
- Partnerzy społeczni, gospodarczy i przedstawiciele sektora publicznego
- Beneficjenci
- Biuro LGD
- Ciała statutowe LGD

W związku z tym, zrealizowane zostaną dwa przeglądy śródkresowe, które mogą zakończyć się koniecznością aktualizacji LSR.

Przegląd 1 – ostatni kwartał 2018 r.

Przegląd 2 – ostatni kwartał 2021 r.

Podczas dokonywania aktualizacji LSR dopuszcza się możliwość przesunięcia środków finansowych między poszczególnymi przedsięwzięciami, jeśli potrzeba ta będzie wynikać bezpośrednio z zebranych informacji i przeprowadzonych na ich podstawie analiz przez zespół ds. aktualizacji LSR.

Procedura przedstawia schemat działań wymaganych przy dokonywaniu zmian w LSR oraz formularze niezbędne do przyjęcia zmian przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

1. Wnioski dotyczące aktualizacji LSR składane są do biura LGD na odpowiednim formularzu (załącznik nr 1 do P5), który należy wysłać pocztą tradycyjną, elektroniczną lub złożyć osobiście.
2. Zarząd Stowarzyszenia (we współpracy z pracownikami biura LGD) sprawdza wnioski pod względem formalnym i merytorycznym, a następnie w przypadku akceptacji zmian, podejmuje uchwałę o przystąpieniu do aktualizacji strategii. Zakres zmian dokonywanych w LSR może być podyktowany zmianą obowiązujących przepisów prawa oraz innymi czynnikami mającymi wpływ na realizację LSR, w granicach obowiązującego prawa i wytycznych.
3. Biuro LGD informuje społeczność lokalną o przystąpieniu do procesu aktualizacji LSR poprzez wywieszenie na stronie internetowej uchwały Zarządu LGD o przystąpieniu do aktualizacji LSR. Wszystkie osoby oraz instytucje z obszaru LSR i działające na obszarze LSR, a także członkowie LGD mają prawo do wniesienia uwag do aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w terminie 21 dni licząc od dnia przekazania uchwały do publicznej wiadomości (strona internetowa LGD).
4. Po zgłoszeniu uwag do proponowanych zmian do LSR Zarząd Stowarzyszenia organizuje otwarte spotkanie z zainteresowanymi mieszkańcami i podmiotami. Informacje o spotkaniu przekazuje do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD. Celem spotkania będzie omówienie zgłoszonych uwag do strategii oraz omówienia propozycji zmian.
5. Za zebranie i opracowanie propozycji zmian do LSR odpowiada Biuro LGD. Pracownik biura przedstawia Zarządowi złożone propozycje aktualizacji LSR po uwzględnieniu wszystkich uwag, następnie Zarząd podejmuje uchwałę o przyjęciu lub odrzuceniu propozycji zmian LSR.
6. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.
7. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zmian w LSR Zarząd LGD zgłasza zmiany do Instytucji Zarządzającej – Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
8. W przypadku zgłoszenia przez Instytucję Zarządzającą uwag do zgłoszonych zmian w LSR, LGD zobowiązana jest do uwzględnienia zgłoszonych uwag i ponownego ich przedłożenia Samorządowi Województwa w wymaganym terminie.
9. Po pisemnej akceptacji zmian przez Instytucję Zarządzającą, zatwierdzenie nowej LSR wymaga podjęcia uchwały Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.
10. Zapisy LSR w brzmieniu uwzględniającym wprowadzone zmiany będą obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian przez Walne Zebranie Członków.

W wyjątkowych przypadkach dopuszcza się możliwość zatwierdzenia zmian w LSR przez Walne Zebranie Członków przed uzyskaniem pisemnej akceptacji Instytucji Zarządzającej. W takim przypadku Uchwała wejdzie w życie z chwilą uzyskania akceptacji Instytucji Zarządzającej.

Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu wskazujące m.in.:

a) elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegały ewaluacji

Elementy poddane badaniu – w zakresie funkcjonowania LGD	Wykonawca badania	Źródło danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Plan komunikacyjny	Biuro LGD, Zarząd LGD (ocena własna)	Badania ankietowe w trakcie szkoleń i warsztatów w korelacji z listami wybranych projektów oraz pozostałe dokumenty wynikające z realizacji Planu komunikacyjnego (wydruk ze strony internetowej, listy obecności, pojedyncze egzemplarze materiałów informacyjno-promocyjnych, wydruk newsletterów, kopie artykułów w prasie lokalnej i inne).	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena stopnia realizacji Planu Komunikacyjnego oraz jego wpływu na wdrażanie LSR, oraz określenie dziedziny, w których Plan komunikacyjny powinien zostać ulepszony. Stopień satysfakcji uczestników z jakości prowadzonych działań - analiza skuteczności prowadzonych działań w kontekście uzyskanego wsparcia przez osoby korzystające z usług szkoleniowych LGD.
Funkcjonowanie Biura oraz skuteczność promocji, doradztwa i aktywizacji społeczności lokalnej	Zarząd LGD	Opinia Prezesa Zarządu, ankiety szkoleniowe, karty doradztwa indywidualnego, ankiety on – line, Sprawozdania z realizacji projektów własnych oraz funkcjonowania i aktywizacji	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena poprawności działalności biura, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR oraz zadań biura. (rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie, realizacja LSR zgodnie z harmonogramem, inicjatywa, uczestnictwo w posiedzeniach, przestrzeganie regulaminu, jakość świadczonych usług) Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach aktywizacji LSR i projektów własnych – skuteczność animacji społeczności i projektów własnych.
Funkcjonowanie Zarządu	Komisja Rewizyjna LGD, Walne Zebranie Członków (ocena własna)	Sprawozdanie Zarządu z działalności / opinia Komisji Rewizyjnej, Walne Zebranie Członków anonimowe ankiety.	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena pracy członków zarządu, aktywność i udział w posiedzeniach, zaangażowanie w realizację zadań oraz wpływ na lokalną społeczność.
Budżet LGD	Biuro LGD (ocena własna)	Wewnętrzne rejestry danych LGD.	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne cele i przedsięwzięcia.

b) elementy wdrażania LSR, które będą podlegały ewaluacji

Elementy poddane badaniu – w zakresie wdrażania LSR	Wykonawca badania	Źródło danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji	Biuro LGD (ocena własna),	Dane z ankiet monitorujących Beneficjentów/Sprawozdanie z	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w	Ocena celowości, trwałości, skuteczności i trafności założeń realizowanych w

wskaźników / Plan działania	Zarząd LGD	realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu.	latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	ramach LSR. Procentowy oraz ilościowy stopień realizacji poszczególnych celów i wskaźników założonych w LSR.
Harmonogram rzeczowo - finansowy LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Wewnętrzne rejestry danych LGD.	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR
Jakość stosowanych procedur wyboru i kryteria wyboru operacji stosowanych przez LGD	Biuro LGD, Zarząd (ocena własna)	Wspólna analiza przeprowadzona przez organy LGD i pracowników biura w oparciu o doświadczenie z przeprowadzonych naborów, karty oceny, analizy złożonych protestów, ankiet beneficjentów w zakresie oceny procedur i kryteriów.	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena wpływu obowiązujących kryteriów na realizację wskaźników LSR, poprzez ocenę złożonych protestów po zakończeniu całości procedury – ilość zasadnych i niezasadnych protestów i przyczyn ich złożenia przez beneficjentów, postrzeganie w zakresie przejrzystości i czytelności procedury dla beneficjentów. Analiza rozbieżności w kartach ocen członków rady.

c) elementy, które LGD zamierza monitorować

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródło danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Poziom realizacji rzeczowej LSR w odniesieniu do mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników celów LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Dane z ankiet monitorujących i rozmowy bezpośrednie z beneficjentami/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Wizytacje na miejscu realizacji operacji.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, po zakończeniu operacji lub grantu	Stopień realizacji wskaźników określonych w LSR
Stopień realizacji harmonogramu ogłaszanych konkursów	Biuro LGD (ocena własna)	Zestawienia ogłaszanych konkursów – baza danych Biura LGD.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, kwartalnie	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażania w ramach LSR
Budżet LSR - wydatkowanie środków na poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Wewnętrzne rejestry danych LGD, dane księgowe, sprawozdania finansowe z przeprowadzonych grantów i operacji.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, kwartalnie	Systematyczna obserwacja stopnia wykorzystania środków finansowych, realizacji budżetu LSR. Weryfikowanie czy środki LSR wydatkowane są zgodnie z przeznaczeniem. Dotyczyć to będzie operacji i grantów.
Zainteresowanie stroną internetową LGD	Biuro LGD (ocena własna)	Licznik odwiedzin strony internetowej, statystyki administratora strony.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, kwartalnie	Skuteczność przekazywania/uzyskiwania informacji na temat działalności LGD mierzona liczbą odwiedzających i zamieszczanych materiałów www.lgd.bydgoszcz.pl .
Poziom osiągnięcia założeń Planu Komunikacji	Biuro LGD (ocena własna)	Analiza ankiet ze szkoleń i warsztatów, analiza wywiadów bezpośrednich podczas spotkań, opinie beneficjentów, raporty z rozmów z mieszkańcami na otwartych spotkaniach.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, kwartalnie	Poprawność realizacji zaplanowanych celów i zadań komunikacyjnych, efekty działań komunikacyjnych, szczególnie stopień satysfakcji uczestników z jakości prowadzonych

				działań szkoleniowych i warsztatowych.
--	--	--	--	--

d) kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR

Realizacja procesu ewaluacji odbywać będzie się z zastosowaniem kluczowych kryteriów, tzn.:

- trafność – ocena stopnia, w jakim przyjęte cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom beneficjentów;
- efektywność – ocena poziomu gospodarności, czyli stosunek poniesionych nakładów do efektów;
- skuteczność – ocena stopnia osiągniętych celów;
- użyteczność – ocena stopnia zaspokojenia potrzeb beneficjentów;
- trwałości – ocena możliwości wpływu realizowanych działań poza kończeniu finansowania.

Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu.

CEL OGÓLNY Nr 1.0 Wsparcie, do 31.12.2023, mieszkańców Miasta Bydgoszczy, objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w zakresie włączenia społecznego.	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Podział anie/ zakres Program u	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN			
Cel szczegółowy 1.1												RPO WK-P 2014-2020			
Podniesienie, do 31.12.2023 r aktywności społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.															
Przedsięwzięcie 1.1.1 - Działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym w formach realizujących Lokalny Program Rewitalizacji - m.in. kursy, szkolenia, poradnictwo, wsparcie psychologiczne, w formach grupowych i indywidualnych, staże zawodowe, kreujące i rozwijające umiejętności społeczne i zawodowe, w tym prowadzone w formach klubów pracy, klubów samopomocy, świetlic środowiskowych.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w formach aktywizacji społecznej i zawodowej.	44 os.	35,5%	660300,00	24 os.	54,8%	358980,00	56 os.	100%	840720,00	124 os.	1860000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1 - Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR	
Razem cel szczegółowy 1.1				660300,00				358980,00				840720,00	1860000,00		
Wskaźnik rezultatu w1.1.1 - Liczba osób zaktywizowanych z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.		44 os.	35,5%	660300,00	24 os.	54,8%	358980,00	56 os.	100%	840720,00	124 os.	1860000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	

Wskaźnik rezultatu w1.1.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy dokonali postępu w procesie aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej i zmniejszenia dystansu do zatrudnienia lub podjęli dalszą aktywizację społeczną w formach przewidzianych dla wskaźnika aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej. (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym - 56% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)	25 os.	35,7%		14 os.	55,7%		31 os.	100%		70 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.1.3 - Liczba osób bezrobotnych lub biernych zawodowo, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu, w tym pracujący na własny rachunek (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym - 22% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)	10 os.	35,7%		6 os.	57,1%		12 os.	100%		28 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.1.4 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu.	40 os.	36%		21 os.	55%		50 os.	100%		111 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.1.5 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, która nabyła lub podniosła poziom kwalifikacji zawodowych i/lub kompetencji niezbędnych na rynku pracy.	40 os.	36%		21 os.	55%		50 os.	100%		111 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.1.6 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy nabyli doświadczenie zawodowe w formie staży zawodowych. 6 -	31 os.	36%		17 os.	55,8%		38 os.	100%		86 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Cel szczegółowy 1.2 Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju.														
Przedsięwzięcie 1.2.1 - Działania aktywizujące z zakresu pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych i poza systemowych formach	147 os.	35%	971250,00	84 os.	55%	555000,00	189 os.	100%	1248750,0	420 os.	2775000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1

	edukacyjnych i wychowawczych.													
Przedsięwzięcie 1.2.2 - Prozdrowotne działania aktywizujące z zakresu sportu i rekreacji ruchowej.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w prozdrowotnych formach rekreacji ruchowej, sportu i edukacji zdrowotnej	111 os.	35,2%		63 os.	55,2%		141 os.	100%		315 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Przedsięwzięcie 1.2.3 - Działania kulturalne i z zakresu dziedzictwa lokalnego prowadzące do aktywizacji społeczności lokalnej.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących aktywizacji społecznej prowadzonej w formach kulturalnych i wykorzystaniem dziedzictwa lokalnego.	96 os.	35,5%		54 os.	55,5%		120 os.	100%		270 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Przedsięwzięcie 1.2.4 - Działania w zakresie kreowania liderów społeczności lokalnej.	Wskaźnik produktu: Liczba liderów społeczności lokalnej przeszkolonych w trakcie realizacji LSR.	38 os.	36,2%		22 os.	57,1%		45 os.	100%		105 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Przedsięwzięcie 1.2.5 - Działania w zakresie inicjowania i realizowania inicjatyw lokalnych.	Wskaźnik produktu: Liczba podjętych i przeprowadzonych inicjatyw lokalnych	5 szt.	35,7%		3 szt.	57,1%		6 szt.	100%		14 szt.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Razem cel szczegółowy 1.2				971250,00			555000,00			1248750,0		2775000,00		

Wskaźnik rezultatu w1.2.1 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw obywatelskich i wzrost aktywności w życiu lokalnej społeczności.	390 os.	35,1%	971250,00	221 os.	55%	555000,00	499 os.	100%	1248750,0	1110 os.	2775000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.2.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana społecznie i lokalnie w pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych i wychowawczych.	147 os.	35%		84 os.	55%		189 os.	100%		420 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.2.3 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana prozdrowotnie w ramach rekreacyjnych i sportowych form aktywności ruchowej.	111 os.	35,2%		63 os.	55,2%		45 os.	100%		315 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.2.4 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana kulturalnie z wykorzystaniem kulturalnego dziedzictwa lokalnego.	96 os.	35,5%		54 os.	55,5%		120 os.	100%		270 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.2.5 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którzy nabyli kwalifikacje i umiejętności w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej.	38 os.	36,2%		22 os.	57,1%		6 szt.	100%		105 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Cel szczegółowy 1.3 Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społeczno-gospodarczej społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju, w tym wsparcie w zakresie rozwoju gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.														
Przedsięwzięcie 1.3.1 - Szkoleniowe, doradcze warsztatowe działania w zakresie	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w szkoleniach i	80 os.	35,2%	321535,42	45 os.	55%	183734,53	102 os.	100%	413402,69	227 os.	918672,64	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1

	doradztwie z zakresu przedsiębiorczości i rozwoju postaw przedsiębiorczych.													
Przedsięwzięcie 1.3.2 - Szkoleniowe, doradcze i warsztatowe działania w zakresie ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach i doradztwie z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej	49 os.	35%		28 os.	55%		63	100%		140 os.		RPO WK-P 2014-2020	ZIĄŁANIE 11.1
Razem cel szczegółowy 1.3				321535,42			183734,53			413402,69		918672,64		
Wskaźnik rezultatu w1.3.1 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił wzrost poziomu aktywności społeczno-gospodarczej.		130 os.	35,4%		72 os.	55%		165 os.	100%		367 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.3.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw przedsiębiorczych.		80 os.	35,2%	321535,42	45 os.	55%	183734,53	102 os.	100%	413402,69	227 os.	918672,64	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.3.3 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które nabyły wiedzę z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.		49 os.	35%		28 os.	55%		63	100%		140 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1

CEL OGÓLNY Nr 1.0 Wsparcie, do 31.12.2023, mieszkańców Miasta Bydgoszczy, objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w zakresie włączenia społecznego.	Lata		2016-2018		2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Podział anie/ zakres Program u
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1													RPO WK-P 2014-2020	
Podniesienie, do 31.12.2023 r aktywności społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.														
Przedsięwzięcie 1.1.1 - Działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym w formach realizujących Lokalny Program Rewitalizacji - m.in. kursy, szkolenia, poradnictwo, wsparcie psychologiczne, w formach grupowych i indywidualnych, staże zawodowe, kreujące i rozwijające umiejętności społeczne i zawodowe, w tym prowadzone w formach klubów pracy, klubów samopomocy, świetlic środowiskowych.	Wskaźnik produktu: Liczba osób uczestniczących w formach aktywizacji społecznej i zawodowej.	44 os.	35,5%	660300,00	24 os.	54,8%	358980,00	56 os.	100%	840720,00	124 os.	1860000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1 - Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				660300,00			358980,00			840720,00		1860000,00		

Wskaźnik rezultatu w1.1.1 - Liczba osób zaktywizowanych z wykorzystaniem form aktywnej integracji o charakterze środowiskowym, w tym aktywizacja społeczno-zatrudnieniowa i aktywizacja zgodna z Lokalnym Programem Rewitalizacji.	44 os.	35,5%	660300,00	24 os.	54,8%	358980,00	56 os.	100%	840720,00	124 os.	1860000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.1.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy dokonali postępu w procesie aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej i zmniejszenia dystansu do zatrudnienia lub podjęli dalszą aktywizację społeczną w formach przewidzianych dla wskaźnika aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej. (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym - 56% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)	25 os.	35,7%		14 os.	55,7%		31 os.	100%		70 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.1.3 - Liczba osób bezrobotnych lub biernych zawodowo, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu, w tym pracujący na własny rachunek (wskaźnik aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym - 22% osób objętych aktywizacją społeczno-zatrudnieniową)	10 os.	35,7%		6 os.	57,1%		12 os.	100%		28 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.1.4 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu.	40 os.	36%		21 os.	55%		50 os.	100%		111 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.1.5 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, która nabyła lub podniosła poziom kwalifikacji zawodowych i/lub kompetencji niezbędnych na rynku pracy.	40 os.	36%		21 os.	55%		50 os.	100%		111 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1

Wskaźnik rezultatu w1.1.6 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którzy nabyli doświadczenie zawodowe w formie staży zawodowych. 6 -	31 os.	36%			17 os.	55,8%			38 os.	100%		86 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Cel szczegółowy 1.2 Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społecznej i obywatelskiej, społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju.															
Przedsięwzięcie 1.2.1 - Działania aktywizujące z zakresu pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych.	147 os.	35%			84 os.	55%			189 os.	100%		420 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Przedsięwzięcie 1.2.2 - Prozdrowotne działania aktywizujące z zakresu sportu i rekreacji ruchowej.	111 os.	35,2%	971250,00		63 os.	55,2%	555000,00		141 os.	100%	1248750,0	315 os.	2775000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Przedsięwzięcie 1.2.3 - Działania kulturalne i z zakresu dziedzictwa lokalnego prowadzące do aktywizacji społeczności lokalnej.	96 os.	35,5%			54 os.	55,5%			120 os.	100%		270 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	

Przedsięwzięcie 1.2.4 - Działania w zakresie kreowania liderów społeczności lokalnej.	Wskaźnik produktu: Liczba liderów społeczności lokalnej przeszkolonych w trakcie realizacji LSR.	38 os.	36,2%		22 os.	57,1%		45 os.	100%		105 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Przedsięwzięcie 1.2.5 - Działania w zakresie inicjowania i realizowania inicjatyw lokalnych.	Wskaźnik produktu: Liczba podjętych i przeprowadzonych inicjatyw lokalnych	5 szt.	35,7%		3 szt.	57,1%		6 szt.	100%		14 szt.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Razem cel szczegółowy 1.2				971250,00			555000,00			1248750,0	2775000,00			
Wskaźnik rezultatu w1.2.1 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw obywatelskich i wzrost aktywności w życiu lokalnej społeczności.		390 os.	35,1%		221 os.	55%		499 os.	100%		1110 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	
Wskaźnik rezultatu w1.2.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana społecznie i lokalnie w pozaszkolnych i pozasystemowych formach edukacyjnych i wychowawczych.		147 os.	35%	971250,00	84 os.	55%	555000,00	189 os.	100%	1248750,0	420 os.	2775000,00	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.2.3 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana prozdrowotnie w ramach rekreacyjnych i sportowych form aktywności ruchowej.		111 os.	35,2%		63 os.	55,2%		45 os.	100%		315 os.	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1	

Wskaźnik rezultatu w1.2.4 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaktywizowana kulturalnie z wykorzystaniem kulturalnego dziedzictwa lokalnego.	96 os.	35,5%		54 os.	55,5%		120 os.	100%		270 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.2.5 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którzy nabyli kwalifikacje i umiejętności w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej.	38 os.	36,2%		22 os.	57,1%		6 szt.	100%		105 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Cel szczegółowy 1.3 Podniesienie, do 31.12.2023 r., poziomu aktywności społeczno-gospodarczej społeczności Miasta Bydgoszczy objętej Lokalną Strategią Rozwoju, w tym wsparcie w zakresie rozwoju gospodarki społecznej i przedsiębiorczości społecznej.													
Przedsięwzięcie 1.3.1 - Szkoleniowe, doradcze i warsztatowe działania w zakresie promocji przedsiębiorczości i rozwoju postaw przedsiębiorczych.	80 os.	35,2%		45 os.	55%		102 os.	100%		227 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Przedsięwzięcie 1.3.2 - Szkoleniowe, doradcze i warsztatowe działania w zakresie ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.	49 os.	35%	321535,42	28 os.	55%	183734,53	63	100%	413402,69	140 os.	918672,64	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Razem cel szczegółowy 1.3			321535,42			183734,53			413402,69		918672,64		

Wskaźnik rezultatu w1.3.1 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił wzrost poziomu aktywności społeczno-gospodarczej.	130 os.	35,4%	321535,42	72 os.	55%	183734,53	165 os.	100%	413402,69	367 os.	918672,64	RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.3.2 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których nastąpił rozwój postaw przedsiębiorczych.	80 os.	35,2%		45 os.	55%		102 os.	100%		227 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Wskaźnik rezultatu w1.3.3 - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób z otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które nabyły wiedzę z zakresu ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej.	49 os.	35%		28 os.	55%		63	100%		140 os.		RPO WK-P 2014-2020	DZIAŁANIE 11.1
Razem cel ogólny 1.0			1953085,42			1097714,53			2502872,69		5553672,64		

Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia tj. realizację operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizację

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe RPO WKP - EFS (PLN)	Razem EFSI
Realizacja LSR	5 553 672,64	5 553 672,64
Koszty bieżące i działania animacyjne	1 388 418,16	1 388 418,16
Razem	6 942 090,80	6 942 090,80

Plan komunikacji

Plan komunikacji stanowiący załącznik do LSR będzie wspierał realizację celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność lokalną. Za koordynację działań informacyjnych i promocyjnych na poziomie LGD odpowiada biuro LGD. W realizację procesu informacji i promocji zaangażowani zostaną także beneficjenci, którzy zobowiązani są do promocji własnych projektów współfinansowanych ze środków LSR. Plan komunikacji jest dokumentem strategicznym dla LSR, wyznaczającym orientacyjne kierunki działań informacyjnych i promocyjnych.

Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- informowanie beneficjentów o możliwościach pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie tworzenia i realizacji projektów
- aktywizacja grup defaworyzowanych i środowisk działających na ich rzecz
- integracja i aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o współpracę trzech sektorów (publicznego, społecznego, gospodarczego) oraz mieszkańców
- budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR
- prezentacja efektów wdrażania LSR

Szczegółne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych. Komunikację można scharakteryzować, jako dostarczanie informacji w sposób profesjonalny z wykorzystaniem wszystkich kanałów komunikowania:

- bezpośrednia (osobiste spotkania, telefony, faksy, listy, zebrania, briefingi, kontakty nieformalne);
- pośrednia (za pośrednictwem organizacji, związków zawodowych, z użyciem kampanii PR).

Cele, jakie postawione zostały przed działaniami komunikacyjnymi mają wpłynąć na pozytywną ocenę transparentności działań LGD oraz w sposób dwukierunkowy wpływać na ewentualne korekty organizacyjne i merytoryczne.

Biorąc pod uwagę możliwości i obszary działania różnych podmiotów otoczenia społeczno-gospodarczego podejmowane będą działania informacyjno-promocyjne wśród szerokiego grona odbiorców.

Plan komunikacji obejmuje grupy docelowe funkcjonujące w trzech sektorach, a w szczególności grupy defaworyzowane:

- Sektor społeczny
- Sektor gospodarczy
- Sektor publiczny
- Mieszkańcy, w tym:
 - Osoby 50+ (potrzebujące przede wszystkim aktywizacji społecznej i zawodowej)
 - Osoby niepełnosprawne
 - Osoby samotnie wychowujące dzieci, w tym osoby z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi
 - Dzieci i młodzież zagrożona ubóstwem i wykluczeniem społecznym
 - Osoby starsze 60+ (potrzebujące przede wszystkim aktywizacji społecznej)

Istotne będzie nawiązanie pozytywnych relacji z szerokim gronem partnerów, którzy poprzez swoje działania służące tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, mogą być transponderem informacji o działalności LGD. W przypadku realizacji działań partnerskich niezbędne jest opracowanie funkcjonalnych i sprawnych kanałów przepływu informacji pomiędzy partnerami. Współpraca z podmiotami zewnętrznymi powinna być realizowana m.in. poprzez: dystrybucję informacji w postaci materiałów promocyjnych, inicjowanie spotkań, działań i kontaktów z instytucjami otoczenia biznesu, kontakty bezpośrednie z urzędnikami, liderami lokalnymi itp., udział w wydarzeniach, eventach skierowanych do przedsiębiorców (np. targi, wystawy, seminaria).

Działania promocyjne mają wskazywać na możliwości, jakie dają fundusze będące w dyspozycji LGD, a w konsekwencji wesprzeć proces pozyskania jak największej liczby grantobiorców. Kanały informacyjne będą dobierane w zależności od specyfiki grup docelowych. Ich segmentacja rynku, ma na celu dotarcie do poszczególnych grup za pomocą różnych form komunikacji, mediów i działań marketingowych. Należy też określonym interesariuszom przypisać odpowiednie role.

Różnorodne metody umożliwią osiągnięcie poszczególnych celów w odniesieniu do grup odbiorców. Przewiduje się następujące filary dla planu komunikacji:

- kampanie informacyjno-promocyjne
- działania informacyjne
- działania szkoleniowe (edukacyjne)
- działania mające na celu zbieranie informacji zwrotnej od odbiorców LSR i innych interesariuszy, w tym ewaluacja

W działaniach promocyjnych istotne będzie zapewnienie kierunkowego wzmocnienia działań reklamowych poprzez wykorzystanie kanałów reklamy pośredniej. Z punktu widzenia celów projektu istotne będzie zastosowanie elementów marketingu społecznego, którego zadaniem będzie przekonanie społeczności lokalnej do podejmowania aktywnych działań zmierzających do wypełnienia celów postawionych w LSR. Planowane działania komunikacyjne oparte będą o spójny system identyfikacji wizualnej, co jest jednym z kluczowych elementów budowania właściwych relacji z otoczeniem. Odpowiednio dopracowane, spójne i konsekwentnie używane elementy graficzne stworzą w oczach społeczności lokalnej utrwalaony wizerunek LGD, jako stowarzyszenia godnego zaufania, profesjonalnego i działającego w imię interesu społecznego. Oprócz działań informacyjno-promocyjnych prowadzone będą intensywne działania animacyjne, oparte o wszystkie dostępne rozwiązania i narzędzia animacji społecznej. W tym rozwiązania tradycyjne, skierowane do społeczności terytorialnych oraz e-narzędzia wykorzystujące możliwości ICT, skierowane do społeczności wirtualnych. Zintegrowana animacja społeczna jest innowacyjnym podejściem do animacji, będącej wynikiem zachodzących przemian w społecznościach lokalnych. Istotne jest równorzędne traktowanie aktywności podejmowanych przez społeczności w obszarach wirtualnych jak i terytorialnych, a więc podążanie za zachodzącymi zmianami społecznymi i kulturowymi oraz naturalną energią społeczną.

Wybór działań komunikacyjnych został poprzedzony procesem konsultacji społecznych oraz analizą powszechnych danych dotyczących skuteczności kanałów informacji i promocji ze społecznością lokalną (dane nt. czytelnictwa, słuchalności, doświadczenia własne, wyniki raportów ewaluacyjnych). Są to najskuteczniejsze i efektywne metody komunikacji. Zastosowane narzędzia w zakresie promocji i informacji będą na bieżąco ewaluowane pod kątem: jakości przekazywanych informacji, jasności komunikatów, częstotliwości, stosowanego języka, w tym języka wrażliwego na płeć etc.). Wnioski z ewaluacji będą uwzględniane przy tworzeniu kolejnych informacji, organizacji wydarzeń oraz w procedurze aktualizacji LSR lub kryteriów wyboru operacji. Zebrane opinie posłużą pracownikom biura do ewentualnej poprawy jego funkcjonowania w aspektach organizacyjnych, jak i merytorycznych.

Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne wyniesie min.: 50.000 zł

Termin	Cel działań komunikacyjnych	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki	Planowane efekty działań komunikacyjnych
2016-2023	Budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR	Kampania informacyjno-promocyjna budująca pozytywny wizerunek LGD i LSR oraz informująca o głównych założeniach LSR	Wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LGD oraz organizacje i instytucje działające na obszarze lub na rzecz obszaru objętego LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Strony internetowe i portale społecznościowe • Mailing • Tablice informacyjne • Informacja prasowa • Informacja radiowa • Spotkania informacyjne • Materiały informacyjno-promocyjne (plakaty, ulotki) • eventy 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba informacji prasie lokalnej: 12 • liczba informacji na stronach internetowych i portalach społecznościowych: 60 • liczba ogłoszeń na tablicach: 20 • liczba plakatów: 200 • liczba newsletterów: 100 • liczba ulotek: 3000 • liczba eventów podczas których zaprezentowana będzie LGD: 6 • liczba informacji radiowych: 20 • liczba spotkań informacyjnych: 20 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości społeczności lokalnej nt. działalności LGD • Zaktywizowanie społeczności lokalnej do podejmowania przedsięwzięć w ramach LSR
2016-2023	Włączenie społeczności lokalnej w realizację LSR	Animacja społeczności lokalnej	Wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LGD oraz organizacje i instytucje działające na obszarze lub na rzecz obszaru objętego LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Strony internetowe • Mailing • Tablice informacyjne • Informacja prasowa • Informacja radiowa • Spotkania informacyjne • Materiały informacyjno-promocyjne (plakaty, ulotki) • Spotkania informacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba informacji prasie lokalnej: 12 • liczba informacji na stronach internetowych i portalach społecznościowych: 60 • liczba ogłoszeń na tablicach: 20 • liczba plakatów: 200 • liczba newsletterów: 100 • liczba ulotek: 3000 • liczba imprez: 6 • liczba informacji radiowych: 20 • liczba spotkań informacyjnych: 20 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaktywizowanie społeczności lokalnej do podejmowania przedsięwzięć w ramach LSR • Wyłonienie lokalnych liderów • Wzrost liczby inicjatyw lokalnych
2016-2023	Uświadomienie społeczności lokalnej o celach oraz zasadach działania LGD i wdrażania LSR	Kampania informacyjno-promocyjna o zasadach funkcjonowania LGD i wdrażaniu LSR Animacja społeczności lokalnej	Wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LGD oraz organizacje i instytucje działające na obszarze lub na rzecz obszaru objętego LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Strony internetowe • Mailing • Informacja prasowa • Informacja radiowa • Spotkania informacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba informacji prasie lokalnej: 12 • liczba informacji na stronach internetowych i portalach społecznościowych: 60 • liczba newsletterów: 100 • liczba informacji radiowych: 20 • liczba spotkań informacyjnych: 20 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaktywizowanie społeczności lokalnej do podejmowania przedsięwzięć w ramach LSR • Wzrost liczby inicjatyw lokalnych • Zwiększenie umiejętności przygotowywania wniosków aplikacyjnych
2016-2022	Zachęcenie społeczności lokalnej do składania projektów odpowiadających celom LSR	Animacja społeczności lokalnej Kampania informacyjno-promocyjna o celach LGD i ogłaszanych konkursach	Wszyscy potencjalnie beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkania informacyjne • Warsztaty • mailing 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań informacyjnych: 10 • liczba warsztatów: 10 • liczba newsletterów: 30 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrzymanie w odpowiedzi na konkursy wysokiej jakości wniosków o dofinansowanie

2016-2020	Aktywizacja społeczności lokalnej w zakresie partycypacyjnego udziału w kształtowaniu wizerunku LGD	Animacja społeczności lokalnej Kampania informacyjno-promocyjna	Lokalni liderzy	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkania informacyjne • informacje prasowe • Warsztaty • Materiały informacyjno-promocyjne • konkursy 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba spotkań informacyjnych: 2 • liczba warsztatów: 2 • liczba newsletterów: 6 • liczba informacji prasowych: 2 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby inicjatyw oddolnych • Wykreowanie pozytywnego wizerunku LGD na obszarze realizacji LSR
2016-2020	Wspieranie potencjalnych beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków z budżetu LSR	Warsztaty/szkolenia/s spotkania informacyjne nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, gr. defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentacje i materiały informacyjno-szkoleniowe • Warsztaty szkoleniowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba prezentacji i materiałów informacyjno-szkoleniowych: 12 • Liczba warsztatów: 15 	Wzrost liczby osób/organizacji/institucji, którzy nabydą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
2016-2023	Poprawa funkcjonowania LGD poprzez uzyskiwanie informacji zwrotnej od beneficjentów nt. pracy LGD	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR	Wszyscy beneficjenci LGD	<ul style="list-style-type: none"> • ankieta • sprawozdania • wewnętrzne rejestry danych • informacje od beneficjentów 	<ul style="list-style-type: none"> • Procent rozesłanych ankiet: min. 75% beneficjentów • Liczba raportów z ankiet: 7 	Usprawnienie mechanizmów funkcjonowania LGD
2016-2023	Wspieranie i aktywizacja osób z grup defaworyzowanych	Kampania informacyjno-promocyjna Działalność lokalnych liderów	Wszyscy potencjalni beneficjenci w tym w szczególności grupy defaworyzowane lub organizacje wspierające te grupy w sposób szczególny	<p>Materiały informacyjno-promocyjne</p> <p>Spotkanie informacyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba materiałów promocyjnych w mediach społecznościowych dotycząca grup defaworyzowanych: 20 • Liczba spotkań informacyjnych: 6 	Wzrost zainteresowania możliwościami poprawy swojej sytuacji przez osoby z grup defaworyzowanych oraz realizacja wysokiej jakości projektów uwzględniających potrzeby ww grup
2016-2022	Wspieranie i aktywizacja społeczności lokalnej w zakresie samoorganizacji	Kampania informacyjno-promocyjna Animacja lokalna	Wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	<p>Spotkania animacyjne</p> <p>Materiały informacyjno-promocyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba spotkań animacyjnych: 3 • Liczba materiałów informacyjno-promocyjnych: 6 	Zwiększenia liczby inicjatyw realizowanych przez społeczności lokalne
2018-2023	Poinformowanie środowisk lokalnych i mieszkańców o efektach realizacji LSR	Kampania informacyjna	Wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	Materiały informacyjno-promocyjne na stronach www oraz prezentacje podczas spotkań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba informacji internetowych pokazujących przykłady dobrych praktyk: 25 • Liczba prezentacji: 4 	Wzrost liczby mieszkańców obszaru LGD dostrzegających pozytywne efekty wdrażania LSR